Dayanışma
Aralık 1986 Sayı: 53 2.5,-DM

Türk-İş'de dönüm kongresi

24 Aralık'ta başlayacak olan Türk-İş 14. Kongresi gerek işçi hareketi ve gerekse demokratik hareket açısından önem taşıyor. 14. Türk-İş Kongresi hakkında görüşlerini aldığımız sendikacılar, bu sendika çatısı altında başlamış olan ve ilerici işçi hareketini temsilen yola çıkan, gelecekte yapısal değişimlere de ulaşması beklenen "kan değişiminin" mevcudiyeti ve değeri üstünde birleşiyorlar.

Görüşlerine başvurduğumuz sendikacılardan gazetemiz baskıya girene dek cevapları elimize ulaşan Mehmet Karaca, Gültekin Gazioğlu, Yaşar Arıkan, Zeki Kılıç, Sait Aydoğmuş ve Mehmet Yıldırım'ın değerlendirmelerini gazetemizin EK sayfalarında bulacaksınız.

Netaş işçileri grevde

Otomobil-İş'in MESS'e karşı başlattığı 12 Eylül'den sonraki en büyük grevin başarıya ulaşması, ilerici kamuoyunun aktif desteğini gerektirmektedir.

Otomobil-İş sendikası Netaş'da 12 Eylül sonrasının ilk grev gibi grevini, 2650 işçiyle birlikte başlattı. Sendika grevin süresini, "isteklerimiz kabul edilinceye kadar" diye açıkladı. Grev de budur za-

(Devamı 7. sayfada)

Demokratik birikim aktif eylemlere dönüşüyor

Netaş'ta Otomobil-İş üyesi 2650 işçi greve gitti. Grevin bir niyet ve cesaret sorunu olduğu, yapılmadıkça yapılamayacağı kanıtlanıyor.

Türk-İş yöneticileri sonuç vermeyeceği besbelli olan "Hükümetle diyalog" yolunda yürümeyi sürdürsün, işçiler, istek ve cesaret varsa grev de yapılabileceğini, kaybedilmiş hakları kazanmanın bundan başka yolunun da olmadığını kanıtlıyorlar. 12 Eylül tanklarının ezip geçtiği grev gücü şimdi toparlanıyor, uç veriyor. Bağımsız Otomobil-İş sendikasına bağlı 2650 işçi PTT'ye bağlı bir işyeri olan Netaş'da greve gidiyor. Bunu, 12 Eylül'den sonraki ilk ciddi grev saymak gerekiyor.

MESS patronları, yapılmış sözleşmeleri uygulamıyor, işçiler tepkilerini, yemek boykotlarıyla dile getiriyorlar. Polis sen-

(Devamı 7. sayfada)

Yüksek öğrenim gençliğinin YÖK'e tepkisi gittikçe gelişiyor ve aktif eylemlere dönüşüyor.

Fabrikalarda yemek ve çalışma boykotları, okullarda protestolar, Ekmek ve Hak Bildirgesi'ne atılan onbinlerce imza demokrasi mücadelesinin hız kazandığını gösteriyor.

Türklük üzerine

H.Şerif

"Türk düşmanı" damgasını yememek için dünya demokratik kamuoyunu oluşturan kişi ve kuruluşlara ipuçları vermek gerekiyor. Buna ihtiyaçları var.

ABD Temsilciler Meclisi'nden bir üye grubu varsayalım DİSK ve Barış Derneği davalarının "sona erdirilmesini" istediler, "Türk düşmanı" oldukları su götürür mü? Avrupa Parlamentosu'nda bir üye "Türkiye'deki işkence olayına" dikkat çekse "Türk düşmanı" değil

(Devamı 7. sayfada)

Öğrenciler Ankara'ya yürüdü

Öğrenci gençlik ile ilgili yorumu gazetemizin ikinci sayfasında bulacaksınız

Öğrenci gençlik egemen güçler tarafından kendisine çizilmeye çalışılan alanda kalmayacağını bir kere daha gösterdi.

3 Kasım günü İzmir'den, 4 Kasım günü de İstanbul'dan Ankara'ya ulaşmak ve sorunlarını ilgili mercilerde dile getirmek üzere yola çıkan gençler, belki bu yürüyüşleriyle somut istemleri olan YÖK'ün 44. maddesinin değiştirilmesi hedefine varamadılar ama kamuoyunun kendilerine sahip çıkmasıyla birlikte çok daha önemli bir başarı kazandılar. Ve bu kısıtlı eylem bir kere daha gösterdi ki, demokrasi de, her türlü hak da mücadele edilerek kazanılacaktır.

(Devamı 7. sayfada)

Rüşvetçi generali ANAP kolladı

SHP milletvekili Canver'in, Şahinkaya hakkında meclis araştırması isteyen önergesi ANAP'lı ve cuntaya bağlı bağımsız milletvekillerinin oylarıyla reddedildi. Rüşvetçiliği ve komisyonculuğu belgeleriyle sabit bir cuntacıyı, üstelik milletin ayan beyan bildiği, üstüne fıkralar düzüp güldüğü bir konuda "temize" çıkarmak ne anlama geliyor?

Faşizm, başlangıçta ve her yerde, önce devlet ciddiyetine bürünür, kendinden önceki burjuva kurumları, siyasi partileri ve demokrasiyi, bu ciddiyetten yoksun olmakla suçlar, yozlaşmış ilan eder. Yani herkesin bildiği bir gerçeği kendi yerini sağlamlaştırıncaya kadar kullanmaya çalışır. Lâkin böyle olmadığının, faşizmin, burjuva demokrasisininkinden daha dejenere bir "ahlak" anlayışına sahip olduğunun, açık bir vurgun ve talan şebekesi mertebesinde bulunduğunun anlaşılması için fazla bir zamana gerek kalmaz. 12 Eylül cuntacıları ve bu cuntanın asker ve sivil yardakçıları, nasıl olur da tekelci bir zümreye en vahşi sömürünün ve en tatlı kârların siyasal ortamını yaratırlar da, kendileri bu talandan nemalanmazlar? Bu nerde görülmüştür ki? Şahinkaya ile başlanırsa ardından Nejat Tümer, ardından ötekiler gelecek, çorap söküğü gibi!.. Menfaat şebekesinin, iktidardaki "baba"ların içine girilmiş olacak.

Kim girecek? ANAP'lı parlamento mu? İki ay önce seçilen 11 üyesi hariç, bütün üyeleri cuntacıların eleğinden geçmiş bu parlamentodan böyle bir sonuç umulur mu? Şu andaki devlet kurumlarının tamamını kendilerine bağlayan bir anayasal konum işgâl etmekte olan 12 Eylül darbecilerini, anayasalarıyla birlikte bağımsız yargı önüne çıkarmadıkça, yaptıklarının hesabını sormak mümkün olabilir mi? Latin Amerika'da böyle oluyor ve ancak böyle olabiliyorsa, Türkiye'de neden ve nasıl başka türlü olacak ki?..

Gene de generallerin tek seçiciliği sonucunda oluşan bu parlamentoda bir kısım milletvekillerinin, kendilerini bu mevkiye layık bulan cuntanın mensuplarından birisi hakkında soruşturma önergesi hazırlamaları ve soruşturma önergesi lehinde oy kullanmaları olumlu bir gelişmedir. Ancak bu "olumluluğu" da büyütmemek gerekir. Çünkü zaten kamuoyuna maledilmiş, yığınların dikkatini toplamış, örneğin Metin Toker'inden Nazlı Ilıcak'ına kadar bir hayli cunta şakşakçısının soruşturma açılmasından yana olduğu bir konuda parlamento, toplumdaki eğilimin fersah fersah gerisinde kalmıştır. Bu olgu da, ANAP'ın nasıl küçük bir azınlık partisi haline geldiğini, parlamentonun iyiden iyiye gayrimeşrulaştığının kanıtıdır.

Parlamento böyleyken SHP, demokrasi mücadelesinin gerektirdiği asgari cesareti ve tutarlılığı gösterebildi mi? Kendi parlamenterlerinin hazırladığı soruşturma önergesini "gönül huzuru" ile imzalayabildi mi? Ne gezer! İmzalamak şöyle dursun, soruşturma önergesi "12 Eylül'ü suçlar bir ifade kullanıyor" diye, kurulan bir SHP komisyonuna yeniden yazdırıldı, yumuşatıldı, bir arzuhal biçimine sokuldu. Neden? Çünkü SHP, ister muhalefet stratejisi izlesin isterse iktidar stratejisi, kendini 12 Eylül'e alternatif olarak görüp tarif etmekten özellikle kaçınmaktadır.

(Devamı 7. sayfada)

Dayanışma

Suriye halkı yalnız değildir

"ABD pekçok uyarıda bulunduktan ve büyükelçisini çektikten sonra Libya'yı bombalamıştır. Suriye'yi pekçok kez uyardık. Şimdi de büyükelçimizi çektik"... Başkan Reagan'ın baş danışmanı televizyon muhabirine bunları söylüyordu. Peki, sonra ne olacak? ABD yönetimi ve kafadar müttefiklerinin aklında olan "Suriye'ye de bir ders vermektir". Nitekim böyle bir saldırının ön hazırlığı niteliğindeki soğuk savaş manevraları son haftalarda hızla tırmanmıştır. Geçtiğimiz Nisan ayında Londra'nın Heatrow

(Devamı 7. sayfada)

Missouri'nin 40 yıl önceki ziyareti nedeniyle pul bile çıkartılmıştı.

Missouri Çankaya'da

1946'da gelmiş, Amerikan siyasi, askeri ve ekonomik varlığını, NATO üyeliğini, Kore savaşını, Marshall yardımlarını vs. beraberinde getirmişti. Missouri... Amerikan varlığını sadece Türkiye'ye

(Devamı 7. sayfada)

Filipinler'de gerginlik

Savunma Bakanı Enrile'nin darbe girişimi önlendi, Enrile istifa etmek zorunda kaldı.

Kasım ayında Filipinler'de Savunma Bakanı Juan Ponce Enrile'nin başını çektiği bir darbe girişimi, Genelkurmay Başkanı Fidel Ramos'un desteğiyle Başkan Corazon Aquino tarafından önlendi, Enrile bakanlıktan istifa etmek zorunda kaldı.

Bilindiği gibi Şubat 1986'da Filipinler'de yapılan devlet başkanlığı seçimlerinde Marcos ve Aquino arasındaki çekişme Enrile ve Ramos'un yıllarca Savunma Bakanı ve Genelkurmay başkan yardımcısı olarak hizmet ettikleri Marcos'u terkedip Aquino'yu desteklediklerini açıklamalarıyla Aquino'nun lehine sonuçlanmıştı. Kuşkusuz

(Devamı 7. sayfada)

"Ben bizimkilerden değilim"

Ekim ayı içerisinde Contra'lara silah taşırken uçağı düşürülen ve mahkemede CIA adına çalıştığını itiraf eden ABD'li paralı asker Hasenfus Nikaragua yasalarına göre en ağır ceza olan 30 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Hasenfus olayında Nikaragua halkı ve tüm dünya kamuoyunca suçüstü yakalanan, Reagan yönetiminin ta kendisidir.

"Ben devrimle doğdum. Bırakın barış içinde büyüyeyim!"

Sandinist Cephe'nin kuruluşunun 25. yılı

(4. sayfamızda)

Kohl "gaf" yapmıyordu

F.Alman başbakanının küstahça yaptığı Gorbaçov-Goebels benzetmesi kamuoyunda büyük tepki yarattı.

F.Almanya başbakanı Kohl, Newsweek dergisine verdiği demeçte SBKP Genel Sekreteri Gorbaçov'u Hitler'in propaganda bakanı Goebels'e benzetti. Sovyetler Birliği'nin, tam bir "barış taarruzu" olarak nitelenebilecek, son bir yıl içinde nükleer silahsızlanma ve barış önerilerinin Batı'da kazandığı prestijin, gerginlik ve silahlanma yanlısı güçler üzerinde yarattığı paniğin ürünü olduğu

(Devamı 7. sayfada)

Öğrenci gençlik hareketi hazırlık safhasındadır

Ekim ayının ilk yarısı, Türkiye'de gazete manşetlerini öğrenci gençlik hareketi kapladı. Yüksek Öğrenim Yasası'nın, okullardan keyfi uzaklaştırmaları kolaylaştıran ünlü 44. maddesini, ama asıl olarak yüksek öğrenimin içinde bulunduğu çöküntü ortamını protesto amacıyla İzmir'den Ankara'ya protesto yürüyüşü başlatan Ege Üniversitesi öğrencileri kamuoyunun yakın ilgisini uyandırdı. Protestocu öğrencileri Ankara'da karşılayan öğrenciler polis tarafından gözaltına alındılar. Gözaltına alınan arkadaşlarının serbest bırakılması için Ankara ve İstanbul'da bazı öğerenci grupları açlık grevi başlattılar. Polis açlık grevini önlemek için türlü baskı ve entrikaya başvurduysa da başarılı olamadı; çünkü kamuoyu ve aydınlar öğrencilere sahip çıktılar.

Olaya Özal hükümeti ve askerler beklendiği gibi baktılar; "anarşi hortladı" edebiyatını yükselttiler. Rejimin, böyle masum tepkileri bile şiddetle bastırmaya hazır olduğunu duyurdular. Rejimin sorumluları el ve ağız birliği içinde öğrencileri suçlayıp YÖK'ü savundular. Bu anlaşılır tepkiye, adı demokrata çıkmış bazı aydınlar dolambaçlı bir mantıkla katıldılar; öğrencileri sokağa dökenin YÖK'ün katı tutumu olduğunu söylediler; sokağa dökülmek, zorunlu olarak işlenmiş bir suç mudur; yoksa rejim mi suçludur, bunu açıkça ortaya koymayan bir tutum aldılar; bir anlamda rejimden "gençlere babalık görevini" artık yerine getirmesini istediler.

Öğrenci gençlik hareketinin ulaştığı bu aşama bir kaç bakımdan önem taşıyor. Demokrasi mücadelesinin önemli bir yansıması olarak bu hareketin temel birkaç özelliğini sıralamak gerekiyor:

● En masum tepkilerin bile şiddetle bastırılacağını bildikleri halde, geniş öğrenci kitlesinin bu protesto eylemlerine bizzat katılması, açıkça destek olması veya en azından sempati göstermesi, toplumun bu dinamik kesiminde faşist baskının üstüne yürümeye hazır bir birikimin oluştuğunu göstermektedir. Bu birikim açığa çıkıp daha geniş ve aktif eylemlere dönüştükçe öğrenci gençliğin, üstündeki korkuyu ve içinde bulunduğu kararsızlığı aşıp demokrasi mücadelesinde daha sağlam bir yer tutacağı anlaşılmaktadır.

● Başka bir önemli nokta, "anarşi hortladı" edebiyatından etkilenmeyen, gözdağı ve baskılara aldırmayan kamuoyunun öğrenci hareketine sahip çıkmasıdır. Küçük bile olsa, aktif bir demokratik eylemin yığınlardan geniş bir destek bulacağı, yığınların, sözgelimi SHP'nin yürüttüğü pasif "muhalefet" çizgisinin ilerisinde olup, daha etkin bir demokrasi mücadelesi özlemi içinde olduğu bu eylemler sırasında da açıkça görülmüştür.

● Bir diğer önemli husus, bütün yıldırma girişimlerine, fiili ve bürokratik engellemelere karşın, öğrenci derneklerinin birer demokratik örgütlenme odağı olacaklarının anlaşılmış bulunmasıdır. Eyleme katılan öğrenciler bu öğrenci dernekleri etrafından gelmekte, derneklerinin sağladığı örgütlülük güvencesiyle hareket etmektedirler. Öğrenci derneklerinin yakın bir gelecekte, demokratik öğrenci hareketini sürüklemeye aday oldukları, bunu başarmanın acil ve şart bir görev olduğu, bu eylemler vesilesiyle bir kere daha anlaşılmıştır.

Yüksek öğrenim gençliğinin son derece kötü koşullar altında bulunduğu, her gününü okuldan atılma tehdidiyle geçirdiği, özgür bir eğitim ortamından, kendini geliştirip yetkinleştirme imkanlarından yoksun bulunduğu biliniyor. Bu objektif durum, örgütlü ve istikrarlı bir demokratik mücadelenin öğrencilerin en geniş katılımını kazanacağının da habercisidir.

YÖK'ün yarattığı sorunlar çerçevesinde gelişen bir öğrenci gençlik hareketinin, öğrenci hareketi olarak kalmayıp hızla, demokratik ve toplumsal bir hareket haline geleceği, toplumun diğer bütün kesimlerinden destek bulacağı bir vakıadır ama, gençlik hareketinin kendisini değil, perspektiflerini göze batıran bir vakıadır. Öğrenci hareketine ivme kazandıran ileri gençlik güçlerinin temel bakış açısı böyle oldukça ve böyle kaldıkça, bu önemli demokratik potansiyelin rejime karşı mücadelede önemli görevler üstlenmesi mümkün olacaktır.

Kaydedilmesi gereken başka bir gerçek de şu veya bu kesimden yükselen demokratik bir "çıkışın" kendi alanı içinde açıklanamayacak kadar geniş bağlantılarıyla beraber ortaya çıktığıdır. Başta işçi sınıfı olmak üzere emekçi karakterli bütün toplum kesimleri, demokrasi mücadelesinin "örgütsel boyutunu" çözebildikçe bir adım ileri gitmekte, daha etkin eylemleri gündemine almaktadırlar. Demokrasi mücadelesinin *genelinde* kazanılmış adımlar, doğaldır ki, giderek bütün alanlara yayılmakta, itici rol oynamaktadırlar. Öğrenci gençliğin aktif eylemlere yönelmesini bu kapsamda değerlendirmek, şimdiye kadarki mücadelelerle sağlanmış birikimin sonuçlarından biri olarak görmek ve bundan sonraki seyrinin de aynı kapsamda olacağını görmek, kesin olarak gereklidir.

Abartmamak, üstüne hayaller kurmamak koşuluyla görmek gerekir ki, sabırla götürülmüş çabalar uzun olmayan bir gelecekte, bu çabaların bir sonucu olarak da gelinmiş olan bugünkü noktada uç verecek, demokrasi mücadelesinde daha ileri ve yığınsal biçimler gündemimize gelecektir. Bir anlamda bugün bile bu ileri mücadeleye hazırlık safhasıdır.

BAKIŞ

E.Mahmut Soner

İşverenleri İşçiler Kurtaracaktır

Kendini, yine kendi sözleriyle prototip bir işveren düzeyine yükseltmiş bulunan, yıllardır sürdürdüğü TİSK genel başkanlığı ile, bu niteliğinin kişisel olmayıp, aynı zamanda belli bir sınıfsallık taşıdığını da kanıtlamış olan, yarattığı imajla uyumlu bir kişilik sergileyen, yani kendisiyle tutarlı kalabilen ve tam da böyle olduğu için, bizim de işlerimizi bir hayli kolaylaştıran Halit Narin, gene günün adamı olmaya, yaşadığımız gerçekliği bize anlatmaya devam ediyor. Üstüne yattığı borçlarından ötürü hacze cüret eyleyen bankacıları "komünistlikle" suçladıktan, Şevket Yılmaz'a "greve gitmek para ve yürek ister, gidin de görelim" dedikten ve elinden gelse "sol organlarını kullanmayacak kadar sağcı olduğunu" beyan ettikten sonra "son sözünü" de söyledi: "İşveren olurken bizi hiç kimse gelip uyarmadı". (*Cumhuriyet*, 15 Kasım 1986)

Demek ki Halit Narin, olmaya karar verirken gelip birisi uyarsaymış, işverenliğin belalı bir iş olduğu, ağır sıkıntılara katlanmayı gerektirdiği, tahammül edilmez olduğu konusunda birkaç söz etseymiş işveren olmayacakmış; o takdirde ne olurmuş, bunu açıklamıyor ama, her halde gider işçi olurmuş ve bu belalı işten kurtulurmuş!

Kabul etmek mümkündür ki, herkes mesleğini isteyerek seçmemiş olabilir; kapitalizm zaten bu şansı pek az insana nasibeder. Diyelim Narin'e nasip etmemiş ve onu işveren eylemiştir; ya sonrası?.. Mesleğini isteyerek seçmedikleri besbelli olan milyonlarca işçiyi, mesleğini isteyerek seçmemiş olan işveren Narin, acımasızca yoksullaştırmakta, işçiler yoksullaştıkça Narin'in mülkleri büyümektedir. Bu ilişkide Narin, kendi durumunun ideolojisini ve politikasını benimsemiş olmalı ki, "sağ"dadır. Demek ki Narin, istemeyerek girdiği yolda isteyerek yürümektedir. Yine kabul etmek gerekir ki, bir kez girilip tadına varıldıktan sonra Narin'in yolunu terketmek hem mümkün değildir, hem de akıl kârı bir iş değildir. Kısacası Narin istese de kurtulamayacaktır, istemese de.

"Keşke biz de işveren olsaydık" demenin de artık bir yararı yok, çünkü iş işten geçmiş, herşey varacağına varmış, işçiler "zincirlerinden başka kaybedecekleri hiçbir şeyleri olmayan" noktaya varmışlardır. Fakat, tarihin öyle garip bir tecellisidir ki, bu noktaya varıldıktan, yani "işçi" olunduktan sonra, işçilerin kendilerini kurtarmalarının biricik yolu olarak geriye "mülksüzleştirenlerin mülksüzleştirilmesi" kalmaktadır. Böylece işçi sınıfı kendini mülksüzleştiren Narin'i mülksüzleştirerek kurtaracaktır. Narin, istemeyerek sahip olduğu servetini borçlu olduğu işçi sınıfına, aynı zamanda insan olarak kesin kurtuluşunu da borçlu olacaktır. İşçi sınıfı, önce mülksüzleşerek bağlarını kopardığı toplumu, kendini kurtarırken kurtarmış olacak, böylece sadece kendisini değil, kendisiyle birlikte ve hatta kendinden önce, kurtulmak istemeyenleri kurtaracaktır.

O halde Halit Narin'e düşen, işveren durumundan şekvacı olmak değil, sabırlı olmaktır. Beklesin, kurtulacaktır!

İşçi Sınıfı Tarihinden

"Savaşa ve Açlığa Hayır!"

Bugün Britanya'da sendikal hakları Thatcher hükümetinin ağır saldırısı ile karşı karşıya bulunan Britanya işçi sınıfı, 1926 genel grevinin 60. yıldönümünü bir mücadele geleneği olarak kutladı. 3 Mayıs'ta başlayan grev, gerçi yalnızca 9 gün sürmüştü ama dersleri günümüze ulaştı.

Madencilerin başlattığı grev kısa sürede diğer işkollarına yayıldı. Gazeteler çıkmadı, ulaşım felce uğradı. İşçilerin iradesine rağmen, kimi sendika yöneticilerinin ihanetiyle grevin son bulduğu açıklandıysa da, maden işçileri altı ay daha işbaşı yapmamakta direttiler.

Britanya işçilerinin 1926'da gerçekleştirdikleri büyük genel grev yalnızca ülkede değil, aynı zamanda uluslararası işçi sınıfı hareketinde de büyük yankılar uyandırmıştı. Genel grev ve ülke çapında güçlenen "açlık yürüyüşü" hareketleri tüm ülkeyi sardı.

Ağır polis saldırılarına rağmen, işsizlerin ve yaşama koşullarını protesto eden emekçilerin çeşitli bölgelerden Londra'ya başlattıkları yürüyüşlerde kendini hissettirmeye başlayan savaş tehdidi karşısında "Savaşa ve Açlığa Hayır!" sloganı yükseliyordu. Yürüyüşçüleri geçtikleri yerlerde binlerce kişi karşılıyordu.

Yukarıda Glasgow'dan Londra'ya doğru başlatılan ve 5 haftalık bir güzergâh izleyen yürüyüşten bir fotoğraf yer alıyor. (Mart 1934)

GERÇEK gazetesinden fabrika haberleri

FERRO DÖKÜM'DE TÜRK METAL'E HAYIR

Ferro Döküm fabrikası Gebze Çayırova'da kurulu Şişe Cam Holding ve İş Bankası kuruluşudur. Yani finans kapitalin bir fabrikasıdır. Banka sermayesi ile sanayi sermayesi bizim patronumuzdur. Yani İş Bankası'na para yatırıp faiz alıyorsanız bizim dökümden ürettiğimiz artı değeri paylaşıyorsunuzdur.

Bizde patron yoktur fakat, işvereni temsilen Genel Müdür, şef ve kendini memur sanan paranın bekçileri vardır.

Fabrika 08-16 ve 16-24 iki vardiyadır. 150 kadar işçi 75 memur çalışmaktadır. 12 Eylül faşizmi öncesi fabrikada DİSK Maden-İş örgütlüydü. DİSK kapatılınca şimdi faşist Türk Metal sendikası yetkilidir. Eğer bu dünyada cehennemi görmek isterseniz metalin eritildiği ocaklarda ya da potada çalışırsanız görürsünüz.

Döküm, erimiş metalin kömür tozu bentonit kalıbı içinde dökülür. O yüzden kömür ocağı gibidir dökümhane, işçilerin yüzü gözü kapkaradır kömür tozundan. Şimdiye kadar 10 işçi ciğerlerinden hastaneye gitmiş, haftalarca rapor almıştır.

Türk Metal bilindiği gibi, MESS ile Eylül ayında grup sözleşmesi yapmış ve burjuva basınında da yüzde 43 zam alındı diye zafer kutlanmıştır. Ve köşe yazarlarından Mümtaz Soysal MESS'in "ne kadar çok işçiyi düşündüğünü", "iş barışının ne güzel sağlandığını" yazmıştır.

Oysa gerçek % 30'dur. İşçiler birden dokuza kadar gruplara ayrılmış, dokuzuncu gruba 245 TL. saat ücreti zam yapılmıştır. İşçilerin çoğunluğu 150 TL. zam almıştır. Ve fabrikada geçici işçi statüsünde 40 kişi vardır, aylıkları net 40.000 TL.'dir.

Türk Metal yalan söylüyor, MESS yalan söylüyor, Soysal yalana katılıyor.

12 Eylül faşizmi altında serbest toplusözleşme yapmak mümkün mü? İnsan gibi yaşamak mümkün mü? Türk Metal'e HAYIR!
Türk Metal'e bu imkanı veren faşist cuntaya HAYIR!

Bir GERÇEK okuru

ALEMDAR PORSELEN İŞÇİLERİ YİNE SOKAKTA

Gebze'de kurulu Alemdar porselen fabrikasında 100 işçi çalışmaktadır. Porselen tabak, porselen elektrik malzemesi izalatör, buşan üretilmektedir. Fabrikada 20 erkek 80 bayan işçi vardır, bu bayanların çoğu 13-14 yaşlarında çocuklardır.

Eğer para için değil, zevk için çalışmak istiyorsanız (!) bizim fabrikada çalışabilirsiniz. Maaş denen şey bu fabrikada yoktur. 3 aylık alacaklarımız içeridedir. İkramiyeler ödenmedi. Ara sıra iki ayda bir 10-15 bin lira, çocuklara verdikleri gibi bize harçlık verilir. Çalışmak istemiyorsan işsiz olursun, çalışacak çocuk vardır nasıl olsa işverene göre.

Geçtiğimiz Mayıs ayında işveren TEK'e elektrik borcunu ödemediğinden üretim durdu. 2 ay fabrikanın önünde bekledik, ha açılır çalışırız diye bayramı beş parasız bakkala çakkala borç içinde geçirdik.

Şimdi Eylül ayında işveren (iki ortak) kendi arasında anlaşamadığından (biri para, malzeme kaçırıyormuş) yine üretim durdu. İşyerinde iki sendika olduğundan yetki de mahkemede bekliyor.

İşçiler, kardeşler, 12 Eylül faşizmi patronlara biz işçilerin, çocuklarımızın parasız çalışması demektir. 12 Eylül faşizmi açlık demektir, işsizlik demektir. Fakat bu fabrika gene açılacak ya da kapanacak, başka fabrikada yine sermayeye çalışacak artı değer üreteceğiz. Başımızdaki beladan K. Evren çetesi ve soytarısı Özal'dan kurtulmadan, işsizlikten, parasızlıktan, açlıktan kurtulamayız.

Kurtulmak yok tek başına,
Yumruktan ve zincirden,
Ya hep beraber, ya hiçbirimiz !
FAŞİZMİ YAŞATMAYACAĞIZ

Alemdar Porselen'den bir GERÇEK okuru

ÇUKUROVA'DAN TARIM İŞÇİLERİ SESLENİYOR

Bir hasat mevsimi daha başladı. Biz tarım işçilerinin alınteri sulayacak 2 ay boyunca Çukurova'nın bereketli topraklarını.

Biz tarım işçileri, yurdun çeşitli yörelerinden özellikle güneydoğudan eşlerimiz, çocuklarımız, yaşlılarımız, gençlerimiz Ağustos ayının ikinci yarısında doluşuruz ölüm kamyonlarına tıklım tıklım...

Pamuk, fıstık, soya tarlalarında sıcak, sivrisinek, sıtma, hastalık ve *açlık* bizleri beklemektedir. Pamuk toplama ücreti bu yıl kg. başına 27-30 lira arasında değişmektedir. Bu para alınterimiz ve yaşantımızın karşılığı asla olamaz. Bu ücret hiçbir sosyal güvencesi olmayan biz tarım emekçilerine ödenen komik bir ücrettir. Toprak sahiplerinin ve sırtımızdan asalak gibi yaşayan elçibaşıların sürekli horlamaları, kötü muameleleriyle hayvanlara yapılan muamelelere tabi tutulmaktayız. Bu muamelelerden kurtulmanın ve haklarımızı almanın yolunun hiç bir zaman bireysel mücadeleler olmadığını haklarımızı almanın ve insanca, onurluca yaşamamızın ancak ve ancak örgütlü mücadele ile olacağı, grevli, toplu sözleşmeli gerçek işçi sendikalarının mücadelemizin odak noktası olduğunun bilincindeyiz.

Yaşasın tarım işçilerinin örgütlü birliği, yaşasın grevli, toplusözleşmeli sendikal mücadelemiz.

Çukurova tarım işçileri adına
Bir GERÇEK okuru

Gerçek gazetesinin Ekim 1986 tarihli 243. sayısından alınmıştır.

Seçme-seçilme hakkını mücadele ederek kazanabiliriz

Münih'ten Roland Ziegler

"Yabancıların kurumsal katılımı kesin gerekliliği olan bir olgudur"

Ekonomi politik üzerine eğitim gören Roland Ziegler, F.Almanya'da yaşayan yabancıların seçme-seçilme hakları konusunda, Münih muhabirimizin kendisine yönelttiği soruları şöyle cevaplandırdı.

Yabancılara "seçme-seçilme hakkı" ve bunun uygulanması için hangi yollardan geçilmesi sorularına birlikte cevap vereceğim.

Toplumun kendini realize etme aracı olarak demokrasiyi çok hayati gördüğüm için, burada yaşayan "yabancı"ların çeşitli alanlarda kurumsal katılımı da benim için sadece arzu edilen bir şey değil, kesin gerekliliği olan bir olgudur.

Bunun yanısıra, seçim hakkının kullanılması Avrupa ülkelerinde devletlerin anayasasına sıkı sıkıya bağlı bulunuyor. Bunun sonucu olarak seçme-seçilme hakkını, bu hakla ilgili yasalar sadece o ülke "vatandaş"-larına garanti ediyor.

Ama bu engel aşılamaz bir durum olarak kalmamalıdır. Sorunun çözümü kısaca Avrupa vatandaşı kurumlaşması ile çözülebilir. Ancak o zaman Avrupa ülkelerinde seçim hakkının kısmen ifadesini bulduğu Avrupa Parlamentosu planında karşılıklı tanınması değil, doğrudan doğruya yaşamın içinde, şehir ve belediye seçimlerinde de tanınması anlamını taşır. Bu yolda bir adım Danimarka ve Schleswig Holstein'da her azınlığın kültürel ve politik haklarının karşılıklı korunması doğrultusunda atıldı.

Bütün bunların yanısıra hoş olmayan birkaç olasılığı da gözden kaçırmamak gerekir. Örneğin: islami kökenli ve faşist grupların (bozkurtlar) sızması gibi. Özel olarak Alman tarihinin de gösterdiği gibi, Weimar Cumhuriyeti'nde solcular tarafından uygulanan kadınlara seçim hakkı yetmişli yılların başına kadar sürekli olarak tutucu ve sağcı politikalara, partilere çoğunluk sağlamaya hizmet etmiştir.

Bir "yabancı"nın seçme-seçilme hakkının bütün olumlu yanlarını kalbimde duyarak şu düşünceye varıyorum: Yabancıların seçme-seçilme hakkı tartışmaları, F. Almanya bir göçmen ülkesidir, öyleyse olaya bu açıdan yaklaşılmalıdır argümanına asla götürülmemelidir. Böyle bir yol izlendiği takdirde şimdiye kadar olduğu gibi gerici unsurların korkularından kaynaklanan tehditleri körüklenmiş olur.

"Yabancılara eşit haklar" mücadelesi yükseliyor.

Barış gecesinde Kürdistan İşçi Derneği folklor ekibi de gösteri yaptı.

Barış ve Demokrasi Güçleriyle Dayanışma Toplantısı

"Türkiye ve T.Kürdistanı Barış ve Demokrasi Güçleriyle Dayanışma Toplantısı" 15 Kasım'da F.Almanya'nın Düsseldorf şehrinde yapıldı. TİP Genel Başkanı Behice Boran, TKSP Genel Sekreteri Kemal Burkay, TÖB-DER Genel Başkanı Gültekin Gazioğlu ve Maden-İş Genel Başkanı Mehmet Karaca'nın da birer konuşma yaptıkları barış toplantısına 800'-ün üzerinde barışsever katıldı.

Toplantıda ilk sözü alan Alman Komünist Partisi (DKP) Başkanlık Divanı üyesi Jupp Angenfort, Gorbaçov ve Reagan arasında gerçekleştirilen son zirve toplantısını ve daha sonraki gelişmeleri değerlendirerek, içinde bulunulan dönemde barış güçlerine düşen görevin önemine dikkat çekti. Daha sonra söz alan TİP Genel Başkanı Behice Boran konuşmasına, "Bu yıl Birleşmiş Milletler tarafından 'Barış Yılı' ilan edilmiş olmasına rağmen, ABD tarafından geliştirilmeye çalışılan uzayın silahlandırılması girişimi, uluslararası gerginliği vahim boyutlara ulaştırdı" diyerek başladı. Konuşmasına, nükleer çağda yeni bir zihniyet ve yaklaşımın gerekliliğine değinerek devam eden Boran, barışçıl çözümün dünya güçler dengesi arasında teorik bir olgu olmaktan çıkarak, bir zorunluluk olduğuna dikkat çekti.

F.Alman barış hareketini temsilen konuşan Gert Samuel'den sonra söz alan TKSP Genel Sekreteri Kemal Burkay barış ve özgürlük mücadelesinin Kürt halkı için de aynı anlamı taşıdığını belirtti. 12 Eylül'de iktidarı gaspeden faşist rejimin Ege adalarına, Musul ve Kerkük'e yönelik saldırı planlarına ve İran-Irak arasında süregelen Körfez savaşında ABD'nin Evren-Özal yönetimini istediği gibi kullandığına da değinen Kemal Burkay özellikle Türkiye Kürdistanı'na yerleştirilme planları yapılan Pershing ve Cruise füzelerinin bölge ve dünya barışını tehlikeye sokacağına dikkati çekti.

Daha sonra Dünya Sendikalar Federasyonu DSF adına konuşma yapan Şeref Kanra konuşmasına, düzenlenen bu toplantıyı 214 milyon sendikalı işçiyi temsil eden DSF adına selamlayarak başladı. Eylül ayı içinde Berlin'de 11. Kongresi yapılan DSF'nin kongre çalışmalarından bilgi veren Kanra, Türkiye'de ve Batı Avrupa ülkelerinde Türkiye demokrasi güçlerinin mücadelesinin yük-

(Devamı 7. sayfada)

Avrupa'da Türkiyeli "Yabancılar"-2

Türkiyeli göçmen işçilerin siyasi eğilimleri

Mükerrem BENGİ

Bir evvelki yazımızda F.Almanya ve diğer Batı Avrupa ülkelerinde yaşayan Türkiyelilerin içinde yaşadıkları ülkelerin toplumlarıyla ne oranda kaynaşabildiklerine, ya da niye hâlâ yeterince kaynaşamadıklarına bakmaya çalışmıştık.

Bu yazıda, Türkiyelilerin, özellikle F.Almanya'da yaşayanların siyasi ve toplumsal olaylara yaklaşımlarına, toplumsal olayların ve siyasetin içinde ne kadar olduklarına ya da olmadıklarına bakacağız.

25 yıl önce Türkiye'den Avrupa'ya gelen Türkiyeliler, daha önce de belirttiğimiz gibi ya kırsal kesimden, ya da şehirlerde yaşayan, işçilik yapan ama köy bağlantısını halen devam ettiren, çalışma üslubu açısından işçileşen ama yeterince sınıf bilincini alamayan insanlardı. Türkiye'deki siyasi yapılanmayı ve siyasi partilerin neredelerden daha çok oy aldığını burada yaşayan genç kuşaklar yeterince bilmiyorlarsa da birinci kuşak diye adlandırılan Türkiyeliler bu olguyu çok iyi bilirler. Sağın klasik ve en büyük partisi DP-AP ve bugünkü uzantısı DYP, büyük burjuvazinin partisi olmasına rağmen oy desteği yönünden kırsal kesime dayanmaktadır.

Kırsal kesimden gelen ya da şehirden gelen ama köy bağlantısını kesmemiş insanların hepsinin tutucu, gerici politikaları benimsediği gibi bir sonuca varmak yanlıştır. Ayrıca, uzun yıllardan beri Avrupa'da gelişmiş kapitalist ülkelerde yaşayan, çalışan ve dolayısıyla sistemin temel özelliklerini daha iyi gören Türkiyelilerin, yaşadıkları ülkelerdeki sınıf mücadelelerinden oldukça etkilendikleri de bilinmesi gereken ayrı bir olgudur.

Türkiyelilerin en yoğun olarak yaşadığı F.Almanya'da yabancıların seçme-seçilme hakları olmadığı için siyasi eğilimleri konusunda rakamlarla somut bir açıklama yapabilmek mümkün olamamaktadır. Bunun yanısıra, belediye seçimlerinde yabancıların da seçme-seçilme haklarının olduğu İsveç, Danimarka ve Hollanda gibi ülkelerde Türkiyelilerin çoğunluğu oylarını sosyal demokrat partilerden yana kullanıyorlar. Diğer yandan, tam veri sayılmasa da F.Almanya'-da Hürriyet gazetesinin 1983 yılı içinde çeşitli kesimlerden 14.551 Türkiyeli arasında yaptığı araştırmanın sonuçları da benzer bir özellik taşımakta. Hangi partiye oy verdiniz sorusu yöneltilen 14.551 Türkiyeliden 9197'si yani % 63,2'si sosyal demokrat parti SPD'yi tercih etmiş. İkinci sırada 4026 oyla (% 27,7) şu anda halen iktidarda olan koalisyon hükümetinin bir partisi, gerici CDU yer almış. Daha sonra 571 oyla Yeşiller partisi ve 483 oyla da hükümetin bir diğer ortağı FDP (Hür Demokrat Parti) sıralanmış. Bir veri olarak bu rakamlar incelenirse en azından çoğunluğun sosyal demokratlardan yana olması gibi bir sonuç ilk planda görülebilir. Sosyal demokratları seçenlerin bir kısmının gerçekten Türkiye'de CHP eğilimli kişiler olduğu doğrudur. Ama bunun yanısıra gerici Kohl hükümetinin yabancılara, özellikle de Türkiyelilere yönelik politikalarını sosyal demokratların kaldıracağı, en azından yumuşatacağı düşüncesiyle sosyal demokrat eğilimli olmayan pekçok Türkiyelinin de SPD'yi seçmiş olması doğaldır. SPD'nin gerici Kohl hükümeti kadar yabancılara karşı sert tavırlar almayacağını bilen Türkiyelilerin sosyal demokrat olmasalar da SPD'yi tercih etmeleri şaşırtıcı değildir. Hürriyet gazetesinin küçük araştırmasının asıl şaşırtıcı olan yanı, oy kullanan 14.551 Türkiyelinin 4509'u, yani % 31'i hükümet partilerinden olan CDU ve FDP'yi tercih etmiş olmalarıdır. 1983 senesinde iktidara geldiğinden beri yabancı düşmanlığını çeşitli biçimlerde körükleyen, özellikle Türkiyelileri çeşitli yollarla geri dönmeye mecbur eden, her türlü sosyal haklardan kısıntılar yapan, barış düşmanı gerici Kohl hükümetinin % 31 oranında desteklenmesinin somut bir anlamı olabilir; o da Türkiyeliler arasında sağ eğilimin yoğun olarak varolmasıdır. Bunun genel plandaki somut göstergesi ise burada yaşayanların kolayca izlediği gibi, sayısız kuran kursları ile, dernekleriyle, camileriyle, değişik örgütlenme biçimleriyle sağ güçlerin ilerici güçlere nazaran çok daha örgütlü olduğu, diğer yandan da Türkiyelileri çok daha kolay örgütledikleri bilinmektedir.

Bütün bunlara rağmen, bir yanıyla sevindirici olan bir olgunun altını çizmekte yarar var. O da Türkiyeli göçmen işçilerin her ne kadar ekonomik kaygularla da olsa, işlerini kaybetmemenin güvencesi açısından bakıyor da olsa, sendikalarda yoğun olarak örgütlenmiş olmalarıdır. Bu durum özellikle F.Almanya'-nın birlik sendikası DGB'de en somut olarak görülmektedir. Türkiyeli işçilerin DGB içindeki örgütlenme oranı örgütlü Alman işçilerinkiyle eşit orandadır.

Türkiye'de 12 Eylül 1980'de iktidarın askerler tarafından silah zoruyla gaspedilmesi sonucu, bir yandan yurtdışına çıkmak zorunda kalan politik kadroların getirdiği politik hareketlilik, diğer yandan Türkiyeli her 10 aileden en az birinin faşist darbenin insanlık dışı uygulamalarından etkilenmesi, yurtdışında Cunta'ya karşı politik bir hareketlenmeyi, politik bir mücadeleyi geliştirdi. 1980'den bu yana geçen 6 yıllık süreyi iyi gözleyebilenler bu hareketlenmenin belli bir dönem yükselişini, daha sonra ise azalmaya yüz tuttuğunu izlemişlerdir. Böylesine yakıcı bir olay karşısında dahi uzun soluklu mücadeleye —ki zorluğu ya da rizikosu olmayan— devam edilmemesinin başka birçok nedeninin yanısıra bir açıklaması da şu olabilir: Şimdiki süreç yine yurtdışında çalışan Türkiyelilerin çoğunluğunun maddi kayguları ön plana çıkardığı süreçtir. Daha çok para kazanma üstüne kurulu bir yaşam felsefesi insanın en başta demokratlığını, ilericiliğini, insanlığını, vb. özelliklerini kaybettirebilir.

Batı Avrupa ülkelerinde yaşayan Türkiyelilerin siyasi eğilimlerini, toplumsal olaylar içinde ne oranda varolduklarına açıklık getirmeye çalıştığımız bu yazının kapsamını bu çerçevede tutarken, ortaya çıkan tablodan karamsarlığa kapılmamak gerektiğini eklemek zorunluluğunu hissediyoruz. Özellikle üzerinde durulması gereken ve uzun erimli mücadele açısından sevindirici olan yan Türkiyelilerin Türkiye'den geldiklerinin çok daha ilerisinde olmalarıdır. Tüm dünya insanlarının en güncel görevi olan barışı koruma mücadelesine katılan, genel planda demokrasi mücadelesine katılan, ekonomik hak ve özgürlükler mücadelesine katılan, vb. Türkiyelilerin sayısı her ne kadar yeterli değilse de gelecek için umut verici göstergeler taşımaktadır.

"Bugün balıklar, yarın biz"

Dün Bhopal, bugün Basel, yarın?

Tekellerin sınır tanımayan kâr hırsının insan hayatı ve doğaya nasıl sorumsuzca yaklaştığını Ren nehrinde Kasım ayı başlarında meydana gelen facia bir kez daha gösterdi.

Şimdi etkisini yıllarca sürdürecek büyük bir çevre kirlenmesi sözkonusu. Çünkü Ren nehrine 30 ton zehirli kimyevi madde aktı. Ve zehir 10 gün içinde facianın başladığı İsviçre'nin Basel kentinden itibaren 35 mil boyunca F.Almanya ve Hollanda'yı katederek Kuzey Denizi'ne ulaştı. Böylelikle 1976'da İtalya'da Seveso'daki yine bir İsviçre firması olan Hofmann-La Roche kimya tesislerindeki patlamadan sonra, en büyük ekolojik faciaya yol açmış oldu. Nehir boyunca toplanan telef olmuş yılan balığı, alabalık ve turna balığı 440 tondan fazlaydı. Ren kıyısındaki su arıtma tesisleri kapatıldı. Uzmanların bildirdiklerine göre Ren'in 155 millik kuzey bölümü ("biyolojik olarak ölü" demeye dilleri varmadığı için) "ağır şekilde tahribe uğradı".

Kasım'ın ilk günü Avrupa'-nın ikinci büyük kimya ve ecza devi Sandoz tesislerinde yangın çıkıp, alevler gökyüzüne yüz metre yükseldiğinde, binada yaklaşık 820 ton insektisit (haşarat ilacı), 12 ton fundisit (mantar öldüren ilaç), iki ton civa ve etiketlemede kullanılan eriyik ve boyalar da dahil olmak üzere 312 ton diğer bileşikler vardı.

Yangının ertesi günü nehir üzerinde ölü balıklar görülmeye başlandı. Ve ardından protesto yürüyüşleri birbirini izledi. Bu haklı tepkiler ne ilk olan ne de son olacağa benzeyen faciaya yolaçan tehlikelere karşıydı. Bilindiği gibi iki sene önce Hindistan'da Union Carbide firmasının sorumsuzluğundan doğan Bhopal faciası 1700'den fazla kişinin ölümüne yol açmıştı. Körler, sakatlar ve yerine gelmeyecek bir doğa bırakmıştı geriye. Daha geriye gidersek, 1976'da İtalya'daki patlamada ise yüksek oranda zehirli gaz havaya karışarak, hayvanların ölümüne, insanların zehirlenmesine yol açmıştı.

Sandoz'daki yangından sonra Ren nehrinin güvenlik normlarına uygun olup olmadığının araştırılması sırasında bir başka gerçek daha ortaya çıktı. Yi-

(Devamı 7. sayfada)

Nikaragua Sandinist Cephesi 25. yılını kutladı

FSLN'nin 25.kuruluş yıldönümü Cephe'nin kurucusu Carlos Fonseca'nın vahşice katledilişinin de 10. yıldönümüydü.

Kasım ayında Nikaragua'da ülkeyi özgürlüğe kavuşturan Sandinist Cephe'nin kuruluşunun 25. yılı kutlandı.

Augusto Cesar Sandino'nun ABD emperyalizmine karşı 1927-1933 yıllarında başını çektiği halk hareketi bastırıldıktan sonra, 1950'lerin ikinci yarısında yeniden yükselen hareketlenme Küba devrimiyle ivme kazandı, kısa sürede askeri ve siyasi mücadeleyi birlikte yürüten etkili bir güce dönüştü.

Sandinistlerin ilk illegal hücreleri 1961 Temmuz'unda kuruldu. O yıllar açlık, yoksulluk ve Latin Amerika'nın en acımasız diktatörlüğünün hüküm sürdüğü eziyet yıllarıydı. Her üç Nikaragualıdan biri işsizdi, her on çocuktan biri bir yaşına gelmeden ölüyordu ve ortalama ömür 40 yaş civarındaydı. Şehirlerde yer yer direnişler sürüyordu. Birbirinden bağımsız mücadele veren ilk gruplar biraraya gelerek "Frente Sandinista de Liberacion National"ı (Sandinist Ulusal Kurtuluş Cephesi) kurdular. FSLN ilk programı Nikaragua'nın yabancı şirketlere bağımlılığına son vermeyi, toprak reformunu ve sanayileşmeyi öngörüyordu. 1969 yılında FSLN'nin kurucularından Carlos Fonseca'nın önemli katkılarıyla oluşturulan tarihi programda şöyle deniyordu: "FSLN, hedefi, siyasi iktidarın, diktatörlüğün askeri, bürokrat yapısının yıkılmasıyla ve işçi-köylü birliği temelinde, ülkenin tüm antiemperyalist, antioligarşik güçlerinin desteğiyle ele geçirilmesi olan siyasi-askeri bir organizasyondur." FSLN'nin bu hedefe ulaşması için daha 10 yıl mücadele etmesi gerekti. Bu yıllarda sayısız kurbanlar verdi. Ama muazzam boyutlara ulaşan kitle hareketleri önlenemedi. Ve 1979 Temmuz'unda Başkent Managua ele geçirildi. Nikaragua halkının 40 yıllık Somoza diktatörlüğüne karşı FSLN öncülüğündeki mücadelesi zafere ulaştı.

Bugün o ilk hücrelerin tohumlarını atanların pekçoğu hayatta değil. Diktatörlük altında kimi sürgüne gönderildi, kimi hapise, ama çoğu Somoza'nın idam komandoları tarafından öldürüldü. Cephe'nin kurucusu olan ve 40 yıllık hayatı hapis ve işkence altında geçen Carlos Fonseca da bunlardan biri. Nikaragua halkının Sandinist Cephe'nin kuruluşunun 25. yıldönümünü kutladığı aynı gün Fonseca'nın ölüm yıldönümüydü. Fonseca bundan tam 10 yıl önce 8 Kasım 1976'da katledildi. Caniler görülmedik bir vahşetle kafasını kesip, bu efsanevi kahramanı öldürdüklerinin kanıtı olarak Somoza'ya götürdüler.

Bugün genç Nikaragua devleti Sandino'nun bağımsızlık ruhunu koruyarak özgürlük için verdiği şehitlerinin anısını canlı tutarak tüm dünyadaki dostlarının desteğiyle ve emperyalizmin onu boğma girişimlerini ağır kayıplar pahasına da olsa püskürterek dimdik ayakta.

40 yıllık bir ömürde arkasında uzun hapis yılları bırakan Fonseca, 1957'de Moskova'daki Dünya Gençlik Festivali'nden döner dönmez yine demir parmaklıklar arkasına atılmıştı.

ABD KONGRE SEÇİMLERİNDE REAGAN'IN PARTİSİ YENİLGİYE UĞRADI

Seçmenin dışlandığı "hür" seçimler

Kongre seçimlerinde son 44 yılın en düşük katılma oranı kaydedildi.

ABD'de Kasım ayı başında yapılan Senato seçimlerinde Cumhuriyetçi Parti, başkan Reagan'ın tüm desteğine rağmen yenilgiye uğramaktan kurtulamadı ve Demokratlar böylelikle Temsilciler Meclisi'nden sonra Senato'da da çoğunluğu ele geçirmiş oldular. Reagan'ın tüm "şovlarına" rağmen partisinin oy kaybetmesi, Demokratların zaferi vb. derken seçimlerle ilgili çarpıcı gerçek satır aralarında bütün çıplaklığıyla yansıyordu: Seçimlere katılma oranı son 44 yılda kaydedilen en düşük katılma oranı idi ve seçmenlerden yalnızca %37,3'ü yani üçte birinden biraz fazlası oy sandığı başına gitmişti. (1982'deki seçimde ise bu oran %41,1'di) Bir başka deyişle son seçimlerde yalnızca 66 milyon seçmen oy kullanırken, 112 milyon seçmen oy kullanmadı.

"Amerikan demokrasisi"nde seçmenin seçimlerden nasıl dışlandığına tanık oluyoruz. Üstelik her Başkanlık ya da Kongre seçimlerinde katılma oranı daha da düşüyor. Tekellerin kesenin ağzını açtığı, başkan adaylarının şovmenlikte yarıştığı, kısacası seçmenin iradesinin hiçe sayıldığı, temelde birbirinden farksız iki partinin seçim panayırlarında önceden kotarılmış gösterileri sergiledikleri "hür Amerikan seçimleri"nde kendisi için gerçek bir alternatif göremeyen seçmen oy kullanmaya gitmiyor.

"Özgürlük şampiyonu" ABD'de seçimlerin Amerikan halkının iradesini ne ölçüde yansıttığına birkaç örnek daha verelim: ABD'de Başkanlık seçimlerine katılma oranı seçmen sayısının artmasına karşılık, sürekli düşüyor. Örneğin 1960'da yapılan Başkanlık seçimlerinde katılma oranı %63 iken, bu oran 1972'de %55,4'e, Reagan'ın seçildiği 1980'de ise %53,2'ye düşmüş. Öyle ki 1980 seçimleri 1948'den bu yana katılımın en düşük olduğu seçimlerdi. Seçme hakkına sahip yaklaşık 163 milyon seçmenden yalnızca 86 milyon kadarı oy kullanmış ve Reagan bunlardan 44 milyonunun oylarını, yani toplam kayıtlı seçmenin dörtte biri kadarının oylarını alarak, zafer(!) kazanmıştı. Öte yandan aynı seçimde büyük çoğunluğu siyahlar olmak üzere 55 milyon ABD yurttaşının seçmen olarak kaydedilmediği için oy kullanma hakkından mahrum kaldığı biliniyor (Reagan'ın 44 milyon oyla seçildiğini tekrarlayalım).

Öte yandan tekellerin -Cumhuriyetçi ve Demokrat- iki partisi dışındaki partilere, hele hele Amerikan Komünist Partisi'ne seçimlerde hayat hakkı tanımamak için neler yapıldığı ise "insan hakları bayraktarlığını" kimselere bırakmayan ABD'nin tam bir yüzkarası.

Artistliği sırasında deterjan reklamı yapan Reagan şimdi askeri-sanayi kompleksinin çığırtkanlığını yapıyor.

Kısa... Kısa... Kısa... Kısa... Kısa...

Avusturya'da seçimler:

SPÖ EN GÜÇLÜ PARTİ OLMA KONUMUNU SÜRDÜRÜYOR

● Avusturya Sosyalist Partisi (SPÖ) son parlamento seçimlerinden sonra, yine parlamentonun en güçlü partisi olarak kaldı. Resmi olarak açıklanan seçim sonuçlarına göre SPÖ %43,3'le (önceden %47,6 idi) seçmenlerin oylarının nispi çoğunluğunu aldı. Avusturya Halk Partisi (ÖVP) oyların %41,3'ünü (önceki oy oranı %43,2) aldı ve Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ) geçen seçimlere oranla oylarını iki katına, %9,7'ye çıkardı. Seçimlerde, şimdiye kadar parlamentoda temsilcisi olmayan ve bu seçimlere dördüncü parti olarak katılan Yeşiller Listesi oyların %4,6'sını alarak parlamentoya girmeyi başardı. KPÖ ise %0,66'dan %0,72'ye oylarını artırdı.

ABD'deki Sovyet mülteciler geri dönüyor

● ABD'de uzun süredir yaşamakta olan 13 Sovyet mülteci, Washington'da yaptıkları açıklamada, en kısa zamanda ülkelerine geri döneceklerini bildirdiler. Mültecilerin sözcüsü Washington'daki Sovyet Büyükelçiliği'nde düzenlenen basın toplantısında yaptığı açıklamada, bu ülkedeki yaşam tarzına ayak uyduramadıklarını kaydetti. Sovyet Büyükelçilik sözcüsü halen ABD'de yaşamakta olan 1000 kadar Sovyet mültecinin ülkelerine dönmek istediklerini belirtti.

Brezilya'da seçimler yapıldı:

23 YILDAN SONRA İLK KEZ

● Güney Amerika'nın uzun yıllar diktatörlüklerin hüküm sürdüğü ülkesi Brezilya'da, geçtiğimiz Kasım ayında 20 yılı aşkın bir süreden sonra ilk kez demokratik genel seçimler yapıldı. Bilindiği gibi Brezilya'da geçtiğimiz yıl sivil yönetime geçilmişti.

Ülke çapında 23 eyalette yapılan seçimlerde yeni bir anayasa hazırlayacak kurucu meclis üyeleri, eyalet valileri ve eyalet parlamento üyeleri belirlendi.

Belirlenen sonuçlara göre, iktidardaki Brezilya Demokratik Partisi 23 eyaletin 21'inde çoğunluğu aldı.

Hindistan'da yaratılmak istenen karışıklık

Geçtiğimiz Ekim ayının başında Hindistan Başbakanı Rajiv Gandi'ye suikast girişiminde bulunuldu. Suikast girişimi ertesi gün Pencap polis şefi Julius Riberio'ya karşı da tekrarlandığında, girişimin münferit bir suikast girişiminden öte iktidarı zayıflatmak üzere bir dizi karışıklık çıkarmayı tezgahlayan CIA destekli Sihlerin planları olduğu ortaya çıktı. Nitekim geçtiğimiz ay, dokuz günde 45 kişiyi öldüren teröristler, kendileri ile aynı görüşte olmayan Sihleri sindirmeye giriştiler.

Bilindiği gibi Sihler 1984 Haziran'ında Amritsar'daki Altın Tapınak'ı işgal etmişler, Pakistan ve ABD'nin desteği ile tapınak olmaktan çıkıp, tam bir cephaneliğe döndürülen bu yerin ordu güçleri tarafından boşaltılmasından sonra, misilleme olarak Başbakan İndira Gandi'yi öldürmüşlerdi.

15. asırda Hindu ve İslam dinlerinin bir karışımı olarak ortaya çıkan Sih dinine inananların sayısı tüm Hindistan nüfusunun %2'den biraz fazlasını (17 milyon) oluşturmaktadır. Kendini din planında gösteren ayrılıkların temel nedeni bu inanışın en yaygın olduğu Pencap eyaletinin zenginliğidir. Son derece verimli topraklarda Hindistan tahıl üretiminin %65'ini karşılayan bu eyalet, tarımda kapitalist ilişkilerin en ileri düzeyde olduğu bölgedir. Egemen çevrelerin 1970'li yıllardan itibaren, bağımsız, sözde bir Kalistan devleti kurma girişimleri 1980'lerde Pakistan ve ABD destekli katliamlara dönüştü.

Pencap'ta önde gelen üç siyasi gücü, iktidardaki Kongre Partisi, Sihlerin partisi Akai Dal ve Komünistler oluşturuyor. Hindistan hükümetinin Akai Dal ile sürdürdüğü görüşmeler, bu parti içerisindeki fanatiklerin baltalaması ile sonuçsuz kaldı. Akai Dal içinde terörist eylemlerle ilgili olarak büyük bir bölünme var.

1982 yılında parlamento kararıyla olayları inceleyecek bir komisyon oluşturularak, araştırmalar özellikle "Gandi Barış Vakfı" üzerinde yoğunlaştırıldı. Hindistan'ın saygın liderinin adını kullanarak eylemlerini gizlemeye çalışan bu kurumun 50 kadar örgüt oluşturduğu, bu paravan örgütler aracılığıyla CIA'nın özellikle sınır bölgelerinde rahatça at koşturduğu ortaya çıkarıldı. Bu örgütlerden örneğin "Sinema Sanatı Vakfı" adıyla bilineninin bu sanat dalıyla hiçbir ilgisi olmadığı, Hindistan'ı hedef alan emperyalist destekli bir ayrı devlet (Kalistan) kurma çabalarını yönlendirdiği anlaşılmış durumda. Sihlerin de onaylamadığı, gücünü terörden ve emperyalist destekli komplodan alan Sih militanları CIA ve FBI tarafından yönlendirilen kamplarda eğitim görüyorlar. "Amerikan Güvenlik Örgütü"nün yaz aylarında Washington'da yapılan kongresinde söz alan bir Sih, "Hareketimiz Reagan doktrinine uygun çalışmaktadır ve Amerikan yardımını hesaba katmaktadır" diyerek dolaysız bağlarını açıklamış oldu. Şu anda buna benzer ilişkileri ortaya çıkaran 400'ün üzerinde belge var. Bu tür örgütlerin "komşu" Pakistan'da üslendiği İndira Gandi'ye yapılan suikastten Ziya-Ül Hak'ın bir gün önce haberi olduğu da artık sır değil. Suikast amacına ulaşmasaydı başka yollar denenecekti. İndira Gandi'nin katlinin birkaç ay öncesinde ABD'de yayınlanan "Hindistan'da Muhtemel Gelişmelerin Çeşitli Yönleri" başlıklı CIA broşüründe Gandi'nin "istifaya zorlanması" koşulları öneriliyordu.

Hindistan'da karışıklıkların kışkırtılması bu büyük Asya ülkesinin dünya Bağlantısızlar Hareketi'ndeki konumunun zayıflatılmak istenmesinden de kaynaklanıyor. Hindistan'a yönelik komplolar dünya ilerici kamuoyu tarafından gayet iyi bilinmektedir.

Bu arada Kasım ayının son haftasında SBKP MK Genel Sekreteri M.Gorbaçov'un Hindistan'a yaptığı ziyaret sonunda açıklanan Delhi Deklarasyonu'nda atom silahlarının konumlandırılması ve kullanımı tehdidine karşı uluslararası bir konvansiyon imzalanması talep edildi. Uzayın militarizasyonunun önlenmesi, nükleer silah denemelerinin durdurulması, yeni kitle tahrip silahlarının geliştirilmesine son verilmesi, kimyasal silahların yasaklanması ve konvansiyonel silahlarla silahlı kuvvetlerin sayısında azaltma yapılması konularını içeren bir anlaşmanın imzalanması istendi.

Gorbaçov'un ziyareti sırasında özellikle Hint Okyanusu'nda barışı güvence altına almak üzere, Hint Okyanusu'nu kullanan tüm ülkelerin —okyanusun Basra Körfezi, Hürmüz ve Malaka Boğazları dahil olmak üzere— deniz ve hava yollarının güvenliğinin sağlanması, sınır komşusu olan bu devletlerin kendi doğal zenginlikleri üzerindeki egemenliklerine saygı gösterilmesi, okyanusu konu alan çok taraflı görüşmelere başlanması ve karşılıklı güveni sağlama yolunda askeri birliklerin nakledilme ya da tatbikatlarının önceden haber verilmesi vb. önlemlerin alınması çağrısında bulunuldu.

İsrail'in işgal ettiği topraklardan görüntüler

İsrail'in işgali altındaki Arap topraklarından Gazze Şeridi'nde babaları, ağabeyleri duvara dizilmiş Arap çocuklar okula giderken.

Fransa: Hükümete karşı gösteriler

Fransa'da Eğitim Bakanı Devaquet'nin hazırladığı yeni ortaöğrenim yasa tasarısına karşı öğretmenler ile orta ve yüksek öğrenim öğrencileri büyük bir protesto yürüyüşü yaptılar. Aynı günlerde gazete ve matbaa çalışanları da greve gittiler. Ülkenin her yanında Chirac hükümetinin sosyal politikasına karşı protesto gösterileri yapılıyor.

Resim sanatında büyük bir renk ustası: Tizian

Aydın KARAHASAN

1976 yılı Ağustos ayı içinde hemen hemen Avrupa'nın bütün ülkelerinde Rönesans çağının büyük ressamlarından Tizian'ın (Tiziano Vecellio) 400. ölüm yıldönümü anıldı. Radyolar, televizyon ve basın bu büyük sanatçının yaşantısından sanatının özelliklerine dek çeşitli yayınlar yaptılar.

Resim sanatı ya da ressamlar üstüne sanatçıların yapıtlarından örnekler vermeden yazı yazmak oldukça güçtür. Plastik sanat eleştirmenleri bu güçlüğü bizde daha çok çekerler. Bir edebiyat eleştirmeni bir romanı, bir öyküyü ya da bir şiiri eleştirirken ele aldığı yapıttan örnekler verebilir yazısında. Okuduğu romanın, öykünün zayıf ya da güçlü yönlerini gösterebilir. Beğendiği bir şiirin tümünü okurlarına sunabilir. Bu durum plastik sanatlar için oldukça güçtür. Bir ressamın, bir heykelcinin sözünü ederken, o sanatçıların yapıtlarından bir-iki gravür, bir kaç desen dışında kolay kolay örnekler veremezsiniz bizim sanat dergilerinde. Batıda böylesi sanatçılar üstüne ciltler dolusu renkli, renksiz kitaplar yayınlanmaktadır. Sanatçının yapıtı gözler önüne konmadan; hele sözünü edeceğiniz sanatçı bir ressamsa, onun renk ve çizgi düzenini okura örnekleriyle sunmadan o sanatçı üstüne yazılan yazılar karanlıkta el yordamıyla yol aramaya benzer.

Bu güçlüğü göze almakla beraber dünyamıza ve çağımıza ışık tutan bu sanatçıların zaman zaman gazete ve dergilerde sözünü etmek, bizde pek eksik olan resim kültürünün yaygınlaşmasına da o kadar katkıda bulunur.

Sokak satıcısı, detay, Venedik Güzel Sanatlar Akademisi, 1534 (335×775)

TITIANVS

İtalyancadaki adı Tiziano Vecellio olan Tizian'ın doğum yılı üstüne çeşitli kaynaklar değişik tarihler vermektedir. Rönesans'ın büyük sanat tarihçisi Vasari'ye göre Tizian'ın doğumu 1488 ile 1490 yılları arasında olması gerekmektedir. Titiz bir araştırmacı olan Vasari'nin verdiği bu yaklaşık doğum tarihine başka araştırıcıların verdiği öteki tarihlerden daha fazla güvenilmektedir. Alp vadilerinin derin yarıklar meydana getirdiği yukarı Piave kasabasında avukatlık ve noterlik yapmış olan dedesi Conte Vecillio'nun altı oğlu vardı. Gregorio adlı olanı Tizian ile Antonios'un babası idi. Antonios'un Marco adlı bir yeğeni de (1545-1611) ressamdı. Tizian 9 yaşına bastığında babası onu kardeşlerinden birinin yanına Venedik'e yolladı. Venedik'te önce Sebestiano Zuccatos'un atölyesinde pek az çalışan Tizian daha sonra Gentile Bellini'nin atölyesine girdi. Bu adı Türk sanatseverleri iyi tanır. İlkokul kitaplarında bile adı geçen bu ünlü ressamı Osmanlı hükümdarı II. Mehmet'in (Fatih Sultan) İstanbul'a çağırıp kendi portresini yaptırdığı bilinmektedir. Bu değerli sanatçının elinden çıkan II. Mehmet'in portresinin aslı bugün Londra'da National Gallery'dedir. Topkapı müzesinde bu portrenin bir kopyası bulunmaktadır.

Sanat tarihinde ünlü üç Bellini vardır. Bu Bellini ailesi, baba Jacopo Bellini ile iki oğlu Giovanni ve Gentile'nin üçü de Rönesans çağının ünlü ressamlarıdır.

Gentile Bellini'nin Venedik'teki atölyesinde öğrenime başlayan Tizian yeteneğini büyük Rönesans ustaları Leonardo'lar, Michel Angelo'lar, Rafaello'lar gibi çok erken yaşında gösterdi. Venedik'in o zamanlar yaşam düzeyi yüksek, politik ünü de bütün Avrupa ve doğu ülkelerini etkileyecek kadar büyüktü. Tizian'ın öğrenim ve gelişme yıllarını iyice anlayabilmek, renk ve biçim duygusunu iyice kavrayabilmek için Venedik ekolünün özelliklerini derinden incelemek gerekir. Başlı başına bir araştırma konusunu kapsamına alacak kadar geniş olan bu ekolün özelliklerini bir yazının dar çerçevesi içinde anlatmak olanaksızdır. Ancak bu ekolün belli başlı karakteristik özelliklerine de değinmeden Tizian'ın sanatı pek anlaşılamaz. Modern resmi anlamıyoruz, ama klasik resmi anlıyoruz diyenler aslında yanıldıklarının farkında değillerdir. Bir tabloda figürleri, ağacı, kuşu, doğayı tanımak o tabloyu gerçekten anlamak için yeterli değildir. Bir Tizian'ı Giorgione'den, bir Van Gogh'u Gaugin'den ayıran özellikleri bilmeden tablodaki figürleri tanımak, resim sanatını, şöyle anlayarak, duyarak gerçekten sevmeye yetmez. Bizde minyatürler bir yana bırakılırsa köklü bir resim geleneğimiz olmadığı için, bir-iki büyük kent dışında müze nedir bilmediğimiz için de resim kültürümüz öteki sanat kollarının yanında pek güdük kalıyor. Bu konudaki yayınların eksikliği de ayrı bir yakınma konusudur.

Çarmıha Gerilme, desen, Berlin Dahlem Müzesi

Venedik ekolünün doğuşunda yerli ressamlar kadar Venedikli olmayan sanatçıların da önemli katkıları olmuştur. Örneğin iki kez Venedik'te bulunan Albrecht Dürer'in, çağına göre cüretli, tipik modern sanatının Venedikli ressamları etkilememiş olması düşünülemez. Ama Venedikli ressamları Venedik Cumhuriyeti'nin dışında kalan iki ressam daha çok etkilemiştir. Bu iki sanatçıdan biri Sicilyalı ressam Antonello da Messina ile Mantuana'lı ressam Andrea Mantegna'dır. Messina'nın tasavvur zenginliği, biçim kaygusu, kompozisyon tekniği o sıralar tüm Avrupa'yı etkilemişti. Bazı sanat tarihçileri Vasari'nin savlarına karşı çıkarak yağlı boya resim sanatını Messina'nın Flaman gezisinden sonra İtalya'ya getirdiğini kabul etmemektedirler. Çünkü Messina Venedik'e geldiği zaman 50 yaşında idi ve bu kentte ancak iki yıl kadar kalmıştı. Gerçi Messina'nın Venedik'e gelişinden önce bu kentte güçlü bir fresk sanatı geleneği vardı ama yağlı boya sanatının gelişmesinde Bellini'lerin önemli katkıları olmuştu. Özellikle Jacopo Bellini'nin bugün Louvre'da ve British Museum'da bulunan pek çok yağlı boya resimlerinden Venedik ekolünün ne denli etkilendiğini kestirmek kolaydır. Jacopo Bellini aslında dahi bir ressam sayılamazdı ama, oğulları Gentile ile Giovanni'ye verdiği resim eğitimi bu ailenin Venedik ekolünün doğuşunda önemli katkısını sağlamıştır. Bellini'ler 15. yüzyılın başlangıcından itibaren kendinden sonraki ressamları, örneğin Véronèse ile Tiepolo'yu da etkilemiştir. Venedik ekolünden önce tarihsel olayların kompozisyonlarında lokal renklere ve arkeolojik özelliklere pek önem verilmezdi. Salt dekor, figürler, giysi ve fon sanatçı için yeterli elemanlar olarak ele alınır, her ressam bu elemanları ya kendi sanat anlayışına göre resmeder ya da onları tuvalinde görmek istediği biçimde düzenlerdi. Ne zaman ki Gentile Bellini bir kaç sipariş alıp Venedikli senatör ve kardinallerin portrelerini yapınca bütün ilgiyi üstünde topladı. Seksenin üstünde ömür süren Gentile artık Venedik'te de Venedik dışında da iyice üne kavuşmuş, sipariş üstüne sipariş almaya başlamıştı. İşte Tizian'ı ilk etkileyenler bu ressam ailesi Bellini'lerdi. Ama kuşkusuz onun gerçek ustası Giorgione olmuştu. Sanat tarihçileri Giorgione ile Tizian'ı karşılaştırırlarken bu iki sanatçıdan aynı konuyu işleyen birer örnek gösterirler. Bu örneklerden biri Giorgione'nin "*Uyuyan Venüs*"-ü (Dresden Devlet Müzesi),

(Devamı 7. sayfada)

Sevgi Soysal'ın ardından

Emektir sevmek

Sevgi SOYSAL

Sevgi Soysal'ı yitireli on yıl oldu. Yaşamı boyunca baskıya, sömürüye, haksızlığa, bağnazlığa karşı verdiği mücadeleyi ne Yıldırım Bölge kadınlar koğuşu, ne sürgün ne de 12 Mart döneminin acı izleriyle gelen ölümü beklemek engelleyebildi.

Sevgi Soysal ardında bıraktığı kitapları, Tutkulu Perçem, Tante Rosa, Yürümek, Yeni şehirde Bir Öğle Vakti, Şafak, Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu, Barış Adlı Çocuk, Bakmak, yalnızca kırk yıl süren ama öylesine dopdolu bir hayatı kucaklıyor.

Ölümünün 10. yılında Sevgi Soysal'ı saygıyla anarken, onun Bakmak adlı kitabında yer alan bir yazısını sunuyoruz.

Hani bazı büyük anneler, büyük babalar, dayılar, teyzeler, halalar, amcalar vardır çocuğunuzu pek seven!... O kadar çok seven ki ne bir kez çocuğunuza bakmışlardır, ne bir kez olsun lazımlığını dökmüş, ne bir kez olsun yemesiyle uyumasıyla ilgilenmişlerdir. Çocuğa geçen bu gündelik emek hiç ilgilendirmez onları. Hatta bu görevi yüklenen kimsenin yoluna taş bile koyarlar. Çocuğa olmadık zamanlarda çukulata almayı, ya da keyif olsun diye uykudan uyandırmayı marifet sayarlar. Çocuğun böylece bozulacak olan yemek ve uyku düzeni hiç ilgilendirmez onları, buna emekleri geçmemiştir çünkü. Çocuğun terbiyesi de ilgilendirmez onları. Onlar çocuğu sevmek diye dizde hoplatıp şımartmayı, çocuğun terbiyesi bozulunca da buna şaşmayı bilirler. Çocuğun kişiliği hiç önemli değildir, çocukla çıkardıkları bencilce keyfi, çocukla bir oyuncak bebekmiş gibi oynamayı onu sevmek sanırlar.

Oysa bir çocuğu sevmek, ona agucuk gugucuk yapıp, onu "fış fış kayıkçı" diye sallamak değildir. Bir çocuğu sevmek, sanki o durağan bir oyuncakmış gibi, onu bir sepetten alırcasına sevip yine sepete bırakmak değildir. Bir çocuğu sevmek, onun çocukça hareketleriyle, yarım konuşmasıyla gönül eğlendirmek değildir. Bir çocuğu sevmek, ona, kuru yaşamımıza renk ve neşe katmak için, "de bakayım, dedecim de, de bakayım teyzecim de, de bakayım halacım de" diye kendi kulağımızı gıdıklayan sözcükler belletmek değildir. Bir çocuğu sevmek, yanağını, gıdısını çimdirip, yüzünü tükürükle bulayıp sonra çocuk altını ıslattığında, "anası, bu çiş yapmış" diye onu yere bırakıvermek, hiç değildir. Bir çocuğu sevmek, onun yalnız hoşa gidici ve iç açıcı yönleriyle ilgilenip, bin emekle büyüyen bu yapının ameleliği söz konusu olunca yan çizmek değildir.

Çocuğu sevmenin ne olduğunu, en iyi yine çocuklar bilirler. Ve kendilerine agucuk yapıp çukulata alanları değil, emek verenleri sever ve ona güvenirler. Bir çukulatayla çocuğun gönlünü satın almaya kalkıp ona istediklerini yaptırmaya, söyletmeye kalkışanlara inat, "hadi bir oyna bakayım", "hadi bir şarkı söyle bakayım" ricalarına dut ve put kesilerek cevap verirler.

Zordur çocuk sevmek, onu sizin olduğu kadar, hatta çok daha fazla hayatın kendisi olduğu için sevmek, çok yavaş görünüp çok hızlı gelişen bir oluşuma yön vermek: Bir güzelim suyun, akışını kesen taşları yorulmadan kaldırıp en güzel denize, hayata karışmasında payı olmak, bir gelişmenin olabilecek en iyi gelişme, bir oluşumun olabilecek en iyi oluşum olması için emeğini katmak, hiç olmazsa emeğini esirgememek zordur. Zordur ya, bize sunulmuş olan bu güzelim hayata ödememiz gereken, yan çizmeye hakkımız olmayan bu fiyattır çocuğa verilen emek. Kısa vadeli hesapların yapılamayacağı tek karşılığı, daha güzel bir dünyanın ve daha güzel insanların yaratılmasına katılmak olan bir emek.

Analar, bu emeği en ucunda da olsa, mutlak tanıyanlardır. Bu bakımdan her toplumda analara gösterilen saygı, analara verilen değer boşuna değildir. Çünkü analar hayatın emekçileridir. Çocukları büyüttükten sonra da onların hayatlarına titremeleri, hayatın emekçisi olarak hayatın üstüne titremesi gereken birşey olduğunu iyi bilmelerindendir.

Güneşin hemen hergün, bir gencin ölüsü üstüne kapandığı bugünlerde, analar eyleme geçtilerse, bunun için geçtiler.

Çünkü görülüyor ki toplumumuzda gençliği seven sadece analar. Bunda şaşacak birşey de yok, çünkü toplumumuzda gençlere emeği geçen, onlara emek veren, hemen hemen yalnızca analar. Onların ötesinde "gençlik" sözcüğünü pek seven büyüklerimiz, yöneticilerimiz, gençleri sevmiyorlar, çünkü onlara emek vermiyorlar, daha güzel insanların oluşumuna hiçbir katkıda bulunmuyorlar.

Çünkü gençliği sevmek, "gençliğe hitabe" yazmak değildir.

Gençliği sevmek, onların spordan bilime kendi başlarına harikalar yaratmalarını bekleyip, arada sırada gerçekleşiveren bu harikalarla övünmek değildir.

Gençliği sevmek, devlet kesesinden yapılanlar karşılığında ondan kendi hoşunuza giden şeyleri bellemesini, sizin kafanızı ve gönlünüzü hoş edecek davranışlarda bulunmasını istemek değildir.

Gençliği sevmek, ekonomisinden trafiğine, imarından planına, yönetiminden çarşı pazarına kadar tam bir keşmekeş ve anarşi içine soktuğunuz bu düzene baş kaldırdığı zaman, ona "anarşist!" demek değildir.

Ne onun hayatının, ne de hayatın daha güzel olması için hiç emek vermeden "Ey Türk Gençliği!" demek değildir gençliği sevmek.

Hiç biri, hiç biri değildir. Hadi itiraf edin, gençliği hiç mi hiç sevmediğinizi. Ve siz "agucuk" deyince o "gugucuk" yapmıyor diye onu bu yüzden copladığınızı, kanına, canına girdiğinizi itiraf edin!

Ve analara, işte en çok bu yüzden hınçlanıp kinlendiğinizi, itiraf edin! Edin de olsun bitsin! Merak etmeyin, analar işkence yapmaz.

Ozan, hikâyeci, romancı
Fahri Erdinç öldü

1949 yılında yurt dışına çıkmak zorunda kalan ve o tarihten bu yana Bulgaristan'da politik göçmen olarak yaşayan yazar Fahri Erdinç 11 Kasım günü 69 yaşında öldü.

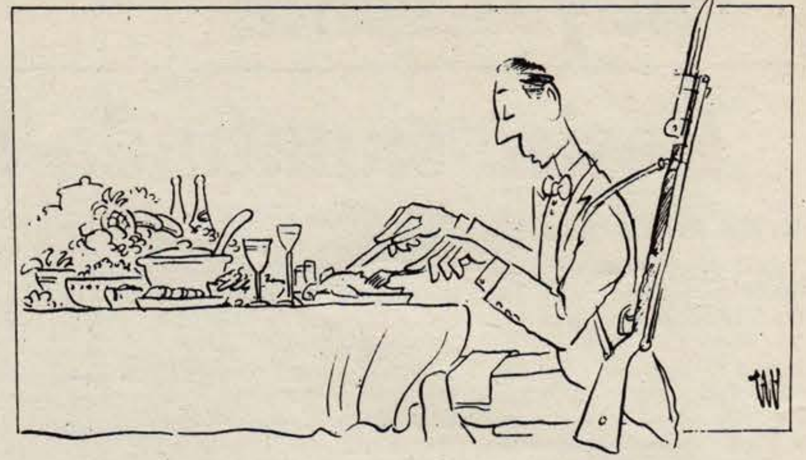
1917 yılında Akhisar'da doğan Fahri Erdinç, Balıkesir ilköğretmen okulunu bitirerek bir süre öğretmenlik yaptı. Çocukluğu da dahil hayatı zorluklarla dolu geçen Erdinç bu zor yıllarını; "toprak yedim, sokakta büyüdüm, sıtma nöbetleriyle kıvrandım" diyerek dile getirir. Devlet Konservatuarı Tiyatro Bölümü'nü de bitiren Erdinç uzun bir süre Radyo Tiyatrosu'nda çalıştı.

"Şen Olasın Halep Şehri" adlı şiir kitabı 1945'te yayınlanan Fahri Erdinç, yine o yıllarda "Seçilmiş Hikayeler", "Adım Adım" ve "Şadırvan" adlı dergilerde toplumcu hikâyeleriyle dikkati çekti. Avrupa'yı kasıp kavuran faşizm belasına karşı bir yazar olarak ve daha önemlisi bir insan olarak mücadele ettiği için, o dönemde Türkiye'yi yönetenlerle başı hep derde girdi.

Bulgaristan'a yerleşmesinden sonra "Göç", "Akrepler", "Asi", "Memleketimi Anlatıyorum", "Diriler Mezarlığı", "İşte Böyle", "Alinin Biri", "Acı Lokma", "Kore Nire" adlı oyun, hikâye, roman ve şiir kitaplarını yazan sanatçının bazı kitapları Türkiye'de de yayınlandı.

Dayanışma Münih muhabiri Tan Oral'la görüştü

Tanışıklık barışıklık getirir

☐ *Münih'te davetli olarak bulunuyorsunuz, gezinizin amacı ne idi ve bu yönde neler gerçekleştirdiniz?*

■ Bildiğim kadarıyla "Münih'te bir Türkiye" adıyla Türkiyeli göçmen işçilerin sorunlarını konu edinen bir kültür etkinliği düzenlemişler. Düzenleyenler ve beni çağıranlar belediye, Türk-Danış ve birkaç kuruluş. Benden bir karikatür sergisi sunmamı ve bir slayt gösterisi yapmamı istedi, bu kuruluşlar. Bu slayt gösterisi "yaşadığımız günler" adı ile çizdiğim karikatürlerden oluşan ve sözle tamamlanan bir program idi. Ve bunu İstanbul'da, Ankara'da 4-5 kez tekrarlamıştım. Aynı programı buraya da getirdim.

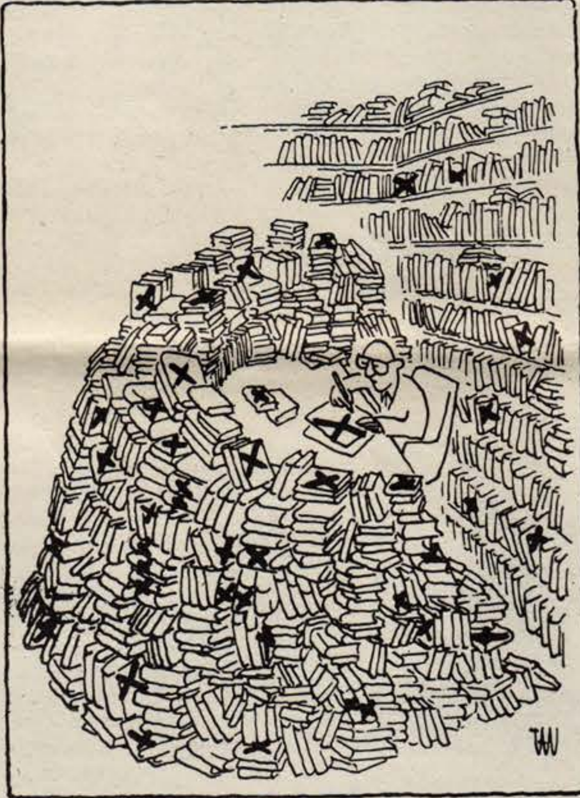
Bunu yaparken de şöyle düşündüm: Benim için önemli olan F.Almanya'da yaşayan Türklere, Türkiye'den doğru bilgiler ve haberler getirmekti. Yani onlar için yeni bir program hazırlamayı düşünmedim. Türkiye'dekiler için ne yapmışsam, burada da aynı programı, aynı şekilde ve aynı sıralama ile gösterdim. Ve zannediyorum böyle olması onlar açısından olduğu kadar benim açımdan da ilginç oldu. Çünkü Türkiye'de bildiğiniz gibi bu programın ve karikatürlerin gerçekten çizilip, yayınlandığını bilmediklerini gördüm. Bunu zaten kendileri de ifade ettiler. Gerek sergi ve slayt gösterisi, gerekse ertesi gün düzenlenen sohbet toplantısı karşılıklı bilgilenmeyi sağladı. Sorular sordular ben de yanıtlamaya çalıştım. Bütün bunlar zannediyorum Türkiye'den buradaki dostlara bir iletişim bağını gerçekleştirdi, birşeyler aktarabildim. Tabii ben de onları, onların Türkiye'ye bakış açılarını ve sorunlarını bir çizer olarak daha yakından tanıma fırsatını buldum. Bu bakımdan, benim açımdan bu kültürel etkinliğin amacına ulaştığını söyleyebilirim. Bir başka noktayı daha eklemek isterim; yine benim kendi gözlemlerimden ve toplantıyı düzenleyen kişilerin gözlemleri, sözleri ve açıklamalarından edindiklerime göre, bugüne kadar benzer kültürel etkinliklerde sadece Türk müziği ve folklörcülerin ötesinde bir başka etkinlik denenmemiş, yani genel olarak denememişler. İlk kez folklorün ve türkünün dışında da Türkiye'den başka kültürel faaliyetlerin de sunulmasını düşünmüşler. Ve bunun olumlu olduğunu söylüyorlardı ki, ben de buna katılıyorum. Mesela Türk ve Alman müzikçilerinin birlikte hazırladıkları, birlikte çalıştıkları bir iki çok önemli program vardı. Bu çok güzel birşey tabii. Sonra Thomas Borkenau'nun kolaj sergisi vardı, bizim karikatür sergisinin yanında. İkisinin beraber sunulması da güzel bir olguydu.

☐ *Buradaki serginizin konusunun Türkiye olduğunu söylediniz. Yani F.Almanya'yı konu alan bir sergi değildi. Peki buna Türkiyeli işçilerin ilgisi nasıl oldu?*

■ Sergiyi gezdikten sonra düşüncelerini belirtenler olumluydu. Olumludan öte heyecanlı bir tepkiydi bu, sergiye gösterdikleri. Bu doğrusu kişisel olarak insanı sevindiriyor. Seçtiğim karikatürler, hepsi İstanbul'daki yayın organlarında son bir iki yıl içinde yayınlanmış karikatürlerden bir düzenlemeydi. Ve genel olarak karikatürlerdeki sıralamada özellikle yapılmış bir sıralama değil, tamamiyle yaşadığımız günlerin bir çizere zorunlu olarak çizdirdiği karikatürlerin biraraya getirilmesiydi, ki Türkiye'nin gerçek yansımasını da bu nedenle sağlayabiliyordu, inancındayım.

☐ *Alman "Konkret" dergisinin 1986 yıllık edebiyat baskısında yurtdışındaki Türkiyeli işçilerle ilgili bir karikatürünüz yayınlandı. Siz Türkiye'de yaşayan bir sanatçısınız, yurtdışındaki Türkiyeli işçilerle ve yabancılar sorunuyla nasıl bir ilişki ve bağ kuruyorsunuz?*

■ O karikatür Türkiye'de, İstanbul'da "Bizim Almanca" adlı bir derginin arka kapağında yayınlandı. Bu dergi benden F.Almanya'daki işçilerimizle ilgili bir karikatür çizmemi istedi. Tam o günlerde, yani bu talebin olduğu günlerde ben de G.Wallraff'ın "En Alttakiler" kitabını okumaktaydım. İlginç bir kitap, etkiliyor insanı doğrusu. Özellikle kitabın yazılışından sonraki olaylar daha da ilginç geldi bana. Dolayısıyla karikatür çizmeye oturduğumda bu konuyu işlemeyi daha uygun buldum. Çizdiğim o karikatürdeki çizgilerse, daha önce Münih'e

geldiğimde aklımda kalan çizgilerdi. Böyle bir kemerin altından geçerken, gerçekten sarı elbiseli, turuncu elbiseli bir işçi temizlik yapıyordu, üstte genç insanlar dolaşıyordu. Ve Wallraff'ın kitabının yani Almanların, Türk işçilerin sorunlarını görmek yerine, bir Almanın kitabından öğrenmek zorunda kalmaları benim için ilginçti. Ve çizdiğim karikatürde böyle bir küçük taşlama ve sergileme yapmaya çalıştım. Genç Almanlar "En Alttakiler"i okurken, ben de karikatürün altında, "En Üsttekiler" diye bir gönderme yaptım.

☐ *Nasıl çiziyorsunuz? Karikatürlerinizin konusunu neler oluşturuyor? Bir tema üzerine karikatür çizmek için "sipariş" mi alıyorsunuz veya karikatürleriniz için konuları bizzat kendiniz mi seçiyorsunuz?*

■ Başlangıçta tabii sipariş diye bir şey yoktu. Kendi kendime çiziyordum. Sipariş dersek şöyle bir siparişten söz edilebilir, kimse bana karikatür çiz demiyordu. Fakat yaşadığım, karşılaştığım olaylar, katılmadığım, kabul edemediğim olaylar, haksızlıklar, kısacası çevremdeki dünya benim düşündüğüm, benim istediğim ve bana göre bir dünya değildi. Her zaman da olmuyor. Bu dünyayı değiştirecek gücü de insan kendisinde bulamadığı zaman, bir tepki göstermek ihtiyacı hissediyor. Bütün bunlar her gün yaşandığı ve biriktiği zaman, bunları çizgiye dökmek bir çizer için doğal bir çalışma biçimi oluyor. Bence doğrusu da bu diye düşünüyorum. Uzun bir süre böyle çalıştıktan sonra —ki benim için aşağı yukarı bir on sene sürdü— çizdiğim çizgileri elimden geldiği kadar sergiledim. Ve neden sonra yayın organları kendi düşünceleri doğrultusunda çizgilerimin işe yarayabileceğini gördüler ve sezdiler. O zaman sergilediğim karikatürlerden bazılarını kullanmak istediler. Tabii önce bu bedava kullanıldı. Bir süre sonra küçük de olsa bir para ödemeye başladılar. Çizdiklerimin para ettiğini görmek gerçekten güzel bir duyguydu. Ve profesyonelce bu işi sürdürmenin daha doğru olacağını düşündüm. Ondan sonraki çalışma süreci yine benzer şekilde sürüp gidiyor. Ancak insanın ilgi alanı daha genişliyor, kendi çevresinin ötesine geçiyor. Başka insanların sorunlarıyla ilgilenmek zorunda kalıyor. Politikayla, dünyadaki diğer ülkelerin sorunlarıyla ilgilenmek zorunda kalıyor ve bütün bunlarla ilgili birşeyler çizmek durumunda kalıyor. Bu noktada, tabii bazı yayın organları o yayın programları içinde kullanmak üzere özel siparişlerde bulunabiliyorlar. Ama bu siparişler hiçbir zaman dar bir çerçeve içinde olmaz. Herhangi bir "ısmarlama", tarifle olmaz. Mesela güncel konularda genel olarak birşey isteyebilirler. Veya bu sayımızı işçi sorunlarına ayırdık diyebilirler. Veya dünya politikasını işle diyebilirler. Ancak bu çerçevede bir ısmarlama olabilir.

Asıl doğru olan, konuların bizzat kendimin seçmesidir. Zaten Cumhuriyet'in arka sayfasında sürdürmekte olduğum günlük karikatür çizimi tamamıyla benim sorumluluğumda olan bir çalışma.

Başlangıçtan beri çok değişik yayın organında karikatürlerim yayınlandı. Bugün de o alışkanlık hâlâ sürüyor. Daha öncesi basında karikatürlerimin yayınlanması sendika dergilerinde oldu, yani işçilerle ilgili oldu. 1970'lere kadar sendika dergilerinden talep geliyordu. Ben de o talebi karşılamaya çalışıyordum. Daha sonra çeşitli meslek kuruluşlarının yayın organlarında çok karikatürlerim yayınlandı; hukukçuların, tıp adamlarının, iktisatçıların, öğretmenlerin yayınlarında. Yani değişik kesimlerde. Hatta son 1980 sonrası, Türkiye'deki sermaye kesiminin görüşlerini yansıtmayı amaçlayan, 'Ekonomide Diyalog" diye bir lüks baskılı dergide bile uzun süre karikatür çizdim. Önce çok yadırgayan oldu, ama ben kendi bildiklerimden taviz vermedim. Yalnız tuhaf birşey var —belki de tuhaf değil— gerçekten aklınıza gelebilecek her türlü yayın organında karikatürlerim yayınlandı, sadece mizah dergilerinde hiç karikatürüm yayınlanmadı.

☐ *Hangi sanat geleneği içinde görüyorsunuz kendinizi?*

■ Yukarıda kısaca belirtmeye çalıştım. Öğrenim yıllarım Anadolu'da dolaşarak geçti. Bu durum klasik anlamda iyi bir eğitim görmemi engelledi. Fakat öte yandan okuldaki eğitimin dışında çok başka bir dünya görüşü edinmemi sağladı. Ama bu çok yetersizdi kuşkusuz. Yaşım epey ilerledikten sonradır ki ülkemizin değerli birçok yazarını tanıma fırsatım oldu. Ve yıllar geçtikten sonra bir gün kendime şu soruyu sordum: bugünkü yetişmemi nelere borçluyum? O zaman şunları farkettim: bir tanesi sinemaydı. İyi veya kötü, hiç önemli değil, ama çocukluğumdan beri her fırsatta sinemaya gitmiştim. Sinema bana bütün dünyadaki diğer insanlardan görsel bilgiler sundu. Bu önemliydi. İkincisi yine doğal bir şekilde çok eski yıllardan itibaren karikatür dergileriyle ilişkim oldu, onları izlemeyi sevdim. Bunlar arasında "Akbaba" vardı. Ondan sonra daha bilinçli bir şekilde izlediğim dergi "Dolmuş" dergisidir, Turhan Selçuk'un çıkardığı "Dolmuş" dergisi. Bir de çok açık bir şekilde kendimi Aziz Nesin'e karşı borçlu hissettim. Birçok görüşümü, dünyayı, ülkemi, kendimi anlamada çok büyük yardımını gördüğüm bir sürü yazının, imzasız yazının veya takma adla yazılmış yazının yıllar sonra Aziz Nesin tarafından yazıldığını öğrendiğimde çok duygulanmıştım.

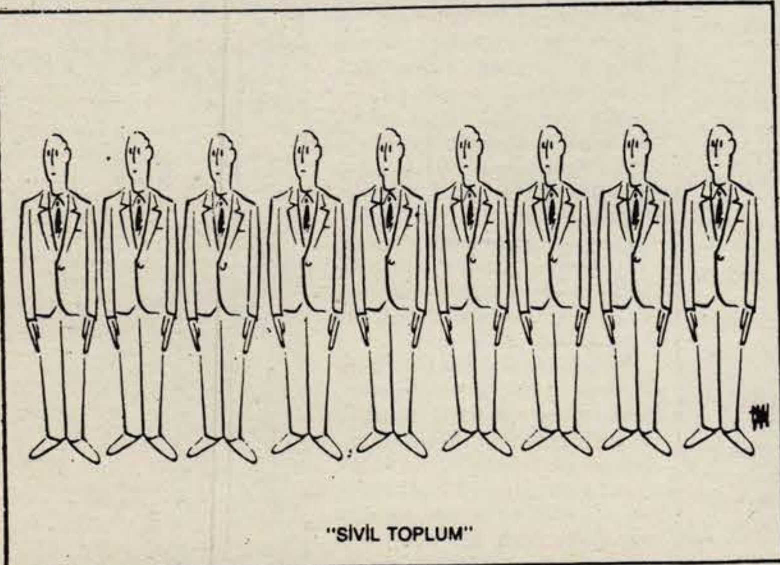
O yüzden kendimi sinemaya ve mizahçılara karşı borçlu hissetmişimdir. Yani gelenek olarak beni etkileyen, bağlı hissettiğim bunlardır. Bunun ötesinde şunu da söyleyebilirim: çizdiğim karikatürü, Türkiye'de 1870'lerden bu yana çizilegelen, değişen bir karikatür geleneğinin ucuna eklemeye çalışmışımdır. Bu gelenek içinde Cem Cemal Nadir, Turhan Selçuk, Sinan Bıçakçı ve daha diğer 1950 kuşağının tanınmış ve bilinen isimlerinin hepsini sayabilirim. Çünkü ben onların karikatürlerini görerek, çok beğenerek ve eleştirerek başladım karikatüre. Yani hem çok takdir ediyordum hem de eksik bir yan hissediyordum. Benzer bir tutumu da kendi çizgilerim için duyuyorum. Bazen çizdiklerimden hoşlanıyordum, bazen de hiç memnun olmuyordum. Bu daha yeni bir şeyler çizmeye ve sürekli araştırmaya götürdü beni. Böyle bir yararı var. Yani yüzyıllık geleneğin içinde ve ucunda hissediyorum kendimi. Bunun dışında yeni, dışardan aktarma bir başka anlayışı ise hiçbir zaman kendime bağdaştıramadım.

☐ *Bunun nedeni sizce nedir?*

■ Benim kişisel görüşüm şöyle: Kısıtlı demokratik bir ortamda, mizah yapma hakkı sadece üzerinde "mizah dergisidir" yazılı yayın organı çerçevesinde tanınıyordu. Onun dışındaki bütün yayın organları son derece ciddiydiler. Dalga geçmek, alay etmek, takılmak, hoşgörülü olmak gibi, karikatürün ve mizahın temel kavramları pek görülmezdi. Günlük basın da öyle. Fakat zaman içinde gözlemlediğim kadarıyla —kendi deneyim de bunu doğrular yöndedir— mizah, mizahın getirdiği hoşgörü ve onun getirdiği eleştirinin zorlamasıyla, zannediyorum hayatın diğer alanlarında eskiye oranla çok daha doğal bir şekilde yayıldı. Gazetelere yayıldı, yayın organlarına yayıldı ve mizahı böylece küçük bir derginin içine hapsetmek ihtiyacı kalktı. Bu ihtiyacın kalkmasından, bu yaygınlaşmadan sonra hâlâ mizah dergileri çıkıyor denebilir. Bence çıkmakta olan mizah dergileri eski anlamdaki vurucu mizah dergilerinden değil. Zaten onlar çok satmazlardı. Oysa şimdikiler çok satıyor. Bunlar daha çok "komiks" türü. Çok daha düşük düzeyde. Yani çocuklara yönelik bir düzeyde yayın yapan şeyler. Başarılı yayın organları kuşkusuz. Fakat böyle bir gözlemim var, mizah dergilerinde olmayışımı da böyle yorumlayabiliyorum. Çünkü benden evvelki hiçbir çizerin böyle bir kaderi olmamış. Yani onlar mizah dergilerinden basına geçtiler.

☐ *Son olarak, okurlarımıza iletmek istediğiniz bir mesaj var mı?*

■ Şunu içtenlikle belirteyim, burada çalışmakta ve yaşamakta olan Türkiyeli insanların sorunlarını yeterince bildiğimi söyleyemiyorum. Ancak dinlediğim şikayetlerden kendilerinin bir çok problemler içinde olduklarını görüyorum. Özellikle iki ayrı toplumun birarada olmasının gerektirdiği sorunlar bunlar ve benim -uzaktan doğru olduğunu iddia etmemekle beraber tartışılmasını istediğim— görüşüm şöyle: Toplumların birbirlerini daha iyi tanımaları, olduğu gibi eksiksiz tanıyabilmeleri, zannediyorum aralarında çıkan sorunları çok aza indirecek, önemli bir bakış açısı olmalı. Ben bu eksikliği gördüm. Herkes kendi kişiliğinin gereklerine elbette sahip çıkacaktır. Fakat bunu dayatmak yerine, karşıdakini anlamak ve karşısındakinin de bu farklı insanı izlemesini sağlayacak bir yumuşaklık içinde olmak gerekli. Mesele iki yabancı insan ve iki yabancı toplum sorunu. Çok klasik bir bakış belki ama, esas sorun dostumdur düşmanımdır tedirginliğinin yarattığı sıkıntılardır diye görüyorum. Oysa bu tedirginliği ortadan kaldıracak tek faktör tanışmaktır. Ben şöyle bir sloganı tekrarlamaktan her zaman hoşlanıyorum: "Tanışıklık barışıklık getirir."

Tan Oral bu karikatürü ile Çağdaş Gazeteciler Derneği ödülünü aldı.

TİZİAN

(Baştarafı 5. sayfada)

öteki Tizian'ın "*Urbino Venüsü*"dür (Floransa, Uffizien). Bu iki tabloyu görenler ikisinin de tek sanatçının elinden çıktığını sanabilirler. Giorgione'nin yapıtında Venüs, sağ kolu başının altında ve gözleri kapalı tatlı bir uykuda görülürken Tizian'ınkinde ise Venüs sağ kolu dirseğinden öne doğru bükülü ve bilekten aşağı sarkan elinde bir gül demetiyle görülmektedir. Giorgione'nin "*Uyuyan Venüs*"-ü kadın güzelliğinin ideal sembolü olarak gösterilmektedir. Buna karşı Tizian'ın "*Urbino Venüsü*" ise vücut güzelliğinin kavranabilen gerçeğini yansıtmaktadır.

Ustaları Bellini'lerin ve Giorgione'nin etkisinden yavaş yavaş sıyrılan Tizian "*İsa'nın Vaftizi*" ile "*Salome*" tablolarında artık kendi kişiliğini iyice ortaya koyuyor. Rönesans sanatında genellikle akılcı bir anlayış görülmekle beraber, Tizian duygu ile aklı dengeli bir biçimde birleştirerek kendine özgü bir "klasizm" yaratıyor. Renk ve ışığın zenginliğiyle meydana getirdiği modülasyon, özgür ritimlerin armonik güzelliği, figürlerin kusursuz kompozisyonu Tizian'ın sanatındaki belli başlı özelliklerdir. Kişi ile çevresinin ilişkilerini "canlı bir natüralizm" havası içinde yansıtması onun çoşkun kişiliğinden ileri gelmektedir. Tablolarında ışığın zenginliği, vücut güzelliğinin çekiciliği ile Goya'lara, Rembrant'lara büyük sanat yolunu o açtı. Yüzyıla yaklaşan uzun ömrüyle Tizian Batı Resim Sanatı'nda bir dönüm noktasıdır. Rönesans resim sanatının gelişmesinde onun klasik biçim anlayışı, renk ve ışık tekniği kendinden sonra yeni ekollerin, örneğin Barok sanatının doğuşunu sağladı.

Vasari onun için: "Deseni Michelangelo kadar sağlam olsaydı üstüne ressam olmazdı" der. Goethe ise onun yapıtlarını görünce şunları söylemekten kendini alamadı: "Sanatında gerçeğin harika yansıması, yeteneğin her yönüyle ifadesi var."

Tizian 1576 yılında Venedik'i kasıp kavuran bir veba salgınında öldü. O zamanlar bulaşıcı hastalıktan ölenlerin cesetleri yakılırdı. Sanatçının külleri bir kefene sarılarak Venedik'teki Frari katedraline gömüldü. Geride han hamam, tarla tapan bırakmadı ama binlerce tablo bıraktı.

DÜN BHOPAL, BUGÜN

(Baştarafı 3. sayfada)

ne İsviçre'nin en büyük kimya firması Ciba-Geigy Ren nehrine tonlarca herbisit (bitkileri öldüren ilaç) Atrazin döküyordu. Ve tesadüfen açığa çıkarılmasaydı, bu tekel gözünü kırpmadan insan sağlığını ve doğayı tahribe devam edecekti.

Şimdi ekolojistler Ren sularının eski haline dönmesi için en az 10 yıllık zamana ihtiyaç olduğunu, balık üretme ve suyunu arıtıp yeniden kullanma açısından ise 20 yıl geriye gidildiğini bildiriyorlar.

SURİYE HALKI YALNIZ DEĞİLDİR

(Baştarafı 1. sayfada)

havaalanında bir İsrail uçağına bomba konulması davasında yargılanan sanık Nezar Hindavi, Ekim sonunda 45 yıl hapse mahkum edilirken, olayın ardından da Suriye'nin bulunduğunu iddia eden Britanya, Suriye'yle diplomatik ilişkilerini kesti. Ardından ABD, Belçika ve Kanada Suriye'deki elçilerini "danışmak" üzere geri çağırdılar. AET Dışişleri Bakanları Toplantısı'nda Suriye'ye karşı hiçbir tedbire katılmayacağını Yunanistan'ın dışında, topluluk üyeleri Şam'a silah satışını durdurma, Suriye büyükelçilikleri ve havayolları personelini sıkı takibe alma, Suriye ile yüksek düzeyde resmi temaslara ara verme kararı aldılar. Avrupa Parlamentosu da Suriye'ye 1987 yılında yapılacak kalkınma yardımını bloke etti. Ne ki, Libya saldırısında suç ortaklığı yapan ABD ve Britanya'ya müttefiklerinin özellikle kamuoyu baskısı karşısında pek de istekli katıldıkları söylenemez. Bu arada Fransa başbakanı Chirac, uçağa bomba koyma olayının arkasında İsrail gizli istihbarat örgütü MOSSAD'ın olduğunu dahi açıkladı.

Gerçekten de yoğun güvenlik önlemleri olan Heatrow'da bombanın nasıl son ana kadar bulunamadığı ve yine bir İsrail ajanının nasıl olup da birden bire son anda ortaya çıkıp arama yapılmasını istediği ve bombanın bulunduğu(!) senaryonun geçiştirilmeye çalışılan ayrıntılarıydı. Yine de Suriye'ye yönelik saldırganlık kampanyasına başka "davalar" eşlik etti. Londra'da Hindavi'nin davası sona erdiği sırada, B.Berlin'de bir dava başladı. Geçtiğimiz Mart ayında bu şehirdeki Alman-Arap Dostluk Derneği'ne bomba konulmasıyla ilgili davanın iki sanığından birisi ise Hindavi'nin kardeşi idi. Tabii sözde bombayı Suriye büyükelçiliğinden —hem de Demokratik Almanya'daki elçilikten— almıştı vs. Aynı günlerde Londra'dan iki istihbarat görevlisi Berlin'e gelerek Hindavi'nin kardeşiyle hücresinde görüştüler. Bu arada basın organlarında ise iki kardeşin babalarının 1960'lardan önce MOSSAD hesabına çalışmaktan dolayı gıyabında ölüm cezasına çarptırıldığı haberi yeralıyordu. Ve yine aynı günlerde Ankara DGM Savcılığı, geçen yıl öldürülen Ürdünlü diplomatın katillerini Ankara'daki Suriye büyükelçiliğinde arıyordu. Birkaç ay önce bütün Libya büyükelçilikleri melanet yuvası ilan edilmişti, şimdi aynı suçlama Suriye diplomatlarına yöneltiliyordu. Bu arada Türkiye'deki üslerden kalkan ABD casus uçakları Suriye'ye karşı provakasyon uçuşlarından geri kalmadılar. Ayrıca yine Türkiye'de özellikle gerici basının Suriye'ye karşı cadı kazanı kaynattığı ve Cunta'nın Dışişleri Bakanı Halefoğlu'nun ABD Dışişleri Bakanı Shultz'un Suriye'ye karşı işbirliğine "prensip olarak evet" diyecek kadar ileri gittiği görüldü. Yeter ki "kanıtlar" gösterilsindi! Türkiye'deki terörist rejim bu tür "davaları" pek iyi bildiğini bizzat "Antonov davası"nda göstermemiş miydi?

Senaryo aynı senaryodur, oynanmak istenen oyun aynı oyundur. Ama Suriye halkı bu saldırı karşısında yalnız değildir.

FİLİPİNLER'DE GERGİNLİK

(Baştarafı 1. sayfada)

bu "saf değiştirme", Filipinler'de yükselen toplumsal muhalefetten ürken ve işlerin bir an önce kendi çıkarlarına zarar vermeyecek biçimde yoluna girmesini isteyen ABD'nin müdahalesiyle oldu. En büyük 100 Filipin şirketinden 64'ünü elinde tutan ABD tekelci sermayesi ile askeri üsleri açısından son derece önemli bir köprübaşı olarak gördüğü ülkedeki ABD askeri varlığının güvenliğini sağlamak üzere Beyaz Saray, ülkedeki gelişmeleri Aquino yönetimi yoluyla —ki bu yönetimde ABD'nin Enrile ve Ramos gibi bir dizi mutemet adamı bulunmaktaydı— kontrol altında tutmayı, insiyatifi halk kitlelerine kaptırmamayı amaçlıyordu.

Ne var ki, bir yandan geçen Temmuz ayındaki darbe girişimde olduğu gibi Marcos yanlılarının hükümete karşı sürekli muhalefeti Aquino'yu zorlarken diğer yandan etkili toplumsal muhalefet karşısında Aquino'nun sınırlı ve istemeyerek de olsa, aralarında komünistlerin de bulunduğu ilerici muhalefetle diyalog kurma gereğini hissetmesine özellikle Enrile'nin gösterdiği tepki de gerginliği tırmandırdı.

Ancak Beyaz Saray şiddetli bir antikomünist olan Enrile'nin ülkeyi, özellikle "komünistlerin yararlanacağı bir huzursuzluğa" itmesine göz yummayacağını hemen gösterdi. Ve Aquino'ya tam destek verdi. Zaten West-Point'li Genelkurmay Başkanı Ramos'un bunca yıldır içtikleri su ayrı gitmeyen dostu Enrile'ye cephe alması da bunu gösteriyordu. Ramos'un, Enrile'nin darbe girişimi planları karşısında Aquiona'ya desteğini açıklarken, aynı zamanda hükümette istenen değişikliği içeren bir listeyi dayattığı da belirtildi. Ramos'un da Aquino'nun özellikle son haftalarda yoğun kitlesel eylemlerle gücünü gösteren komünistlerle görüşmelerinden rahatsız olduğu biliniyor.

Darbe girişimi planlarıyla yaşanan gerginlik durulurken, Aquino yönetimi ülkede ilk kez olmak üzere komünistlerin başını çektiği Ulusal Demokratik Cephe ile iki ay süreli bir ateşkes imzaladı. Taraflar asıl görüşmelere bir ay içerisinde başlayacaklar. Görüşmelerde ana tartışma konularını ABD üsleri ve ABD'den askeri donatım ve silah alımı ile toprak reformu oluşturuyor.

Filipinler'de 1987'nin ilk aylarında bir halk oylaması yapılması ve yeni anayasanın oylamaya sunulması bekleniyor.

RÜŞVETÇİ GENERALİ ANAP KOLLADI

(Baştarafı 1. sayfada)

SHP olaya böyle bakmakla sonuçta Şahinkaya'yı kollamış, dolayısıyla cuntayı aklamış olmaktadır. Ama tabii bunu "kendini kollamak" gerekçesiyle yapmaktadır. Şahinkaya olayı, iktidardaki menfaat güruhuna karşı bir demokrasi sorunu gibi ele alınıp işlense, onun hırsızlıklarını örtbas eden ANAP daha çok yıpranırdı.

Darbecilik ve cuntacılık geleneğinde büyük gedikler açacak bu türden fırsatlar her zaman çıkmaz. Çıktığında bütün öteki işleri bir yana bırakıp buna abanmak, buradan vurmaya çalışmak gerekir. Türkiye'de "askerin müdahale hakkı"nın, demokrasinin bugün bulunmayışının ve bulunduğu zaman da yarım yamalak olup bir türlü oturamayışının başlıca nedeni olduğunu artık sağır sultan biliyor. "Silahlı Kuvvetleri yıpratmamak" gerekçesiyle "ihtiyatlı" davranmanın ve 12 Eylül dönemini suçlayıcı en hafif değinmeleri bile sansür etmenin, demokrasi mücadelesine değil, cuntacıların ve daha önemlisi *cuntacılığın* işine yaradığını bir de SHP bilebilse!..

ÖĞRENCİLER

(Baştarafı 1. sayfada)

Uzun yürüyüş sonunda Ankara'ya ulaşan öğrenci gençleri karşılayanların bir kısmının gözaltına alınmasını protesto etmek amacıyla, yine öğrenciler tarafından düzenlenen ve polisle köşe kapmaca biçiminde sürdürülmek zorunda kalınan açlık grevi de bitirildi.

Öğrencilerin değiştirilmesini istedikleri YÖK'ün 44. maddesi, "sınıf geçme sistemi esastır, derslere girmek zorunludur, ara sınavlara (vize sınavı) girmek zorunludur, vb." gibi getirdiği uygulamalarla öğrencileri zar-zor girebildikleri okullarından kitleler halinde uzaklaştırmaktadır.

DEMOKRATİK BİRİKİM AKTİF EYLEMLERE

(Baştarafı 1. sayfada)

dikacıları gözaltına alıyor, işçileri toplayıp götürüyor, ama önünü alamıyor.

Öğrenciler YÖK'ün, keyfi, zalimce uygulamalarına, askeri disipline karşı çıkıyor, yürüyüş, açlık grevi gibi aktif eylemlere başvuruyorlar. Polis engellemeye çalışıyor, başaramıyor. Demokratik kamuoyu öğrenci hareketlerini destekleyip sahipleniyorlar.

Aydınların hazırlayıp imzaya açtıkları Ekmek ve Hak Bildirgesi'ni, toplumun çeşitli katmanlarından onbinlerce insan imzalayarak rejime karşı yürütülen demokrasi mücadelesine daha cesur ve aktif destek sağlıyor. Atılmış her muhalefet adımı yığınlarda yankı yaratıyor.

Sendikal hareket içindeki demokratik muhalefet, aynı hareket içindeki, "rejimin adamlarını" köşeye sıkıştırıyor, gittikçe genişliyor, kendine "çıkış yolları" arıyor.

Bütün bunlar gösteriyor ki, olanaklar genişlediği için değil, tersine, kendi olanaklarını kendisi yarattığı için, demokrasi mücadelesi genişleyip derinleşiyor, daha çok insanı kapsıyor, aktif mücadele alanlarına çekiyor. Faşizme karşı, sabırla ve bin bir zorlukla yürüttüğümüz mücadelenin yarattığı birikim şimdi daha aktif eylemlere dönüşüyor. Bu mücadele, baskıyla önlenemeyecektir, gelişip yükselecek ve kazanacaktır.

SOL BİRLİK

(Baştarafı 3. sayfada)

seldiğini ve DSF olarak bu mücadeleyi öncelikli olarak desteklediklerini belirtti. "Yaşasın Birlik" diyerek konuşmasını bitiren Şeref Kanra'dan sonra söz alan Maden-İş Genel Başkanı Mehmet Karaca, Türkiye'nin kendi iradesi dışında bir savaşa sürüklendiğini, barış ve demokrasi mücadelesinin Türkiye koşullarındaki içiçeliğine, silahlanmanın ülkede emekçilere nelere malolduğuna rakamlar vererek değindi.

Düzenlenen barış toplantısının son konuşmasını yapan TÖB-DER Genel Başkanı Gültekin Gazioğlu barış mücadelesinde eğitimcilere büyük görevler düştüğünü, çünkü eğitimin ana konusunun doğrudan doğruya insan olduğunu ve nükleer savaş tehlikesinin de hedefinin en başta insanlar olduğunu belirtti.

TİP Genel Başkanı Behice Boran tarafından toplantıya katılanlara okunan ve toplantıya katılan tüm barışseverlerin de coşkuyla desteklediği ortak çağrıda Türkiye'nin Yıldız Savaşları projesine katılmaması, topraklarımız üzerine yerleştirilme planları yapılan imha silahlarının kesinlikle kabul edilmemesi, İran ve Irak Kürdistanı'na yönelik operasyonlar düzenleme yetkisinin derhal iptal edilmesi, Balkanların nükleer silahlardan arındırılması çabalarına aktif olarak Türkiye'nin de katılması, Musul ve Kerkük'e yönelik işgal heveslerinden derhal vazgeçilmesi gibi ve diğer benzeri konular dile getirildi.

Barış toplantısının kültür bölümünde Alman sanatçı Bernd Köhler, Sümeyra ve Melike Demirağ barış türküleri söylediler, Kürdistan folklöründen örnekler gösterildi.

NETAŞ İŞÇİLERİ

(Baştarafı 1. sayfada)

ten. İşçilerin istekleri kabul edilinceye, ya da "kabul ettirilinceye" kadar.

İşveren NETAŞ, yani MESS, bağımsız Çelik-İş sendikasıyla imzaladığı, yani kendi kendisiyle imzaladığı danışıklı dövüş sözleşmeyi, Otomobil-İş üyelerine de uygulamakta diretti. Yani, işkolunun en büyük sendikası, Otomobil-İş'i yok saymak istedi.

Otomobil-İş'in başlattığı grev, 12 Eylül sonrasının ilk gerçek grevi olduğu için, geniş ilgi uyandırdı, kamuoyunda, grev bölgesindeki diğer fabrika işçilerinden, bölge esnafından, grevci işçilerden kira almayacak ev sahiplerinden, yani toplumdan, büyük bir sempati ve destek buldu. Hemen herkes, işçilerin bu grevi kazanması gerektiği fikrini benimsedi.

MESS'in eski patronu ÖZAL Başbakandır. NETAŞ MESS'e üyedir, yani MESS aynı zamanda iktidardır. MESS'e karşı yürütülen grev bu bakımdan da önemlidir.

SHP Genel Başkanı İnönü grev başladığı gün işçileri kutlamış, başarı dilemiştir. Bütün demokratlar ve ilerici güçler, grevci işçilerle dayanışma içindedirler. Otomobil-İş'in grevi kazanması, bu ilk grevin kazanılması "grevin yeniden kazanılması"na giden yoldur. NETAŞ grevinin başarıya ulaşmasından herkes sorumludur. Ve başarıda pay sahibi olmak zorundadır. Grevi, bütün imkanlarımızla desteklemeliyiz, destekliyoruz.

KOHL "GAF"

(Baştarafı 1. sayfada)

besbelli olan bu demeç F.Alman halkı tarafından da tepkiyle karşılandı. Başbakan Kohl "demecim yanlış yazıldı" dedi ama, dergi yönetimi "Kohl'ün yayınlanan metni onayladığını" açıklayınca, susmak zorunda kaldı. Kohl'den bu açıklaması nedeniyle, F.Alman ve dünya kamuoyundan özür dilemesi isteniyor.

Bu demeç bir "gaf" değil, Avrupa'daki gerginlik yanlısı güçlerin ve F.Almanya'daki gericiliğin amaçlarına uygun bir "düşünce"dir. Kohl, Reagan yönetimine tam sedakatle bağlılığını sürdürüyor. CDU/CSU'nun şimdiki seçim propagandası, savaş kundakçılığına ulaşan ögeler içeriyor. Örneğin bu sağ koalisyon güçleri Potsdam Konferansı'nda oluşan ve 40 yıllık barışın da temelini de teşkil eden, Avrupa'daki bugünkü sınırların değişmezliği kuralını tartışmak istiyorlar. Ama iyi ki, bu politikalar F.Alman halkının bilincini etkilemiyor, sözlerini birer "gaf" olarak niteleyip geçmiyorlar.

TÜRKLÜK ÜZERİNE

(Baştarafı 1. sayfada)

midir? Türkiye'deki "demokrasiye geçiş sorunlarına" ilgi duyan Kıbrıs'ta "adil bir çözüm" temennisinde bulunan, Türkiye'nin bölgede "tarafsız ve barışçı olmak dışında bir rol üstlenmesini" eleştiren, radyasyonlu Türk mallarının uzağında duran, Türkiye'deki demokratik güçlerle dayanışmasını ifade eden, her kim olursa olsun, ister Trinidatlı bir sporcu, isterse İspanyalı bir ressam olsun, ya da Kongolu bir bilimadamı "Türk düşmanı"dır.

Üst üste koyup baktığımızda bu "Türk düşmanlığı" edebiyatının bizatihi kendisi bir "Türk düşmanlığı" haline gelmektedir. "Türklük" neredeyse bu karşı çıkılan, olmaması istenen şeylerle özdeş hale gelmektedir. İnsan neredeyse "Türk düşmanı" olmamak için, düşman olunması insani bir vecibe olan pekçok şeye düşman olmaktan vazgeçmek istiyor.

Bazan şu da olmuyor değil: "Türk düşmanlığı" edebiyatı kimi Avrupa ülkelerinin içişlerine karışmaya kadar uzanıyor. "Türk ve Türklük düşmanı" ilan ettiğimiz pekçok insan Avrupa ülkelerinde ya o ülkenin "yurttaşlık hakları" güvencesiyle, ya da uluslararası anlaşmalardan doğan "mülteci" hakları koruması altında yaşıyorlar. Yaşamalarını sağlayan statü, o ülkelerin anayasalarında mevcut bulunuyor. Onlardan "Türklük düşmanlarına kol kanat germemelerini" istemekle, anayasalarını değiştirmelerini, demokratik teammüllerinden vazgeçmelerini istemiş olmuyor muyuz? Bu kadarına hakkımız var mıdır? Avrupa uygarlığının temel değerlerini irkiltecek bir talep ne kadar ciddi olabilir?

Mantıksal yanı bu olan sorunun bir de duygusal yönü var. "Türklük" bu kadar yaygın olumsuzlukla özdeş midir? Türk olmanın başka anlamları olamaz mı? İlla ki bir milliyet temeli olacaksa, bunun daha sağlam değerler üstüne oturtulması mümkün değil midir? Yoksa böyle bir temel, tarihsel olarak imkansızlaşmıştır da biz farkında değil miyiz?

Olabilir, tarihsel olarak olumlu bir "Türk" imajı yaratma imkanını burjuvazi yitirmiş olabilir. Böylesine "bencil", şoven ve saldırgan bir ideolojiyle, tarih sahnesine gelişindeki gecikmeyi telafi etmeyi umabilir. Bu "bütün Türkleri" bağlar mı?

Bağlamamalı, bilhassa işçi ve emekçi sınıflarını bağlamamalı. Demokratik değerlere bağlı, insani amaçlara bağlı, geleceğe güvenle bakan aydınları bağlamamalı.

"Türk" olmak, sadece, insanın kendi milliyetini kendi iradesiyle seçme imkanı olmaması nedeniyle değil, "Türk" imajını neredeyse psikolojik bir külfet haline getiren tarihi, işçiler, emekçiler ve aydınlar yazmadıkları, bu sorumluluğu paylaşmadıkları, ama buna mukabil, "Türk" olmaları nedeniyle de "ayıp" değildir.

"Türk"ler, hiç kimseden, Kürt'ten, Yunan'dan, Ermeni'den, ne daha az, ne daha fazla, milliyetinden sorumludurlar. Milliyetiyle övünmek de ilkel bir ölçüdür ama "Türk"ler bu hakka ötekilerden daha az sahip değillerdir. İşçiler başta, bütün emekçiler ve ilerici aydınlar, kendi elleriyle yazacakları bir tarihle bilinen "Türk" imajının yerine övünülecek bir imajı koyacaklardır.

"Türklük", şövenlikle, fetihçilikle, Atatürk ya da Evren'le özdeş değildir; milyonlarca Türk vardır ki, işçidir, emekçidir ve milliyetiyle övünmeksizin, ama onu bir külfet olarak da görmeksizin, daha güzel bir gelecek istemektedir.

MİSSOURİ ÇANKAYA'DA

(Baştarafı 1. sayfada)

sokmakla kalmamış, İstanbul'dan, ABD donanmasının Akdeniz'de oturmasını başlatan ikâmetgah senedini de alarak ayrılmıştı. Missouri'nin suda bıraktığı iz 1948'de "Altıncı Harekât Filosu" adını aldı. Şubat 1950'den bu yana adı "6. Filo"dur bu izin.

Kırk yıl sonra Missouri her halde İstanbul'a, kırk yıl önceki gibi "misafir" gelmedi. Bunca zamandan ve bunca olup bitenden sonra "kendi evindeymiş" gibi rahat olmalıydı. Benimsendiği, özlendiği, halkımızın kabulünü gördüğü için değil, Çankaya'da Kenan Evren oturduğu için Missouri rahattı.

Truman'ın "soğuk savaş elçisi" 1986'da, bu kez Reagan'ın galiba biraz da "sıcak savaş elçisi" olarak geldi. Ortadoğu böyle "kaynayan kazan" olur da Missouri gelmez mi? Türkiye gibi, Evren'in ikametgâhından parlamentosuna koskoca bir "Amerikan üssü" kullanıma hazır tutulmaz mı? Kime karşı mı?...

Hesap Amerika'nın hesabı. İçinde Suriye de var, Yemen de. Ama altında küçük bir "dipnot"!.. Kerkük... Bu dipnot Türkiye'ye koklatılan, ama sadece koklatılan küçük bir yem.

Türkiye'de demokrasi olsaydı; Çankaya'da Evren oturmasaydı; ve daha bir dizi faktör. Mesela Türkiye'de güçlü bir barış ve demokrasi cephesi bulunsaydı...

Missouri zor gelirdi Çankaya'ya.

SSCB Yüksek Sovyeti'nin dünya parlamentolarına ve halklarına çağrısı

"Nükleer tehdit karşısında tarafsızlık olmaz"

Nükleer felaket tehdidi karşısında tüm ülkeler ve tüm halkların tarihi kaderinin ortak olduğu ve bu felaketi önlemek için şartların, ortak eylemleri kaçınılmaz kıldığının bilincinde olan SSCB Yüksek Sovyeti, tüm dünya parlamentoları ve halklarına başvurmayı gerekli görmüştür.

Reykjavik'te yapılan Sovyet Amerikan zirvesi nükleer silahların olmadığı bir dünya için mücadelenin nitelikçe yeni bir basamağı anlamındadır. Şimdi biliyoruz ki, bugün yaşamakta olan nesil kendini nükleer silahlardan kurtarabilir.

Bu doğrultuda, ülkemiz tarafından sunulan cesur ve aynı zamanda gerçekleştirilebilir program şunu amaçlıyor:

● Sovyetler Birliği, SSCB ve ABD'nin stratejik hücum silahlarını beş yıl içerisinde % 50 azaltmasını; tarafların 1996 sonuna kadar olan bir sonraki beş yıl içerisinde de bu kategorideki kalan silahlarını tasfiye etmesini öneriyor.

● Biz, SSCB ve ABD'nin Avrupa'daki orta menzilli füzeleri tamamen kaldırmasını ve Asya'da bu türden füze sayısında radikal indirim öneriyoruz.

● Biz, SSCB ve ABD'nin 1972'de imzalanan süresiz Anti-Balistik Füzeler (ABM) Anlaşması'ndan ayrılma haklarını on yıl süreyle kullanmayacaklarını ve anlaşmanın tüm hükümlerine uyacaklarını taahhüt etmelerini öneriyoruz. SDI projesine karşıyız ve ABM anlaşmasının kalıcılaştırılmasından yanayız.

● Son olarak biz, SSCB ve ABD'nin nükleer denemelere tümüyle son verilmesi için derhal görüşmelere başlamasını öneriyoruz.

● Sovyetler Birliği tarafından önerilen nükleer silahsızlanmayla ilgili tüm tedbirler, en sıkı kontrolün, ki buna uluslararası yerinde denetim de dahildir, sağlanmasıyla gerçekleştirilebileceği noktasında hareket etmektedir.

Sayılan radikal tedbirler yekpare bir paket oluşturuyor. Bu paket, bir çıkarlar ve ödünler dengesidir, endişenin ortadan kalkması ile güvenlik çıkarlarının karşılıklı bağımlılığı dengesidir.

Reykjavik sadece ümit uyandırmadı; nükleer silahların olmadığı bir dünyaya giden yoldaki engelleri de gösterdi. Dünya kamuoyunun önemli bir kesiminin, nükleer silahların yok edilmesi üzerine anlaşmanın önündeki ana engelin Amerikan "Yıldız Savaşları" Planları, sözde Stratejik Savunma İnsiyatifi (SDI) projesi olduğu yolundaki teşhisi doğru bir hükümdür. Bunu Reykjavik'teki buluşmanın seyri tamamen doğruladı. SDI programında sözkonusu olan, bir yanıyla askeri üstünlük konumunu elde etme; diğer yanıyla kazanılacağı hesaplanan nükleer bir savaşı yürütme metodunu bulma çabasıdır.

Sovyetler Birliği'nin kendi güvenliğine yönelik her tehdide karşı uygun cevabı her zaman bulduğunu tarih gösterdi. Bu, gelecekte de böyle olacaktır. Bu konuda Sovyetler Birliği, aydın, bilimsel-teknik ve sanayi potansiyeline fazlasıyla sahiptir.

SSCB Yüksek Sovyeti silahlanma yarışını aşırı derecede masraflı ve özellikle de tehlikeli boyutlara vardıran, olayları kontrol etme olanağını politikacıların elinden alan uzay silahları üretiminin bir dökümünü sundu. Teknik bir hesap hatası ya da bir arıza, her hangi bir kompüter yanılgısı telafisi mümkün olmayan felakete sebep olabilir.

Uzayın silahlandırılması yarışına karşılık, Sovyetler Birliği'nin gerçek bir alternatifi var: Uzayın, herkesin refahı ve gelişmesi için tüm devletlerin işbirliği temelinde barışçı kullanımı.

İnsanlık tarihinin bu son derece sorumlu ve belki de en kritik anında, SSCB Yüksek Sovyeti, tüm parlamentolar ve halkları nükleer silahların olmadığı bir dünyanın kurulmasına ve tüm devletler açısından, eşit, kalıcı güvenliğin sağlanmasına pratikte geçmek için kararlı mücadeleye çağırıyor.

Bu görev devletlerarası anlaşmazlıklardan ve ideolojik farklılıklardan önde gelmelidir.

Reykjavik'te nükleer silahlardan arınmış bir geleceğe aralanan kapının tekrar kapanmasına izin verilmemelidir.

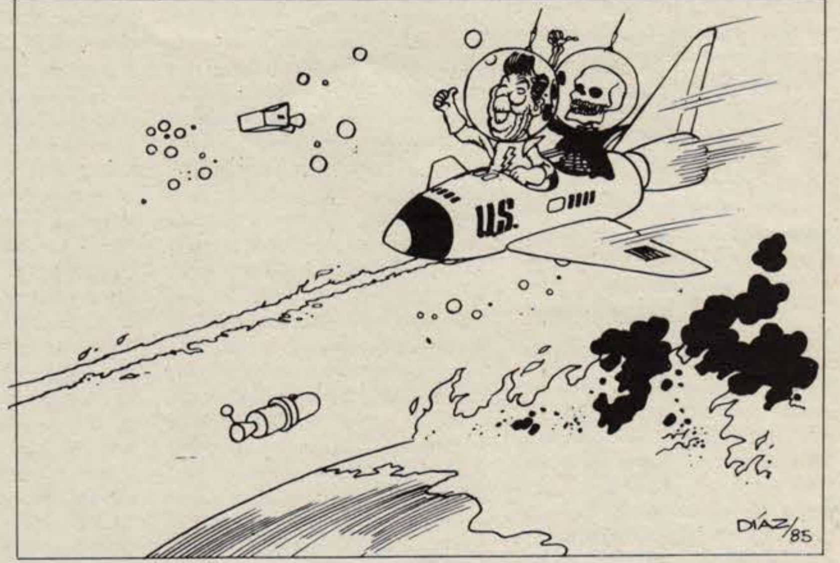
SSCB Yüksek Sovyeti, Sovyetler Birliği'nin Reykjavik'te nükleer silahların ortadan kaldırılmasına ilişkin olarak getirdiği önerilerden hiçbirini geri çekmeyeceğini bir kere daha resmen belirtiyor. Cenevre'deki görüşmelerde Sovyet delegasyonu bu öneriler bütünlüğünden hareket etmekle görevlendirildi.

SSCB Yüksek Sovyeti, Sovyetler Birliği tarafından 15 aydan uzun bir süre önce ilan edilen tüm nükleer denemelerin durdurulmasına ilişkin tek taraflı moratoryumun 1 Ocak 1987'ye kadar geçerliliğini koruduğunu vurgulamaktadır. ABD'nin nihayet sağduyunun sesine ve dünyadaki yüzmilyonlarca insanın isteklerine kulak vermesi ve nükleer denemeleri durdurması için henüz vakit var, böylesi bir durumda SSCB nükleer denemelere tekrar başlamayacak; bu suretle nükleer silahsızlanma yolunda büyük bir adım atılmış olacaktır.

Önceden de olduğu gibi, biz kimyasal silahların yasaklanmasından ve tüm stokların yok edilmesinden yanayız. Biz, biyolojik silahların yasaklanmasıyla ilgili anlaşmaya kesin olarak uyulmasından yanayız. Biz, Avrupa'da konvansiyonel silahların, tarafların eşit güvenliği ilkeleri temelinde esaslı indiriminden yanayız. Sovyetler Birliği ve diğer Varşova Paktı ülkelerinin somut ve kapsamlı önerileri bütün bu sorunlar açısından eskiden olduğu gibi, geçerlidir; NATO ülkelerinden cevap bekliyoruz.

SSCB Yüksek Sovyeti, insanlığı nükleer külfetten kurtarmanın genel davasında bütün devletlere yer olduğu inancındadır. Sözkonusu olan uygarlığın kurtarılmasıysa, ülkeler ve halkların küçüklüğü ya da büyüklüğü olmaz. Bu herkesi ilgilendirir, herkesin meselesi olmak zorundadır.

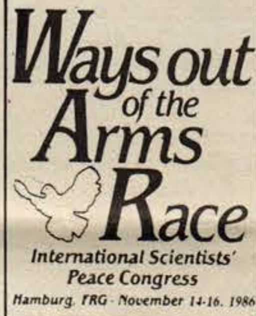
Bu yüzdendir ki, uzayın, silahlanma yarışının bir gösteri alanına dönüştürülmesi tehlikesi karşısında, herkesin kendi yerini belirlemesinin zamanı gelmiştir. Hiçbir hükümet, hiçbir parlamento sorumluluktan kaçınamaz, çünkü bu, tüm ülkelerin varolması yanısıra, kendi ülkelerinin ve halkının da var olması sorunudur. Bu noktada tarafsız kalınamaz, kalınmamalıdır da. Çağrımız sizedir, bu, tüm Sovyet halklarına da bir çağrıdır. Zaman zorluyor; birşeyler yapılmalı.

Uluslararası Bilimadamları Barış Kongresi Hamburg'da toplandı

"Bilim barışın hizmetinde olmalıdır"

32 ülkeden fizik, matematik, biyoloji, kimya, bilgisayar, jeoloji ve diğer doğa bilimleri dallarından 3700 bilimadamı "Silahlanma Yarışından Kurtulma Yolları"nı tartışmak üzere bir araya geldiler.

Uluslararası Bilimadamları Barış Kongresi 14-16 Kasım 1986 günlerinde F.Almanya'nın Hamburg kentinde toplandı. Aşağıda Kongreye katılan DAYANIŞMA muhabirinin izlenimlerini sunuyoruz.

Uluslararası Bilimadamları Barış Kongresi'nde biraraya gelen konuk bilimadamları

Ev sahipliğini F.Alman Bilimadamları Girişimi "Barış İçin Sorumluluk"un yaptığı kongrenin Hamburg Üniversitesi salonlarında yapılan birleşik oturumlarında ve çalışma gruplarında sözalan konuşmacılar arasında:

● SSCB'den Prof. Velikov (SSCB Bilimler Akademisi Başkan Yardımcısı, Atom Fizikçisi), Prof. Sagdeev (Sovyet Uzay Enstitüsü Direktörü, Fizikçi), Valentin Falin (SSCB'nin eski FAC Büyükelçisi) gibi Reykjavik zirvesinde Sovyet delegasyonunda yer alan danışmanlar,

● ABD'den Prof. F.V.Hippel (Fizikçi), Prof. Garwin (Fizikçi), Prof. Parnas (Bilgisayar Uzmanı), Prof. De Witt gibi ABD yönetimlerine, Pentagon'a zaman zaman kendi dallarında danışmanlık yapan, ancak özellikle SDI Projesi nedeniyle şimdi barış hareketine katılan uzmanlar,

● İngiltere, Fransa, DAC, FAC, İtalya, Macaristan, İsveç, Hindistan, Avusturalya gibi ülkelerden barış yolunda çalışmaları olan bilimadamları yer aldı.

● Eski Avusturya Başbakanı Kreisky, Hamburg Belediye Başkanı Dohnanyi de konuşmacı olarak katıldılar.

YOĞUN BİR KONGRE

İlk günün birleşik oturumlarının ardından 15 Kasım günü yüzü aşkın bilimadamının bildiri sunduğu 26 çalışma grubunda; silahlanma yarışının, siyasi, ekonomik, sosyal ve psikolojik etkileri, nükleer bir savaşın doğurabileceği sonuçlar, "nükleer kış", atom denemelerinin yasaklanması, biyolojik ve kimyasal silahlar, bilimadamının toplumsal sorumluluğu, üniversitelerde ve mesleki yaşamda barış eğitimi, atom silahlarından arındırılmış bölgeler, SDI Projesi tartışılan başlıca konular arasındaydı.

Yapılan birleşik oturumda Kongre'nin düzenleyicilerinden, genetik profesörü Peter Starlinger "Hamburg Silahsızlanma Önerilerini" sundu.

Kongre'nin en ilginç anlarından biri aynı günün akşamı yaşandı. 3 bin kişinin tıklım tıklım doldurduğu Hamburg Üniversitesi'nin Audi-Max salonunda Washington ile bağlantı kurularak canlı bir uydu-konferans gerçekleştirildi. ABD, SSCB, İsveç, F.Almanya (WDR) gibi bazı ülkelerde 400 televizyon kanalından naklen yayınlanan bu kıtalararası açık oturuma, Prof. Velihov, Prof. Sagdeev, Lord Chalfond (İngiltere Lordlar Kamarası Savunma Komisyonu Başkanı), Prof. Rotblat (Pugwash Konferansları —50'li yılların sonlarında Einstein'ın da önayak olduğu bilimadamları hareketi— eski genel sekreteri) Hamburg'dan katılırken; Washington'da Allan Mense (ABD Savunma Bakanlığı SDI Dairesi Bilimadamları Başkanı), William Colby (eski CIA Direktörü), Jan Martensen (Birleşmiş Milletler Genel Sekreter Yardımcısı), ABD'deki yayını hazırlayan Union of Concerned Scientists (Sorumlu Bilimadamları Birliği) Yönetim Kurulundan Kurt Gottfried katılanlar arasındaydı.

Kongre'de en çok tartışılan konu şüphesiz Reagan yönetiminin SDI (Stratejik Savunma Girişimi) Projesi idi. Çeşitli ülkelerden gelen bilimadamları bu proje ile silahlanma yarışında nitel bir sıçrama olacağını; ABD yönetiminin böylece askeri üstünlük sağlamayı, ilk hücumu fazla kayıp vermeden yapabilmeyi amaçladığını, ancak SDI Projesinin maddi, manevi muazzam kaynakların heba edilmesi bir yana bilimsel ve teknolojik olarak gerçekleştirilmesinin mümkün olamayacağını vurguladılar.

Bu nedenle bilimadamları,

● 1972 yılında ABD-SSCB arasında imzalanan ve antibalistik füzelerin geliştirilmesi ve üretilmesini yasaklayan ABM Antlaşmasına uyulmasını istediler. (Bilindiği gibi SDI bu Antlaşma'nın çiğnenmesi demek olacak. Reykjavik zirvesinde Reagan yönetiminin bu konudaki olumsuz tutumu nedeniyle bir anlaşmaya varılamamıştı).

● Ayrıca nükleer denemelerin yasaklanmasını, bu konuda varılacak bir antlaşmanın teknik olarak (sismik ölçümlerle) denetiminin hiç de ABD yönetiminin ileri sürdüğü gibi sorun yaratmayacağını, kararın politik bir karar olduğunu; nükleer denemelere son veren bir anlaşma isteğini belirttiler;

● Kimyasal ve biyolojik silahların yasaklanması ve imhası gereğini vurguladılar.

Tartışılan konulardan biri de Romanya, Yugoslavya, Arnavutluk, Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye'yi kapsayan, ancak son iki ülkenin reddi nedeniyle henüz gerçekleşmeyen Balkanlarda Nükleer Silahlardan Arındırılmış Bölge çabasıydı. DAC'den Prof. Lanius bu bölgede sadece Yunanistan ve Türkiye'de 500 kadar nükleer başlık bulunduğunu kaydetti.

Prof. Velikov

Prof. Hippel

ULUSLARARASI BİR HAREKETE DOĞRU

Doktorlar arasında olduğu gibi (150 bin üyeli IPPNW) doğa bilimleri alanındaki bilimadamlarının tüm dünyada çalışmalarını birleştirmesi, uluslararası bir hareketin, örgütlenmenin gerektiği yönünde görüşler Kongre'de de, düzenlenen basın toplantısında da dile getirildi. Yakın gelecekte böyle uluslararası bir örgütlenmenin doğması süpriz olmayacaktır.

Türkiyeli hiçbir bilimadamının Kongre'ye bildiri sunmaması ya da katılamaması bir olumsuzluk olarak kaydedilebilir. Hiç şüphesiz Türkiyeli bilimadamlarının, barışsever aydınların böylesi bir harekete katkısı olacak. Ancak faşist rejim altında açılan Barış Derneği davalarinda toplumsal sorumlulukla hareket eden ve barış mücadelesi veren aydınların, bilimadamlarının 8-15 yıl hapsi istenen; hemen tüm komşularına karşı saldırgan bir tavır içinde olan; ABD yönetiminin savaş kışkırtıcısı planlarında bir piyon rolü oynayan; başka ülkelerin topraklarında askeri operasyon düzenleyen, bölge barışı için artan bir tehdit haline gelen bir ülkede barış güçlerinin, barışsever ve sorumlu bilimadamlarının barış ve silahsızlanma sürecine bulunacakları en büyük katkı faşist rejimi biran önce göndermek, bu uğurda her türlü çabayı göstermek olacaktır.

Hamburg silahsızlanma önerileri

● *Her türlü nükleer silah denemesi yasaklanmalıdır ve bu yasağın denetimi mümkündür.*

● *Nükleer silahlar için radyoaktif madde üretimi durdurulmalıdır.*

● *Nükleer silah sayısında büyük indirimler yapılabilir ve bu güvenliğimizi artırır.*

● *En önce, dengeyi bozucu, taşıyıcı sistemler yasaklanmalıdır.*

● *Neticede tüm nükleer güçler işbirliği yapmalıdır.*

● *Nükleer silah sayılarındaki büyük indirimler denetlenebilir.*

● *Uzay silahları yasaklanmalıdır.*

● *Orta ve kısa menzilli nükleer silahlar silahsızlanma sürecine dahil edilmelidir.*

● *Nükleer olmayan kuvvetler azaltılmalı ve bunlara saldırıya yönelmeyen bir yapı kazandırılmalıdır.*

● *Kimyasal silahlar tamamen yasaklanmalı, Biyolojik Silahlar Konvansiyonu güçlendirilmelidir.*

(67 bilimadamının imzasıyla açıklandı)

araştırma çeviri **Dayanışma** inceleme yorum

DAYANIŞMA'NIN EKİDİR — ARALIK 1986 — SAYI: 53

Türkiyeli muhacirler

Akman YÜZBAŞIOĞLU

Avrupa'daki Türkiyeli işçi topluluğunun, burada kalıp kalmayacağı, kalırsa nasıl bir hukuki ve sosyal statü kazanacağı,bu gelişmelerin topluluğun ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamı üzerinde ne gibi sonuçlar doğuracağı, buna şimdiden, nasıl ve hangi çalışma biçimleriyle hazırlanmak gerektiği, ilgi duymamız gereken konuların başında gelmektedir. Nitekim bu konu, topluluğun üyesi olan herkesin, düne göre daha bir dikkatle ele aldığı "sorun" sayıp üstüne kafa yorduğu bir konu olmaktadır.

Konu daha da tartışılıp bazı çözümlere varılacaksa, tartışmanın bugünkü düzeyini ve kapsamını hızla aşmak gerekiyor. Bunun için bazı kavramların netleşmesi gerekiyor. Herkesin peşinen kabul edip üstünde anlaşacağı zemin bilimsel çözümlemeler olabilir; dolayısıyla konunun nasıl bir bilimsel nitelik taşıdığına da kısaca bakmak gerekiyor.

"Göç" ve "göçmen" kavramları keyfi yoruma kapalı, muhtevası somut ve belirlenmiş bir çerçeveyi anlatan kavramlardır. İnsan iradesinden bağımsız olarak ortaya çıkmış bu nesnel olguları tartışmak beyhudedir. Avrupa'daki Türkiyeli işçi topluluğunun göçmen olup olmadığını, yahut olup olmayacağını bilimsel kriterlere bakarak tespit etmek gerekiyor. Ancak, olgunun doğru tanımı üzerinde anlaşmış olmak da hiç bir şey ifade etmeyecektir. Esas olan, doğru bir tespitin arkasına takılıp o sürecin içinde edilgen bir yer tutmak değil, ögesi insan olan böyle bir konuya, insandan yana bir yaklaşımla girebilmek, insan iradesine bu süreçte etkin bir yer kazandırmaktır. Başka bir ifadeyle, Avrupa'daki Türkiyeli işçi topluluğu, tümüyle nesnel ve zorunlu sebeplerden dolayı göçmenleşiyor ve hayatını bu göçmenleşme olgusuna göre yeniden tanzim ediyor olsa, ama böyle bir durum aynı zamanda bu insanların bugünkü ve gelecekteki çıkarlarına ters düşüyor bulunsa, insandan yana olan tutumu seçebilmek, bu umutsuz bir direniş olsa bile direnebilmek üzerinde anlaşmış olmaktır önemli olan. Bu perspektiften gidildiğinde, kimsenin kendi inandıklarından ödün vermesine gerek kalmaksızın ortak bir tutum bulmak ve bu tutumu ortak örgütsel çabalara dönüştürmek mümkündür.

"Göçmen" ama nasıl bir göçmen?

Hiç bir göç, onu doğuran sebepler, nitelik ve yarattığı sonuçlar bakımından bir diğerine benzemez; dolayısıyla her göç olgusu kendi özgünlüğü içinde ele alınmak durumundadır. Ama bu konuda çok genel bir ayırım çizgisi mevcuttur ki, bunu hesaba katmamak her şeyi, bu arada kendi subjektif niyetleriyle insanın çıkarlarını birbirine karıştırmakla da sonuçlanabilir. *İNSAN* diye sürekli altını çiziyor olmamız boşuna değildir; isteğe bağlı bile olsa her göç , gerek birey, gerekse aile ve topluluk için dramatik bir yön taşır; her göç olgusu, insanlar için, amaçların, özlemlerin, ekonomik ve sosyal hayatın, kültürün ve ahlaki ortamın altüst olması anlamına da gelir.

İlk kaydedilmesi ve herhalükârda "ölçü" alınması gereken ayırım noktası, göçün *nitelik* farkıdır. Bilinen en temel ayırım, işgücü göçü (işçi göçü) ile nüfus göçü farklılığıdır. Bu fark, göçün sebeplerinden ve amaçlarından değil, göçe konu olan insanların sosyal konumlarından ve kendileri için daha önce (ya da süreç içinde) hazırlanmış statüden kaynaklanır. Ayrıca bu "farklılık" sırf bir fark olduğu için değil, hazırladığı sonuçların çok değişik olması nedeniyle de önemlidir. Avrupa'daki Türkiyeli göçmen topluluğun durumuna geçmeden önce bu noktaya bakmak gerekiyor.

Tarih boyunca göç olgusuna belki de en çok konu ve sahne olmuş bir ülkenin insanları olarak biliriz ki, "muhaceret" (göçmek) köklü ekonomik, sosyal sebeplerden ya da iradi zorlamalardan (savaş, siyasi baskılar, nüfus mübadelesi vb. gibi) doğar. 15. yy.dan başlayarak gelişen siyah köle ticareti sonuçta büyük bir göç olgusuna dönüşmüştür. 1840'lardan başlayıp yüz yıl kadar süren ve Avrupa'dan dışarıya nüfus akını olarak gerçekleşen göç, "çalışma amaçlı" olsa bile, bir *nüfus göçü* olmuştur. Bazı ulusların nüfusunun yarısını kaybetmesiyle (İrlanda gibi) sonuçlanan bu göç dalgasında Avrupa'dan Amerika kıtasına yaklaşık 52 milyon insanın göçtüğü sanılmaktadır. Aynı dönem, Anadolu'ya dönük çaplı bir nüfus göçüne de tanıklık eder. Kırım ve Nogay göçleriyle 700 bin, 1864'de başlayan Kuzey Kafkasya ve Kuban havalisi göçleriyle bir milyon, Azerbaycan, Yunanistan, Türkistan, Romanya, Yugoslavya çıkışlı 4.5 milyon insan Anadolu'ya göç eder. Bu göçlerde, ulusun bir bölümü, belli bir coğrafyadaki insanlar, azınlık grupları vb. gibi dikeyinden bakıldığında homojen olmayan insan toplulukları, olabildiğince "mal varlıklarını" toparlayarak ve artık yeni bir hayat düzeni kurmak üzere göçerler. Bu nitelikte bir nüfus kayması, daha başlangıçta göçtür ve insanı da göçmendir; arkasından gelen yaşam biçimi de göçmenliktir; sorunları da kendine özgüdür; çözümleri de.

İşgücü göçü tümüyle farklı kategorik olarak farklı, tanzimi bakımından farklı, hukuku değişik, amaçları ve sonuçları öteki göç türleriyle benzeşmeyen bir nüfus hareketidir. Göçen, *İNSAN* değildir, *İŞGÜCÜNÜN KENDİSİDİR.* Esas karakteri, "göç"den çok, "mübadele" olmasıdır. İşgücünün taşıyıcısı bir insan olarak işçidir ama, göçe karakterini veren işçi değil, onun sahibi olduğu "mal"dır, yani işgücüdür. Böyle bir "göç", az veya çok, her zaman sürelidir, çünkü sözleşmeye ya da sözleşme yerine geçen anlaşmaya bağlıdır. İşgücüne, yani böyle bir "mal"a olan kapitalist pazar ihtiyacı belli koşullarda ortaya çıkar ve koşulları ortadan kalktığında, işgücü göçünün şartları da ortadan kalkmış olur.

Böyle olmakla beraber ilâve etmek gerekir ki, insanla ilgili konulara giydirilmiş teorik çerçevelerin sınırları esnek olmalıdır. İşgücü göçü, kendisiyle birlikte ve kendi içinde bir insan göçüdür aynı zamanda. Araya başka faktörler girdikçe, başka amaç ve eğilimlerin doğması kaçınılmazdır. İşgücü göçüne de bu "değişken" özellikleri ile bakmak, anlamayı kolaylaştırır.

F.Almanya'daki Türk ve Kürt topluluğuna şimdi bu açılardan bakabiliriz. Ortada bir "göç" var; nasıl bir göçtür bu? Değişmeden kalmakta mıdır? Hangi eğilimler gelişmektedir? Buradan nereye varılacaktır. Bu günün temel karakteri nedir?...

Göçmen olmamaya niyetli göçmenler

Türkiye'den buraya (FAC) işgücü geldi. Döneni ve yeniden geleni ile, ortaya 10-20 yıllık bir kalıcı karakter çıktı. Bunu, işgücünün, sahibinden bağımsız karakteri olarak anlamak daha doğrudur. Fiyatını en yüksek düzeyde burada buluyor ve bundan dolayı burada bulunuyor. Evet ama, işgücünün sahibi de onunla birlikte kalıyor. Henüz her ikisi aynı şey değil, insan bu maddi şartlardan bağımsız olarak dönmek istiyor, dönmeyi düşünüyor, dönmenin psikolojik, kültürel, ahlâki ve dini yanlarını yaşamayı, en azından duyumsamayı sürdürüyor. Ama işgücüne ve bundan kaynaklanan ekonomik yaşama bağlı olarak da kalmayı sürdürüyor. Açıkçası *insan* göçmenken bile göçmen olmaya karşı direniyor, kendini savunuyor. Fiilen burada kalmaya devam ediyor olmasının dışında, kalıcılığın öteki sorunlarına, hukuki, medeni, ahlaki, kültürel boyutlarına ilgisiz kalması, kendi üzerine kapanan, kendini sürekli ve maalesef giderek yozlaşan bir tarzda yeniden üreten bir yol izlemesi herhalde bununla açıklanabilir.

Bunun yanında olayın bir iç zenginliği de yok değil. Kişiliğini, kısmen ailesi, kısmen de yaşadığı ülke ortamında edinmiş bir genç kuşak göçmenleşmeye daha yatkın görünüyor. Tümüyle göçmenleşmiş olarak ortaya çıkacak olan bir sonraki kuşaklarla şimdiki işgücü kuşağı arasında köprü rolü oynayan veya oynayacak olan da bu "ikinci kuşak" insanıdır. Belki de üstünde en çok durulması gereken, topluluğun bu parçasıdır; çünkü belirsizlikler en çok da bu kategori üstünde yoğunlaşmıştır; ve yine çünkü, hemen her toplumda, böylesi "geçiş" durumunu yaşayanlar, değişimin yükü altında ezilip faturasını ödeyen insanlardır.

Sorun, salt kalmak veya dönmekle sınırlı kalsa ve niyete bağlı olsaydı çok başka olurdu. Halbuki olay, büyük bir topluluğun, aynı zamanda yaşama biçimi olarak gerçekleşiyor; onun siyasetinden kültürüne, ahlâkından aile yapısına kadar bir dizi sorunu da beraberinde getiriyor. Neresinden bakılırsa bakılsın, ilgisiz kalınacak, küçümsenecek, ne olursa olsun denecek bir süreç önünde bulunmadığımız açıktır. O halde, mutlaka tutum alınması, çözüm üretilmesi, perspektif çizilmesi şart olan çaplı bir sorun var önümüzde.

Kimin önünde?.. Elbette öncelikle, Türkiyeli topluluğun kaderini paylaşsın, paylaşmasın, sorunu "insani" sorunlardan biri olarak görüp ciddiye alan herkesin önündedir bu sorun. Zaten geç de olsa, farklı bakış açılarından da olsa, konuya dönük gayretlerin yoğunlaştığı gözükmektedir. Bununla beraber, en pespayesinden hesaplar, en açıkgöz girişimler, en gözü kör hevesler, politikanın en çirkini, sanatın en yozu, en dejenere ahlak da bu "gayretlerin" içindedir. Netliğe burada ihtiyaç vardır.

İnsan "göçmenden" önce gelir

Kalıcı bir göçmen topluluk tek çıkış noktamız olacaksa, yani objektif gelişmeye peşinen mağlup olmuşsak, göçmenlik yaşamının tanzimi, bunun hukuksal, siyasal, kültürel çerçevesinin kurulması, ve bunların belli bir mücadeleyi de gerektirdiğinin hesaba katılarak bu mücadelenin örgütlenmesi, başlıca hedefimiz haline gelmiş demektir. Genelleşmemiş bir eğilimi, üstelik bir "eğilim" değil, olguymuş gibi görüp yola çıkanların, önce kendilerinin kafaca göçmenleşmiş olmaları gerekiyor. Nitekim şimdiki durum budur; kendileri göçmenleşmiş oldukları için, göçmenleşmiş olmak şöyle dursun, bunun her türlü tezahürüne karşı canla başla direnen Türkiyeli topluluktan kopmakta olanlar, topluluğun da göçmenleştiğini varsaymayı bu "gevşeyen bağları" yeniden pekiştirmenin en kestirme yolu olarak görüyorlar. Başka bir deyişle, mademki kendileri göçmenleşmiştir, Türkiyeli topluluk içinde bunun bir bazı oluşmuş demektir diye düşünüyorlar. Subjektif niyetin veya kişisel bir gerçeğin genel gerçek yerine konduğu bu kavrayış biçimini biraz irdelemek gerekiyor.

İşgücü pazarlamaya bağlı olma karakteri, geçici olma karakteri, emekçi karakteri, farklı siyasal eğilimleri ve tercihleri, farklı amaçları, oluştuğu kadarıyla katmanlaşması, kaynağından getirdiği ve burada uğradığı kültürel değişimin farklı ölçülerinden doğan kültür farklılıkları, dinle ilişkileri, 20-30 yıl içinde, burada geçirdiği evrim ve bunun örgütsel yansımaları, F. Alman toplumu içinde yakınlaştığı ve yer yer kaynaştığı güçlerin farklılığı bakımından doğan farklılıklar vb. gibi... bütün bu olguları bertaraf ederek bir "göçmen" bazı bulmaktasınız. Bütün bunları bertaraf ederseniz, başka bir baz, daha uygar, daha ileri ve etkin bir kültüre entegre olmaya hazır bir toplumsal baz da bulmanız mümkünken, siz kendi göçmenleşmiş olma durumunuza uygun düştüğü için ötekini, kendi çerçevesini kalınlaştıran bir "göçmenlik" tarifini tercih ediyorsunuz. "Göçmenlik" durumu soyut da kalsa bir ilk çıkış platformu olabiliyor. Ama bunun soyuttan somuta doğru zorlanması halinde geçmeniz gereken uğraklar da kendiliğinden ortaya çıkıyor.

İlk adımınızı atmanızı kolaylaştıran birikim zaten mevcut. Topluluğun bütün üyelerinin oturma hakkı, çifte yurttaşlık gibi istekleri, hukuki ayrıcalıklardan şikayetleri, yabancı düşmanlığına karşı bir korunma psikolojisi mevcut. Detaylandırırsanız eğitimden pasaport harçlarına kadar, kimi insani ve haklı, kimi de en ilkelinden ekonomik pek çok talep bu "göçmen" topluluğun "acil göçmenlik programını" teşkil ediyor. Göçmenlik platformuna kolayca aktarabileceğiniz bu istekler eğer araya ideolojik, politik ve sınıfsal "kama"lar sokmazsanız, "toparlayıcı" olup çok geniş bir örgütsel temel sunabilir. Bunu görememek, böyle bir imkana iştah duymamak, olsa olsa sekterlikle, sollukla, Türkiye'deki sınıf mücadelesi sorunlarına inadına ve körce bağlı kalmayı sürdürmekle açıklanabilir.

Verili durum göçmenleşmenin bazı değildir

"Göçmen" bir azınlık topluluğun entegrasyona karşı alternatif yaşam tarzı doğaldır ki *milliyet* temeline oturabilir. İkinci uğrak noktanız bu olmak *zorundadır*. Milliyeti esas alan böyle bir yaklaşıma "evet" demeyecek olanlar, olsa olsa "Türklüğünü", yahut "Kürtlüğünü" unutmuş, böylece "nihilist" suçlamasına da hak kazanmış olanlardır.

Milliyet temelini sağlamca örebilmek için, "milli" olan, kıyıda köşede kalmış bütün değerleri biraraya toplamanız, milli bir kültür, milli bir ahlak hedefi koymanız gerekir. Bunda seçeneğiniz yoktur; topluluğun sunduğu "vasat" bağlayıcıdır. Bunu "örgütlemeniz", sergileyip pekiştirmeniz, kendi içinde bir amaç haline getirmeniz gerekir. Mutfağından folklorik kültürüne, beğeni düzeyinden egzotik inanç ve davranışlarına ve varsa eğer —uygar olup olmadığı pek tartışmalı— kimi insani alışkanlıklarına kadar, onun verili durumunu konsolide etmeniz gerekir. O kadar ki, Türk hamamından lahmacun çeşitlerine, her şeyi, Avrupalıya enforme edecek kadar bu topluluğa kaynaşmış olmamız, onu temsil "yetkinliğine" ulaşmış bulunmanız gerekir.

Bu yaklaşımın tabii, yahut "mantıksal/politik" sonuçlarından biri de, "göçmen topluluğu" üstüne oturttuğunuz "milli platformun" ideolojik değerlerini örgütlemektir. Bu değerlerin "sınıfsal" kimliğini araştırmak ve gözetmek, "10 yılda 1.5 milyon göçmen yarattık her yaştan" hevesine zıt düşer. Topluca davranışa (göçmence davranışa) ivme kazandıran her ideolojik değer ya da sistematik inanç, sizden sahip çıkmanızı bekler. Bu noktaya geldiniz mi "yığınsal eylem" olanaklarınız genişler. Ramazan ve kurban bayramları, Mustafa Kemal Atatürk'ün doğum, Hz. Muhammed'in ölüm günleri, 30 Ağustos, 23 Nisan kutlamaları, bunların her biri ya da karışımı... Sonra namaz kılarak başlarsınız barış toplantısına. Sonra "hep birlikte" dinlenir Afganistan'daki ve Bulgaristan'daki dindaşlarımızın (bir adım sonra soydaşlarımızdır) üstündeki komünist mezalim. Barışla bitirir ve siz göçmenler uzlaşmış olursunuz, ama size yakın noktada değil, "göçmen yığınların" ilgisi üstünde. Bunun kendi içinde tekrarı sizi sonuçta bir yere mutlaka götürecektir!

"Menfaat mücadelesi" her halükârda insanları örgütlenmeye yaklaştırır. Menfaatin algılanma açısı örgütlenmeye yön ve nitelik verir. Hiç bir menfaat, tek başına haklı ve ileriçi olarak tarif edilemez; ancak insanla ve insanlıkla ilişkisi içinde doğru olarak kavranabilir. Mafya da bir çıkar örgütlenmesidir, kulis diplomasisinin lobileri de, F.Almanya'daki müslüman cemaat hareketi de. Bunlar da "göçmenden" çıkılarak ulaşılması mümkün noktalardır. Halbuki, ne emekçinin, ne de göçmenin menfaati bundadır, ne de genel insanın.

Hedef insanın uygarlaşıp yetkinleşmesi olmalıdır

Avrupa uygarlığının ortasında, diyelim uzun bir dönem yaşama "şansına" kavuşmuş, ya da aynı yerde "göçmenleşme" bahtsızlığına uğramış geniş bir emekçi topluluğa, onun kendi vasatına sahip çıkmasını göstermekten başka alternatif mi yoktur? Vardır da, bunun anlaşılabilmesi, banal menfaatleri savunma anlayışının, reel politiker hesapların dışından, aceleci olmayan, kolayca kabul ettiği göçmenleşmenin hazmedilmesi hiç de kolay olmayan, son derece dramatik sonuçlar yaratan bir olay olduğunu gören bir noktadan bakmakla mümkün olur. Göçmenleşmenin derinlemesine etkilerini ve öngörülemeyen sonuçlarını göğüsleyebilmek, pasaport harçlarında üç beş marklık indirim talep etmeye, kendi yurttaşlığına ilave bir Alman yurttaşlığı istemeye, yabancı düşmanlığına karşı "yabancı düşmanlığı" gütmeye benzeyecek kadar basit ve kolay değildir. Ciddiye alınmak isteyen böyle bir sorun uzun ve ciddi çabalara ihtiyaç gösterir.

Burada birilerine, *öncülük* iddialı bir söz, eğer *rehberlik* görevi düşüyorsa, o da "göçmen topluluğun" aydınlarından başkası değildir. Öyle "elitizm" teorileri geliştirmeye, Türklük-Kürtlük edebiyatı yapmaya, emekçi dalkavukluğu gütmeye, abartılacak *ulusal* değerler devşirmeye "lüzumu yok" denecek kadar gerek yoktur; çünkü başka yolu yoktur. Mademki ileri bir uygarlığın ortasında *göçmenliktir* kurulacak yaşamın adı, bunda antik ölçülere yer yoktur. Önünde boyun eğmek gereken soyut bir *uygarlık* da yoktur. Esas olarak F. Almanya'da, gelişkin uygarlığı, daha ileri ve nitelikçe farklı bir uygarlığa, emekçilerin son söz sahibi olarak kuracakları uygarlığa doğru dönüştürmek isteyen ve bunun için mücadele eden güçler vardır; aynı perspektif, göçmen topluluğun birikimi içinde de mevcuttur; kaldı ki göçmenler "nüfus" değil emekçidirler ve bundan dolayı *bütünleşmenin* önünde teorik her hangi bir engel de yoktur. Olmayan, henüz gerçekleşmemiş olan, aradaki akışkan ilişkilerin taşıyıcısı olacak *ölçünün* örgütlenmesidir. Bu yetkinlik henüz ortada yoktur. Bu bir boşluksa eğer, orada aydınlar yüzmektedirler. Zorlanması gereken ve öteki sorunların çözümünü umut etmeyi sağlayacak olan, bu noktadır.

Ama işte böyle bir boşluk, aydınların mevcudiyetine rağmen varsa, önce aydınların kendilerine dönük görevlerinden sözetmek gerekir. Kendi "yarı göçmenleşmesini" yeterli bulan, kemençeyle okunacak şiiri şiir, masalı edebiyat, ağıdı müzik, fotoğrafı resim zanneden, daktiloyla yazar, hesap makinesiyle bilim adamı ya da sloganlarıyla politikacı olduğuna inanan, basılmış her şeyi "eser" telakki eden bir düzey, rehberliğe talip olma cüretini, olsa olsa göçmen topluluğun beğeni düzeyinden, kırıp dışına çıkamadığı, tersine pekiştirdiği şartlanmışlığından alıyor olabilir. Alman kültürünün ayakları altında dolaşarak, oradan hoşgörü ve himaye umarak göçmenliğin üstesinden gelinemez.

"Elveda Proletarya!" mı, yoksa "Merhaba Proletarya!" mı?

Prof. Dimitır MİTEV
Tarih Bilimleri Doktoru

Burjuvazinin "proletersizleşmiş bir kapitalizm" hayali çok eskilere dayanır. Burjuvazinin kendi "mezar kazıcısı" proletaryadan "kurtulma" arzusu, kapitalizm kapitalizm olarak kaldığı müddetçe bir hayal olarak kalmaya mahkum. Burjuvazi de bunun farkında. Proletaryasız burjuvazi olmaz, ama bunun tersi pekâlâ mümkün. Bu yüzden burjuvazi proletaryadan değil, aslında onun tarihi misyonundan kurtulma peşinde. "Proletersizleşme" teorilerinin amacı da bu. Bu tür teoriler, çok çeşitli kılıklar altında habire piyasaya sürüyor. A.Gorz'un Türkçeye de çevrilen "Elveda Proletarya"*'sı da bunlardan biri. Prof. Dimitır Mitev'in gazetemiz için hazırladığı aşağıdaki yazı, bu kitapla birlikte, özellikle son yıllarda bilimsel teknik gelişmeler sonucu işçi sınıfının bileşiminde meydana gelen değişikliklerden hareketle üretilen teorilere değiniyor.*

Bilimsel teknik devrimin genelde sosyal sonuçları ve somutta işçi sınıfı için sonuçları sorunu bugün, bağlı bulundukları ideolojik inanca bakılmaksızın toplumsal süreçler araştırmacıları arasında canlı tartışmalara yolaçan sorunlardan biridir.

İşçi sınıfı ne oluyor, diye soranlar var..Geleceği nedir? İşçi sınıfı toplumun gelişmesinde kendi rolünü oynamaya devam edecek mi, yoksa üretim sürecinde oluşan değişiklikler, işçi sınıfının bu rolünün nesnel olarak ortadan kalkmasına mı götürecek?

Bu sorular, tartışmaların gündeminden bir an için olsun düşmüyor ve herhalde gelecekte de düşmeyecek; çünkü bu soruların ardında belirli sınıf hevesleri gizlidir. İşte bu hevesler sözkonusu ideologların bir bölümünün nesnel süreçleri belirli teorik önyargılar dışında ele alıp çözümlemesini olanaksız kılıyor.

Bir zamanlar V.İ.Lenin, Marksizm öğretisinde esas olanın, işçi sınıfının tarihsel rolünü aydınlatmak, tarihin tam da işçi sınıfına sosyal adaletsizliği yoketmek, savaşsız bir dünya kurmak, bütün üyelerinin, uygarlığın maddi ve manevi edinimlerinden aynı ölçüde yararlanma olanağına sahip bulunacağı bir toplum yaratmak ödevi verdiği gerçeğini açıklamak olduğunu belirtiyordu.

K.Marx'ın bu çözümlemeleri ve sonuçları, işçi sınıfının henüz oluşma süreci yaşadığı, "kendisi içinde sınıf"tan "kendisi için sınıf"a henüz dönüşmekte olduğu, henüz bilgisiz, parçalanmış, ezilmiş ve her türlü haktan yoksun kılınmış bulunduğu, bütün dünyadan ilericilerin ise, kapitalizmin yaralarının ortadan kaldırılmasını, ya tanrının müdahalesinde ya da güçlü kişilerin rolünde aradığı bir ortamda, yüce buluşlardı. K.Marx, işçi sınıfının her türlü baskı ve sömürüden kurtulmasının, bununla birlikte halk kitlelerinin geri kalan bölümünün de kurtulmasının, işçi sınıfının kendisinin davası olduğunu, üretim sürecinin gelişmesinin, bu ödevi tam da işçi sınıfının gerçekleştirmesini önceden belirlediğini kanıtladı.

Bu bilimsel öngörüler, toplumsal gelişmenin şimdiye kadarki tarihi tarafından doğrulandı. Bu, burjuva ideologları da dahil herkes tarafından iyi bilinen bir gerçektir. İşte bundan ötürü işçi sınıfının tarihsel rolüne karşı saldırı şimdi, başka bir çizgide yürüyor.

Burjuva toplum biliminin bu soruna olumsuz yaklaşımı şimdi, bilimsel teknik devrim sonucunda ortaya çıkan kimi kanıtların, K.Marx'ın "öngörüleri"nin gerçekten doğru olduğunun, ama bunun toplumun gelişmesinde başka bir döneme —işçi sınıfının oluştuğu ve geliştiği sanayi devrimi dönemine— ait bulunduğunun "kanıtlanması" için çarptırılarak kullanılmasına yöneliktir. Ama onlara göre şimdi, Marx'ın işçi sınıfının tarihsel rolüne ilişkin teorisinin bütününün temeli saydığı üretim araçlarının nesnel gelişmesinin, işçi sınıfı sınıf olarak ortadan kalktığı için, onun öğretisini tarihe gömdüğünü söylüyor. Bundan dolayı Marx'ın bütün izleyicilerinin, eğer onun fikirlerine sadık kalmak istiyorlarsa, tarihin kendilerine sunduğu bu acı hapı yutmaları, bu sınıfın tarih sahnesinden inmekte olduğunu ve bununla birlikte sosyalist devrim gerçekleştirilmesi olasılığının da ortadan kalktığını görmeleri gerekiyormuş. Başka bir anlatımla sosyalist devrimden çıkarı olan sınıf ortadan kalkıyor, toplumun sosyalistçe gelişmesi olasılığı da yokoluyor.

Sözgelimi anarko-sendikal düşünce çizgisi izleyen Fransız araştırmacı André Gorz, burjuva basınınca geniş reklamı yapılan "Elveda Proletarya" kitabını yayınladı. Kitapta şu iddia savunuluyor: "Sosyalist ideoloji ağır bir bunalım yaşıyor, bu esasen proletaryanın bunalımıdır. Kapitalist sınıf kendi esas amacına —işçi sınıfını çürütme ve toplum içinde eritme— amacına ulaştı. Çağdaş Batı toplumunda artık, yönetici zirveye karşı duran ve sosyal devrimin öznesi olacak sınıf mevcut değildir. Sanayinin çağdaş gelişme aşamasına özgü olan emeğin çürümesi, proletaryanın çürümesine, her ayrı işçide bu sınıfa mensubiyet duygusunun yokolmasına götürüyor. Çağımız işçisi, üretimi ve onun yönetimini ele geçirme uğrunda değil, genelde emekten kurtulma uğrunda çaba harcıyor. Emeğe yabancılaşma uç dereceye ulaşmıştır...

Otomasyon emeği yokederken bir anti-sınıf (işsizler, kısmen çalışanlar, geçici çalışanlar kişiliğinde neo-proletarya; neo-marjinaller kategorisi denilen*) yarattı. Otomasyonun uygulanması proletaryayı lumpenleşmeye mahkum ediyor"[1].

Fransız yeni-sağcılığının (neo-konservatizm) ünlü teorisyeni ve Ulusal Öngörü Enstitüsü Müdürü Michel Poniatowski[2], Jacgues Ellul[3], Seymour M.Lipest[4] ve bunlarla birlikte bazı başka yazarlar —ki bunlardan kimileri, Adam Schaff'ın yaptığı gibi, kendini üstelik Marksist ilan ediyor— da, işçi sınıfı saflarında gelişen süreçlere benzer izahlar getiriyor.

Ama bilimsel teknik devrim koşullarında Marksist-Leninist teori açısından işçi sınıfı neden ibarettir? Önce bu soruya değiniyoruz, çünkü yanıltmalar ve çarpıtmalar, tam da bu soruya getirilen yanlış yanıttan başlıyor.

Bilimsel teknik devrim koşullarında işçi sınıfı nedir?

Daniel Bell, Raymond Aron, John Gailbraith, Herbert Marcuse, Roger Garaudy, Milovan Djilas vb. gibi birçok burjuva ve sağ revizyonist görüşlü yazar, daha 60'lı yılların sonlarında bu soruya yanıt getirme denemesinde bulundular. Onlar kendi konseptlerinin temelinde en çok, Marx'ın işçi sınıfı kavramına getirdiği tanımlamanın yanlış bir yorumuna, somut olarak da işçi sınıfının, kapitaliste kendi *kol emeğini* satan sınıf olduğu yorumuna yer veriyordu.Fiziksel işçilerin göreceli sayısının, işçi sınıfının öteki müfrezelerindeki işçi sayısına göre azalmasına ilişkin nesnel eğilim, daha o dönemde kendine yol açmaya başladığı (bu konuyu daha sonra ele alacağız) için, yukarıda sözü geçen yazarlar, bununla işçi sınıfının günbatımının başladığı, işçi sınıfının ortadan kalktığı, bir "orta sınıf"a, "yeni bir küçük burjuvazi"ye, "salariat"a (maaşlı insanlara) dönüştüğü, kapitalist toplum içinde eridiği vb.[6], bununla birlikte sosyalist devrimi gerçekleştirecek sosyal gücün de yok olduğu iddiasını geliştirdiler.

Geçmişin antimarksist ideologlarının iddiaları ile çağdaş burjuva ideologlarının iddiaları arasında tam eşitlik işareti olduğunu, işçi sınıfının kendisinde de değişiklikler olmadığını öne sürmüyoruz. Değişiklikler mevcuttur ve bunların esaslı izaha ihtiyacı vardır. Ama herşeye rağmen o zaman olduğu gibi şimdi de işçi sınıfının ortadan kalkmakta olduğu iddiasının, eskilerinin olduğu gibi şimdikilerinin de savlarının temelinde yer almasının dikkati çekmemesi olanaksızdır.

Bundan ötürü belirtilen bu görüşlere karşı itirazlarımıza sorularla başlamak istiyoruz: Marksizmin ve Leninizmin klasikleri, işçi sınıfının kapitaliste kendi kol emeğini satan ücretlilerin yalnız bu bölümü olduğunu nerede ve ne zaman iddia etmiştir? Onlar, işçi sınıfı derken, halkın yalnız kendi elinde çekiç tutan bölümünün anlaşılması gerektiğini nerede ve ne zaman söylemiştir? Böyle bir savı, ne Marksizmin kurucuları, ne de V.İ.Lenin savunmuştur. Tersine, onlar işçi sınıfı derken daima, ücretle çalışanların aşağıda belirtilen kısmının anlaşılması gerektiği görüşünü savunmuştur:

●Bir, üretim araçlarına sahip olmadığından, geçimini sağlamak için, kendi işgücünü (bu ise kol emeği olduğu gibi, kafa emeği de olabilir) kapitaliste satar, yani "çağdaş ücretli işçiler sınıfı, üretim araçlarına sahip olmadıklarından, yaşayabilmek için kendi işgücünü satmak zorundadır"[7];

●İki, artı-değer yaratır ya da artı-değerin yeniden bölüşülmesinde kapitaliste yardımcı olur, yani kapitalist üretim "yalnız mal üretimi değildir — özü bakımından bu üretim, artı-değer üretimidir. İşçi kendisi için değil, sermaye için üretir. Bundan dolayı onun artık, yalnız üretmesi yeterli değildir. İşçi, kapitalist için artı-değer üretmeli ya da sermayenin kendiliğinden artmasına hizmet etmelidir"[8].

Bilimsel sosyalizmin kurucuları bu noktalardan hareket ederken, kendi konumlarını daha belirgin şekilde sergilemek için, bir bakıma tipik görünmeyen, hatta paradoks olan, ama meselelerin özünü çok derinlemesine ortaya koyan örnekler göstermektedirler. Sözgelimi K.Marx şöyle yazıyor: "*Aynı* türden emek, hem *üretimsel olabilir*, hem de *üretimsel olmayabilir*. Örneğin 'Yitirilen Cennet'i yazan ve buna karşılık 5 f.st alan Milton, *üretici işçi değildi*. Tersi, kendi kitap taciri için fabrika yöntemi gereğince çalışan yazar, *üretici işçidir*. Milton, 'Yitirilen Cennet'i, ipek böceğinin ipek ürettiği gibi aynı gereksinimle yarattı. Bu, onun kişiliğinin edimsel bir belirtisiydi... Kendi kitap yayımcısının siparişi üzerine birbiri ardından kitap yazan (sözgelimi ekonomi politik kılavuzları) Leipzigli proleter edebiyatçı ise *üretici işçidir*, çünkü onun üretimi aslında sermayenin güdümündedir ve yalnız bu sermayenin değerinin artırılması için gerçekleştirilmektedir. Kendi şarkı söyleme yeteneğini kendi sorumluluğuyla satan şarkıcı kadın, *üretici işçi değildir*. Ama para kazanmak için, onu şarkı söylemek zorunda bırakan eğlence yeri sahibi tarafından davet edilen bu aynı şarkıcı kadın *üretici işçidir*, çünkü o sermaye üretir"[9].

Görüldüğü gibi K.Marx, hiçbir yerde işçi sınıfının (üretici işçinin), ücretle çalışanların yalnız, kapitaliste kendi kol emeğini satan bölümü olduğu savına bağlanmamıştır.

Marksizm-Leninizm klasiklerinin bu görüşleri ışığında, bilimsel teknik devrimin getirdiği birdizi olgu daha açık şekilde görülmeli ve değerlendirilmelidir. Örneğin, kol emeği işçilerinin (öteki kategorilerden işçilere göre) nispeten azalmakta olduğu doğrudur, ama işçi sınıfının birçok başka müfrezelerinin arttığı da doğrudur. Sözgelimi, büyük işletmelere hizmet veren mühendis-teknik personelin, programcıların, işçi operatörlerin, teknologların ve benzerlerinin bölümü çok büyük bir hızla büyüyor. Artık bu türden işçilerin çoğunluk olduğu üretimler vardır, çünkü üretim süreçlerinin kendisi yüksek vasıf derecesi ve yüksek öğretim düzeyini gerekli kılmaktadır.

Bu durumda burjuva ideologlarının kuramlarına göre, geçmişte bilgisiz olan ve bundan dolayı, kapitalist yararına nispeten daha kolayca güdümlenebilen o aynı kol emeği işçileri kitlesi, öğrenimli, kültürlü ve gerçeklerin de gösterdiği gibi, emperyalist propaganda tarafından güdümlenmesi giderek daha da zorlaşan o aynı kol emeği işçileri kitlesi şimdi, bu tarihsel rolünü yitirmiştir.

Kanaatimizce, böylesi bir konum sağlıklı mantığa aykırı düşmektedir.

Bu kategoriden mühendisler (sıradan mühendis olanlar), artık insanların başında buyurucu kişi değildir. Onlar dolaysız şekilde ve genellikle makinalarla çalışır. Bundan ötürü, belirtilen kategoriden mühendislerin üretim sürecindeki işlevleri ve konumu değişti. Geçmişte işçi sınıfının sömürülmesinin örgütçüleri, sermayenin çıkarlarının dolaysız savunucuları olan (dolayısıyla sermaye tarafından kayırılan) mühendislerin, şimdi kendileri sömürü hedefine dönüştüler. Bundan dolayı Lenin'in "*mühendis proletarya*"[10] olarak adlandırılması gerekli işçiler kategorisinin ortaya çıkacağı öngörüsü, rastgele ortaya sürülmüş bir öngörü değildir.

Bu kategori, burjuva yazarlarının göstermek istedikleri gibi bir "*orta sınıf*" değildir. Tersine, şimdi bu kategoriden işçiler aslında, işçi sınıfının öncü saflarında giderek daha fazla yer alan ve giderek daha fazla üretim sürecinde bilimsel teknik gelişmelerin esas uygulayıcısı olacak *öğrenimli* kısmıdır. Açıktır ki, şimdiye kadar işçi sınıfının bu müfrezesini, bundan kaynaklanan bütün sonuçlarıyla aydınlara katan, sosyalist ülkelerden olanlar da dahil, kimi Marksistlerin yaklaşımlarını değiştirmesi gereklidir.

Maddi üretim alanında çalışan işçilerin toplam bölümünde, yönetim-muhasebe, sevkiyat, ticaret-reklam ve başka dallarda çalışan personelin payı da arttı. Bu kategoriden işçilerin emeği artık, karakteri bakımından kol emeği işçilerinin emeğinden farklanmıyor. Örneğin bir tekel işletmesindeki muhasebe ve sevkiyat işlemleri, makinelerle donatımı ve daha tam olarak da beyinsel gerilimi bakımından, bir ünitede gerçekleştirilen işlemlerden farklı değildir, hatta bunlardan daha ağırdır. İstatistik veriler, bu alanda çalışanlar arasında kalp, sinir ve öteki hastalıkların, kol emeği işçilerine nazaran daha sık rastlandığını gösteriyor.

Üstelik kanıtlar, son on yıllık dönemde büyük bir insan kitlesinin ticaret ve öteki hizmet alanlarına aktığını ortaya koyuyor. Tüm kapitalist dünyada bunların toplamı artık, bütün işgücünün yüzde 35-40'ını aşıyor. ABD, Kanada, İngiltere, Belçika, Hollanda ve İsveç'te, bu alanda çalışanlar, maddi üretimde çalışanlardan daha fazladır[11].

Bu kategoriden ücretliler de, işçi sınıfının, Marx'ın sermayenin kendi kendini artırmasına hizmet ettiğini söylediği bölümüdür.

Bütün bunlara bir de, sınai biçim ve yöntemlerin tarımsal üretim alanına da girmesi sonucunda göreceli payı kuşkusuz azalmakta olan, ama son tahlilde sürekli varolacak köy ekonomisi proletaryası da eklenirse, bilimsel teknik devrim sonucunda proletarya saflarında gerçekten değişiklikler oluştuğu, ama bunların asla proletaryanın ortadan kalkmasına değil, üretimin bir alanından başka alanlara akmasına ve onun teknik ve politik kültür düzeyinin yükselmesine götürdüğü saptanacaktır. İşte bundan dolayı da SBKP Programı'nın yeni redakte edilmiş şeklinde "*İşçi sınıfının, çağdaş aşamanın esas devrimci sınıfı olduğu ve böyle kaldığı*"[12] belirtilmiştir.

Belki de, Marx'ın şemasına göre, bu kategorilerden ücretlilerin "işçi sınıfı" kavramına girdiğini, ama bunların sınıf bilinci açısından, sınıf mücadelesine katılmaları bakımından, André Gorz'un deyimiyle "yönetici zirveye karşı durmamaları" açısından, işçi sınıfı kategorisine alınamayacağını söyleyenler çıkacak.

Bu türden bir itirazı, bilimsel açıdan esaslandırılmış itiraz olarak kabul etmek zor olacaktır. Burada sorunun bütünü bilince, işçi sınıfının değişik müfrezelerinin öznel tutumuna indirgenmektedir. Belirli sosyal kategorilerin, bunlarla birlikte ayrı ayrı kişilerin kendi öz sosyal durumuna öznel yaklaşımı ise, onların sınıfsal durumunun belirlenmesinde hiçbir zaman ölçüt olmamıştır ve olamaz da. 80'li yılların ilk yarısında grevler ve bunlara katılanların sayısında azalma gözlendiği gerçektir. İşçi sınıfının değişik müfrezeleri geçmişte de, sınıf mücadelesinde değişik ölçüde etkin olmuştur. Şimdi anlaşılan bu olgu geçici olarak güçleniyor, ama bu büyük ölçüde doğal bir durumdur. İşçi sınıfının yeni müfrezelerinin bilimsel teknik devrim sonucunda yaşamakta olduğu geçiş aşamasının, kendi etkisini göstermemesi olanaksızdır.

Bununla birlikte proletaryanın sınıf bilincine, sosyal durumu dışında, birçok başka etken de etki gösteriyor. Yoksa Amerikan işçi sınıfının (ve yalnız onun mu?), sınıf çıkarlarına aynı ölçüde aykırı hareket eden Cumhuriyetçi Parti'yi ya da Demokrat Parti'yi, on yıllar boyunca desteklediği, gerçek değil midir? Ama buna rağmen, Amerikan işçi sınıfı hep işçi sınıfı olarak kalıyor. Bundan dolayı K.Marx şöyle yazdı: "Sorun, bir ya da başka proleterin veyahut, hatta bütün proletaryanın verili bir anda kendi amacını nelerde *gördüğü* sorunu değildir. Sorun, *proletaryanın aslında ne demek olduğu* ve onun, kendi *yaşama koşulları* uyarınca, tarihsel olarak neler yapmak zorunda kalacağı sorunudur"[13]

Artık belirtilmiş olduğu gibi, burjuva toplum biliminin işçi sınıfı sorunuyla ilgili gelişmesinde 70'li yılların başlarından beri yeni bir aşama gözlenmektedir. Bu, mikro-elektronik donatılar ve robotların yığınsal üretimde uygulanmasına bağlı olan bir aşamadır. Bundan ötürü, kimi yazarlar bu olguyu hatta "robotlar devrimi" olarak adlandırdı.

Bu aşamaya özgü olan, teknokratizmin rolünün daha da yüksek düzeye çıkarılması, tam teknik determinizme düşülmesi, hatta yeni tekniğin putlaştırılması ve toplumun gelişmesinin, onun doğal hareket güçlerinden —halk kitlelerinden— ki, en yetkin robotlar bile, bunlar olmaksızın, bir yığın cansız teknik araçtan ibaret kalacaktır, koparılmasıdır.

Burada sözkonusu olan, daha somut olarak nedir? Hepimiz, robotların üretim sürecinde uygulanması alanında büyük bir yarışmanın tanıklarıyız. "Financial Times" gazetesi bundan bir süre önce, İngiltere'nin bu yönde geri kalmasını açık bir üzüntüyle bildiren İngiliz Robot Üreticileri Kurumu'nun verilerini yayınladı. Bu verilere göre, 1985 yılında sahip bulundukları robotların sayısı bakımından ülkelerin sırası şöyledir: Japonya-64000, ABD-13000, Federal Almanya Cumhuriyeti-6600, Fransa-3380, İngiltere-2623 (üstelik robotların büyük bir bölümü ABD'de üretilmiştir)[14].

Bir robot, yapımı için harcanan parayı bir yılda karşılar. Robot, yemek yemez, konut istemez, grev yapmaz, yorulmaz. Ailesi de yoktur üstelik. Robot yalnız çalışır, hem de teknolojik işlemleri, insanın başarma yeteneğinde olmadığı tamlıkla gerçekleştirir. İşte bundan dolayı robotlar, hem kapitalistler için, hem de teknik ilerleme için, had safhada yararlıdır.

Kapitalist ülkelerde şimdi üçüncü kuşak robotlar uygulamaya konmuş bulunuyor. Yüzyılın sonuna doğru, çok daha karmaşık işlemler gerçekleştirecek dördüncü kuşak robotların kullanılması öngörülüyor. Daha sonraları ise (kimi öngörülere göre, gelecek yüzyılın birinci onyılının sonuna doğru), "kendi başına" kararlar bile alabilecek beşinci kuşak robotlar belirecek.

Şimdilik bütün bunların tam ne zaman gerçekleşeceğini öngörmek için, zaman henüz çok erkendir. İngiliz Robot Üreticileri Kurumu'nun biraz yukarıda belirttiğimiz verileri temel tutulacak olursa, bütün kapitalist dünyada güç-bela 100 bin kadar robot toplanacaktır. Bu da üçüncü kuşaktan robotların uygulanmasının bile henüz başlangıç aşamasında olduğunu gösteriyor. Ama buna rağmen robotizasyonun gelişeceği ve artık kapitalist sistemde kimi olumsuz olguların "izah edilmesinde" kullanıldığı kuşkusuzdur.

Bilindiği gibi, kapitalist toplumun şimdiki gelişme aşamasında, bilimsel teknik devrimin sonuçları üretim sürecinde kapitalist yöntemlerle uygulandığı için, milyonlarca insan çalışma olanağından yoksundur. Bu özellikle gençler için geçerlidir. "Financial Times" gazetesinde yayınlanan verilere göre, "Ekonomik İşbirliği ve Gelişim Örgütü'ne dahil ülkelerde işsizlerin sayısı, 30 milyon gibi sarsıcı bir rakama ulaştı. Doğaldır ki, bu rakam dünya genelinde çok daha büyüktür, çünkü istihdamın durumuyla ilgili veriler, Ekonomik İşbirliği ve Gelişim Örgütü'ne üye yalnız en güçlü sanayi ülkelerini kapsamaktadır."[15]

İşsizlerin sayısı gerçekten çok daha büyüktür, üstelik bu, yalnız daha az gelişmiş kapitalist ülkelerdeki işsizlerin sayısı da bu rakam kapsamına alınmadığı için değil, bilinen nedenlerden dolayı tam veriler açıklanmadığı için de böyledir. Gayrıresmi rakamlar, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki işsizlerin sayısının artık 40 milyona yaklaştığını gösteriyor, hem de bunların 19,5 milyon kadarını genç insanlar oluşturuyor.

Kimi Federal Alman iktisatçılarının değerlendirmeleri de bu doğrultudadır. Hamburg'ta yayınlanan "Geo" dergisi "Karşılık Parkurları: Robotlar Üniteye, İşçiler Sokağa Gidiyor" başlıklı yazısında şunları belirtti: "Yeni teknik, fabrikalarda insanları gereksiz kılıyor. Bugün 1000 kişi işten atılıyor, yarın daha 1000 kişi atılacak. "Volkswagen" tröstü işletmelerinde 1990 yılına doğru her dört kişiden biri işinden olacak. Toplam 20 bin işçi, işsiz kalacaktır."[16]

Bu nitelikte çok büyük sayıda başka değerlendirme de belirtilebilir. Bunlar gerçekten yapısal işsizliğin güçlenmesini ortaya koyan kesin bir durumu yansıtmaktadır.

İşte tam da bu husus yeniden ve yeniden, işçi sınıfının yokolduğunun, onunla birlikte sosyalist devrimin de yokolduğunun "kanıtlanması" için kullanılıyor.

Örneğin kendisini Marksist sayan Adam Schaff'ın "Komünist Hareket Yol Ayrımında" başlıklı kitabında şu düşünceye rastlıyoruz: "Herşeye rağmen proletarya sınıf olarak yokolursa, toplumsal gelişme sürecinde ölüp giderse ne olacaktır? Güçlü sanayi toplumlarında biz, herşeye rağmen böyle bir durumla karşıkarşıyayız, çünkü gelecek on yıllarda tam otomasyon sonucunda proletarya toplumsal yaşamdan yokolacaktır... Proletarya artık yokolmuş olacağına göre, proletarya diktatörlüğü kime ait olmalıdır? Komünist partiler, en yakın zamanda giderek daha yoğunlaşacak bu değişikliklerle artık karşı karşıya bulunduklarını göre, programlarını nasıl biçimlendireceklerdir? Marksizmi kimler ele veriyor — İncil'in ('İncil' kavramı burada mecazi anlamda kullanılmıştır, belirtilmek istenen Marksizm'dir— D.M.) araştırmacıları görüşünden vazgeçenler mi, yoksa, herşeyden önce teorinin daha öte *yaratıcı* geliştirilmesine ilişkin görüşe ihanet etmiş ve klasiklerin: 'Bizim kuramımız dogma değil, eylem klavuzudur' sözlerini unutmuş olanlar mı?"[17]

Adam Schaff, daha sonra önümüzdeki on yıllık dönemlerde bir milyar dolayında kişinin üretim sürecinden dışlanacağını iddia ediyor.

Böyle bir iddiaya, nasıl itirazlarla karşı çıkılabilir? Hemen belirtelim, bu iddia, sosyalist devrime ilişkin Marksist-Leninist teoriye karşı çıkarılan esas "gerekçelerden" biridir.

Bilimsel teknik devrimin, işçi sınıfının yapısında belirli değişikliklere neden olduğunu belirtmiş bulunuyoruz. İşsizliği vb. artırıyor. Burada kimi rakamların çözümlemesini yapma denemesinde bulunacağız, çünkü işçi sınıfının "yok olması" görüşünün tutkunları da, rakamları kullanma denemeleri yapıyor, ama onlar rakamları tıpkı İblis'in İncil'i yorumlaması gibi yorumluyor.

Herşeyden önce şunu belirteceğiz: XX. yüzyılın başlarında işçi sınıfı saflarında, dünya genelinde 71 milyon kişi vardı, 80'li yılların başında bunların sayısı 660 milyon kişiye çıktı. Bu sıçrayış yalnız sosyalist ve gelişme halindeki ülkelerdeki işçi sınıfı hesabına değil, çok gelişmiş kapitalist devletlerde işçi sınıfı hesabına da gerçekleştirildi. Rakamlar, bunlardaki dinamiğin şöyle olduğunu ortaya koyuyor: XX. yüzyılın başında 61 milyon kişi, 80'li yılların başında ise 421 milyon kişi[18]. Gelişmiş kapitalist ülkelerde işçi sınıfı daha yavaş bir hızla olsa da, mutlak rakamlar olarak şimdi de artmaya devam ediyor[19].

Tarihin, dünya toplumsal mamülatının 3/4'ünü üretmekle görevlendirdiği böylesine kalabalık bir sınıf yokolamaz. Onun esas sınıf olarak rolü, yalnız çok rakamlı bir sınıf olması gerçeğine değil, bilimsel teknik devrimin yeni aşamasından kaynaklanan sosyal sonuçların dikkatli çözüm-

(Devamı EK—VI. sayfada)

* Toplumun kenarında bulunanlar (n.—D.M.)

1 A.Gorz, *Adieux au proletariat*, P., 1980, s.100-103.

2 M.Poniatowski, *L'avenir n'est écrit nulle part*, P., 1978. (*Gelecek Önceden Yazılmamıştır*, Paris, 1978).

3 J.Ellul, *Changer de révolution*, P., 1982. *(Devrimi Değiştirelim*, Paris 1982).

4 S.Lipest, *Whatever happened to the proletariat?* L., 1981. *(Proletarya Ne Oldu?)*, Londra, 1981).

5 A.Schaff, *Kommunistische Bewegung am Scheideweg.* Wien 1982. (*Komünist Hareket Yol Ayrımında.* Viyana, 1982).

6 Bkz. Daha ayrıntılı bilgi için—D.Mitev, *İşçi Sınıfının Sosyal Sınırlarına İlişkin Amerikan Görüşlerine Karşı*, Siyasi Eğitim, 1973, No: 6.

7 K.Marx, F.Engels, *Yapıtları*, cilt 4, s.424.

8 age, cilt 23, s. 515

9 age, cilt 26, b. 1, s. 397-398.

10 *Lenin Derlemesi*, XXXVII, s. 213.

11 Bkz. *Uluslararası İşçi Hareketi*, Tarih ve Teori Sorunları, S.Parti Yayınevi, 1984, cilt 6, s. 136.

12 *Sovyetler Birliği Komünist Partisi Programı*, SBKP XXVII. Kongresi'nde kabul edilen redakte edilmiş yeni biçimi. S.Parti Yayınevi, 1986, s. 20.

13 K.Marx, F.Engels, *Yapıtları*, cilt 2, s. 39.

14 Bkz. *Za Rubejom*'da çıkan yazı, 1985, No51, s. 21.

15 Yazı *Za Rubejom*'da çıkmıştır, 1986, No2, s. 9.

16 Yazı *Za Rubejom*'da çıkmıştır, 1985, No2, s.21.

17 A.Schaff, *Die Kommunistische Bewegung am Scheideweg*, Wien, Europa Verlag, 1982, s. 145.

18 Bkz. B.Ponomaryov *İşçi Sınıfının Tarihi Kaderi Üstüne*, Komünist, M., 1985, No 1, s. 21.

19 Bkz. T.T.Timofeev, *Emperyalizm ve Proletarya.* M., 1985, Bilim Yayınevi, s. 342.

Elmalarla, armutları toplamak mümkündür!

Çağatay ANADOL

Türkiye'de "sol parti" tartışmaları çeşitli platformlarda devam ediyor. Bu tartışmaların, önümüzdeki dönemde solun gündeminde başlıca yeri işgal edeceği muhakkak.

Bu konuda son olarak, M.Ali Arslan'ın hazırladığı "Sosyalist Parti Tartışmaları" adlı bir kitap yayınlandı. Kitapta, tartışmaya taraf olan çeşitli kişilere yöneltilen soruların cevapları yer alıyor.

Aşağıda, Çağatay Anadol'un bu kitapta yer alan cevaplarını aynen yayınlıyoruz.

1— Türkiye'nin bugünkü koşullarında, bir Sosyalist Parti'nin kurulması gerekli midir? Neden?

Kavramları yerinde kullanmanın, ya da kavramlarda belirsizlikler varsa gidermenin bir tartışmaya başlarken hayati önemi var. Yoksa ortaya ya körlerin döğüşü çıkar, ya da aramızda önemli uçurumlar bulunduğu halde fikir birliğine ulaşmış gibi bir görünüm yaratırız. Elbet bu durum pek uzun sürmez ve sonuç hem bütün taraflar için, hem de olumlu bir gelişimle karşı karşıya bulunduğu sanısına kapılacak daha geniş kesimler için hayal kırıklığı olur.

Kavramlar konusunda titizliğin bizim yurdumuzda daha bir önemi var. Bunun başlıca nedeni ise fikir özgürlüğünün kısıtlılığı. Örneğin tüm dünyada "sosyalist parti" denilince İkinci Enternasyonal gelenekli partiler akla gelir. Bilindiği gibi bu partiler işçi sınıfı partileri olma vasıflarını yitirerek birer burjuva partisi hüviyetine bürünmüşlerdir. Oysa Türkiye'de "sosyalist parti" kavramı hem işçi sınıfının siyasi örgütlerini akla getirebilir, hem de çeşitli radikal akımların siyasi örgütlenmesini. Bir yanlış anlamayı baştan engellemek için hemen söyleyeyim ki bunu "sosyalist" kavramının genişliğini belirtmek için yazıyorum. Yoksa yurdumuzdaki, işçi sınıfı siyasi hareketi dışında bulunan tüm akımları burjuva akımı diye nitelemek aklımdan geçmiyor. Belki bu akımlardan bazıları uzun erimde bu yönde bir değişim gösterebilirler. Ama falcılık işimiz değil. Bugün için bunlar, mevcut kapitalist ilişkilerden ve onun oluşturduğu bütünsel sistemden şikayetçi bulunan ve varolan yapıda radikal değişiklikler talep eden akımlardır. İşçi sınıfı ideolojisinden yer yer etkilenmekte, ama onu bütünsel olarak benimseyip, eylemlerinin kılavuzu haline getirememekte, getirmek istememektedirler.

İşçi sınıfı siyasi hareketi bu akımların çok büyük bir bölümünü yakın dostları ve müttefikleri olarak görmektedir.

Kapitalizme olan muhalefetlerinde birleşen ama dünya görüşleri farklı olan bu iki kanadın, yani bir tarafta çeşitli radikal hareketlerle, diğer tarafta işçi sınıfı siyasi hareketinin ayıracı şudur:

Eğer bir siyasi akım işçi sınıfı bilimini ikiye bölüp, onun bir bölümünü atıyorsa, daha net söyleyeyim, Marksizmle bir bütün teşkil eden emperyalist çağın Marksizmini teoriden dışlamaya kalkıyorsa, rahatlıkla söyleyebiliriz ki bu akım işçi sınıfının siyasi akımı değildir. Bazı ülkelerde böyle yapan partiler var. Ama neredeyse seksen, doksan yıllık bir mücadele geçmişi olan ve işçi sınıfı içinde kök salmış, onun mücadelesiyle gelişmiş bir parti, ömrünün on yıllık bir bölümünde öğretiyi ikiye bölmeye kalktı diye bir bütün olarak işçi sınıfı siyasi akımı veya partisi olma vasfını *derhal* kaybetmez. Ama bu politika uzun erimde partiye damgasını vurur ve yeni kadroların oluşumunda belirleyici hale gelirse hiç şüphesiz böyle bir parti işçi sınıfının siyasi örgütü olma vasfını yitirir.

Görülüyor ki "sosyalist" kavramı, netleştirilmeye muhtaç bir kavram. Ve bu yapılmadan "bir sosyalist partinin kurulması gerekli midir?" sorusuna da cevap verilemiyor. Şimdi konu biraz daha netleştiğine göre şunlar söylenebilir. İşçi sınıfının siyasi örgütü anlamında bir sosyalist partinin kurulmasına ihtiyaç yoktur. Çünkü böyle partiler zaten vardır. Dolayısıyla sorun "sosyalist partinin" kurulması sorunu değil, bu partilerin yasal arenaya çıkması sorunudur. "Canım, bu kim bilir ne zaman olur? O kadar beklemeye ne gerek var, bir yenisi kurulabilir pekala!" denilebilir. Ama bunu hiç bir bilimsel sosyalist demez. Çünkü işçi sınıfı siyasi hareketi için yasal arena dışına her sürülüşte, sınıf evlatlarının özverili mücadeleleriyle oluşmuş bir tarih yüküne sahip olan parti tüzel kişiliklerini buruşturup bir kenara atmak ve yasal çerçevenin en dar elbiselerinin içine bile girebilecek cılızlıkta hüviyetlerle tekrar ortaya çıkmak mümkün değildir. Bir partiyi işçi sınıfının partisi yapan şey onun yöneticilerinin kafalarında bulunan deklare edilmemiş ilkeler ve program maddeleri değildir ve olamaz. İşçi sınıfı hareketinin siyasal bağımsızlığı ve onu tüm burjuva akımlarından net olarak ayıran özellikler böylesi "gözümün içine bak anlarsın" partileriyle somutlanamaz. Ve dahası, işçi sınıfı için parti bir araçtır ama, araç sözcüğü Kartal-Maltepe minibüs aracında olduğu kadar sıradanlaşmış bir anlam taşımaz. Çünkü, bilimsel sosyalistlere göre parti, işçi sınıfının iktidar mücadelesindeki en önemli aracıdır ve onun bağımsızlığının siyaset alanında ve örgüt alanında somutlanmasıdır. Bilimin, pratikle bütünleştiği, sınıfın uluslararası birlik ve dayanışmasının ete kemiğe büründüğü en üst örgüt biçimidir.

Ama elbette, parti kavramına zaten çok farklı bakan, çeşitli radikal akımların teker teker veya birlikte bir sosyalist parti kurmaları haklarıdır ve buna da yalnızca kendileri karar verebilirler.

2— Anayasa ve yasal düzenlemeler, bir Sosyalist Parti'nin kurulmasına engel midir?

Yasalar, toplumdaki sınıfsal dengelere göre keskinleşen veya körleşen bıçaklara benzetilebilirler. Öyle bir toplumsal denge oluşur ki, kağıtta yazılı yasa hiçbir şeye yaramaz. Yine öyle bir toplumsal denge oluşur ki yasaların kağıtta yazılı biçimleri olması bile gerekmez, keyfilik, kanunsuzluk, "ben yaptım oldu"culuk kol gezer. Günümüzde de bazı yasalar işlememektedir. Örneğin siyaset adamlarının faaliyetlerini kısıtlayan yasa böyledir. 28 Eylül Milletvekili Ara Seçimleri öncesinde yapılan propaganda çalışmaları sırasında sözkonusu yasa işlememiştir. Ama bu örnek burjuva siyaset alanından verildiği için yanıltıcı olmamalıdır. Şu anda yurdumuzda, demokrasi güçleriyle, demokrasiye karşıt güçler arasındaki dengede ikinciler bir hayli ağır basmaktadır. Net olarak söyleyebiliriz ki günümüzdeki siyasi durum işçi sınıfı siyasi hareketine yasal örgütlenme imkanını vermemektedir. Kanıt mı istiyorsunuz? En az iki tane verebilirim. Türkiye Sosyalist İşçi Partisi ile Türkiye İşçi Partisi yasal olarak örgütlü durumda değiller. Şöyle de ifade edebilirim: Anayasa ve diğer yasalar kendilerine yaptırım gücü veren siyasi engeller nedeniyle işçi sınıfı siyasi hareketine, yani emperyalist çağın Marksizmine yasal örgütlenme olanağı tanımamaktadır. Ama kanımca, ülkemizdeki rejim emperyalist çağın Marksizmini reddedenlerin siyasi örgütlenmesine ses çıkarmayacaktır. Kendisi için bir tehlike yaratmayacağına inandığı böyle bir partinin varlığından Avrupa kamuoyu ve kurumları nezdinde .istifade etmek isteyecektir. Şunun altını çizmek istiyorum: Bizler, dışımızdaki radikal akımlarla, aramızdaki ayrılıklar nedeniyle yürüttüğümüz ve yürüteceğimiz fikir mücadelesinde koltuk değneklerine muhtaç olmadığımız gibi, sahip olduğumuz siyasi ahlak açısından da rakiplerimizi sıkıştırmak amacıyla "burjuvaziye yarar" türünden fikirler ileri sürmeyiz. Egemen siyasi rejimin, neye niçin izin verip, neye niçin izin vermeyeceğini anlatmaktan başka bir kastımız yok. Ayrıca radikal akımların yasal örgütlenme konusunda var olan bu imkanı kullanmaya hakları olduğunu düşünüyoruz. Ama onlara, bu hakkı kullanmalarını tavsiye de etmiyoruz.

Sadece şu gözden uzak tutulmasın istiyoruz: Bazı radikal akımların bir sosyalist parti biçiminde yasal örgütlenme imkanına kavuşmaları kesinlikle yurdumuzdaki demokrasinin bir ölçütü gibi algılanmamalı, gösterilmemelidir.

3- Çeşitli sosyalist siyasetlerin, eğilimlerin veya grupların, bir Sosyalist Parti'de bir araya gelmesinin gerekliliğine inanıyor musunuz? Bu, hangi yöntemle ve hangi "asgari müşterekler" etrafında birleşmekle başarılabilir?

Parti, bölük, kısım anlamına geliyor. Yani, adından da belli olduğu gibi toplumun bütün sınıf ve zümrelerinin çıkarlarını değil, onun bir kısmının, bölümünün çıkarlarını savunuyor. Ama hangi sınıfın çıkarını savunuyorsa savunsun, sınıflar çok saf bir biçimde varolmadıklarından, partiler sınıf içindeki farklılıkları da kapsarlar. Ancak bunlar aynı sınıftan olabilecek türden, yani uzlaşabilecek nitelikte farklılıklardır. Bu durum işçi sınıfı partisi için de geçerli olmakla birlikte, işçi sınıfı bilimini özümseme ve demokratik merkeziyetçi işleyiş içinde organların kararlarını hayata geçirme gibi özellikler bu partilerin daha homojen bir yapı göstermelerine neden olur. Sınıfı iktidara götürebilecek nitelikte bir parti için bu özelliğin zaten hayati önemi vardır. Bu bağlamda siyasi partiler içinde, hele de işçi sınıfı partilerinde elmalarla, armutların toplanması (matematik işlemi anlamında) mümkün değildir. Ama öte yandan aralarındaki farklılıklar, bilimin ülke şartlarına uygulanışındaki ayrılıklardan öteye geçmeyen bilimsel sosyalist siyasetler ve eğilimler bir araya gelebilirler ve inanıyorum ki geleceklerdir de.

Radikalizmin çeşitli akımları ile işçi sınıfı hareketi bir çok ortak noktalara sahip olsalar bile türdeş değildirler ve aynı sınıfsal partinin içinde buluşmaları mümkün olmaz. Emperyalist çağın Marksizmini reddetmekte birleşen akımlar ise bence önemli bir siyasal türdeşlik göstermektedir ve pekâlâ aynı parti içinde buluşabilirler. Elbet bunun yöntemini ve hangi asgari müştereklerde yapılacağını kendileri takdir edebilirler.

Bilimsel sosyalist alanda ise şimdilik üç siyasi parti bulunmaktadır. Bu alanda, ayrıca tek tek veya gruplar halinde işçi sınıfı bilimini benimsemiş insanlar vardır. Yani işçi sınıfı siyasi hareketi birliğe muhtaçtır. Siyasi birliğin temeli ise ideolojik birliktir. Bu da büyük ölçüde beraberce oluşturulacak bir parti programında somutlanabilir. Siyasal birlik, önce birliği istemekle, sonra onun işini yapmakla, yani ortak bir programa ulaşmak amacıyla masa başına oturup çalışmaları başlatmakla olur. İşçi sınıfı siyasi hareketi bu konuda yedi-sekiz yıl öncesine göre çok mesafe almış sayılabilir. 1979'a kadar siyasi birlik ihtiyacının sadece Türkiye Sosyalist İşçi Partisi tarafından savunuluyor olduğunu hatırlatmak, alınan mesafeyi kavramak açısından önemlidir. Ama yine de güçlükler tamamiyle aşılmış değildir ve kısa erimde birliğe ulaşılmış olmayacaktır. Bilimsel sosyalistler arasında bugün varolan kardeşce ilişkileri sürekli kılmak ve geliştirmenin yararlı ve gerekli olduğuna inanıyorum.

4- Bunların dışında, sosyalistlere söylemek istediğiniz bir şey var mıdır?

Bilimsel sosyalistler yurdumuzda eksikliği duyulan şeyin bir sosyalist parti değil, bir demokratik cephe olduğu kanaatindeler. Altmış küsur yıllık Cumhuriyet tarihi boyunca demokrasiye benzer bir rejimin tadılabildiği süre yirmi yılı bile bulmaz. Bu yirmi yıl içinde bile yüzlerce insan 141. ve 142. maddelerden, binlerce insan "halkı suç işlemeye teşvik, hükümetin manevi şahsiyetini tahkir veya din devleti kurmaya yönelik faaliyet" gibi yasa başlıklarını çiğnedikleri iddiasıyla yargılanmış ve mahkûm edilmiştir. Demokrasinin tamamen kaldırıldığı kalan kırk yıl ise zaman zaman en koyu despotluklara özgü baskılarla geçmiştir. Demek ki yurdumuzda olağan yönetim biçimi demokrasi değil, diktatörlük olmuştur. O halde sadece demokrasiyi elde etmek için değil, onu kalıcı kılmak için de mücadele etmek gerekiyor. Bu da çıkarları demokraside olan milyonların çabasını bir araya getirmeye bağlı. İşte elmalarla armutlar burada, ancak bir demokratik cephe altında toplanabilir. Demokrasi cephesi, adı üstünde demokrasi cephesidir. Orada kapitalizme karşı olanlar da, kapitalizmi savunanlar da bulunabilir. Zaten ancak bulunursa güçlü olur. Orada dindarlar da, dinsel inancı olmayanlar da yer alabilir. Orada bilimsel sosyalistler de, radikal, devrimci-demokrat akımlar da güçlerini birleştirebilir. Çünkü amaç birdir ve demokrasiyi kazanmak, geliştirmek ve pekiştirmekten ibarettir.

Cephe bir örgüttür. İşleyiş kuralları vardır. Bir programa sahiptir. Cephe bir parti değildir. Parti, toplumun bir "bölüğünün" örgütüdür. Cephe ise çeşitli "bölüklerinin". Bu yüzden "cephe partisi" gibi bir kavram ilk bakışta garip gelebilir. Ama cepheyi tırnak dışında yazarsak gariplik ortadan kalkar; cephe "partisi". Cephe'nin "Parti" tüzel kişiliği altında örgütlenmesi zorunluluğu, yasaların, siyasi örgütlenme biçimi olarak sadece partilerin kurulmasına izin vermesinden ileri geliyor. Ama oluşturulacak kuruluşun işleyişi partilerinki gibi olmamalıdır. Böyle bir kuruluşun içinde "tarafların" bulunması çok doğaldır. Nihai amaçları farklı olan bu "tarafların" uyumu, daha önce hazırlanmış demokrasi programı üzerindeki mutabakatlarıyla ve tartışmalı konularda veto haklarına sahip bulunmalarıyla sağlanabilir. Böyle bir "partinin" önüne, kendi programında bulunmayan ve kendisine katılan tarafları siyasi açıdan rencide edecek konuları getirmemeye özen göstermek önemlidir. Her konuda iknaya yönelik kardeşçe bir tartışma sürdürmek, sabırlı ve hoş görülü olmak şarttır. Ama uyumu asıl sağlayacak şey, cephenin ya da "partinin" programı olacaktır.

Bu programın iki yönü bulunmalıdır. Bunlardan birincisini emekçi halkın, demokrasiden çıkarı olan herkesin yoksun bulunduğu hak ve özgürlüklerin derhal sağlanması oluşturuyor. Düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü kısıtlayan tüm yasakların kaldırılması, bunu garanti altına alacak ileri bir anayasa, tüm çalışanlara sendikal haklar sağlanması, şovenist uygulamalara son verilmesi, Helsinki Nihai Senedi'nin tam ve eksiksiz uygulanması gibi hedefler işte buna yöneliktir. Ama asıl önemlisi demokrasinin karşılaştığı tehlike ve tehditlerin kaynağını zayıflatmak amacıyla ve aynı zamanda kitlelerin yaşam düzeyini yükseltmek için daha uzun vadeli tedbirlerin getirilmesidir. Yine başlıklar halinde bu tedbirler şöyle sıralanabilir: Büyük üretim araçlarının ve dış ticaretin devletleştirilmesi, topraksız ve az topraklı köylüye toprak sağlayacak bir tarım reformu, kaynak israfını önleyecek ve yatırımları keyfilikten kurtaracak merkezi planlama, ABD ile yapılmış ikili anlaşmaların iptali, NATO'dan çıkılması, yurt topraklarında yabancı üs ve nükleer silah bulundurulmasına son verilmesi.

Böyle, demokratik hedefli bir örgütlenme güçlü bir cazibe merkezi oluşturmaya adaydır. Demokratik mücadelenin önemli taraflarından olan sosyal demokratlar karşılarında dağınık bir solu değil, belli hedeflerde birleşmiş bir solu buldukları zaman onlarla diyalog ve güçbirliği ve belki de cephe birliği içinde bulunabileceklerdir. Tabii tüm bunlar günübirlik işler değildir.

Ekmek pişirmenin (bile) kolay bir şey olmadığını fırıncılar bilir. Hiç değilse mayalanmanın tamamlanmasını gözetmek gerekir.

Türk-İş Kongresi toplanırken

"Sınıf şuuru birlik istiyor."

Mehmet Karaca
DİSK Genel Yönetim Kurulu üyesi
DİSK-Maden-İş Genel Başkanı

Türk-İş'in önümüzdeki ay yapılacak kongresi işçi sınıfımız ve tüm emekçi halkımız açısından bir dönüm noktası olabilir. Ancak bu kongreye ilişkin gelişmeler dönüm noktasının iki yönlü yönünün de işaretini veriyor.

Türk-İş yönetiminin gerek 12 Eylül öncesi, gerekse 12 Eylül sonrası izleyegeldiği politika her sınıf bilinçli işçiyi, emekçiyi kızdırdı, kızdırıyor. Ancak kızmak birşey ifade etmiyor, soğukkanlı düşünüp gerçek, somut veriler üzerine politika oluşturmak, adım atmak gerekiyor.

GÜÇLÜKLER BİRLİKLE AŞILABİLİR

İşçi sınıfı ve emekçi halkın çıkarından yana politika yürütenler 12 Eylül ile birlikte yitirilen ekonomik-demokratik kazanımları yeniden ve nasıl elde edeceğimizi ve en küçük bir kazanılmış hakkı nasıl geliştirip ilerleteceğimizi düşünmek durumundalar. 12 Eylül rejiminin kurumsal yapılanması da dikkate alındığında bu engeller her alanda olduğu gibi sendikal alanda da birlikte aşılabilir.

Türk-İş kongresine giderken bugünkü rejimi savunmayan, konfederasyon ve kimi sendikalarda faşist kadroların dışındaki hangi politik tercihte olursa olsun sendikaların birliği sağlanmalıdır. Türk-İş kongresini izlerken veya sonuçlarını değerlendirirken benim başa aldığım ölçülerimden biri bu olacaktır.

BİRLİK HANGİ TEMELDE OLMALIDIR?

Türk-İş'te yönetime kimin geleceğinden önce Türk-İş bugünkü koşullarda ne için savaşmalıdır? Nasıl savaşmalıdır? Bu başa alınmalıdır. Birlik de bu savaşım hedefleri temeli üzerinde olmalıdır.

Örneğin;

—rejimin bu anayasasına karşı Türk-İş ne diyor,

—özgürce düşüncelerin her alanda örgütlenip geliştiği bir demokratik ortama Türk-İş ne diyor,

—sendikal ve iş yasalarının bugünkü durumu üzerine Türk-İş ne diyor,

—belli holdingleri zengin etmekten başka bir işe yaramadığı anlaşılan bugünkü ekonomik politikaya Türk-İş ne diyor,

—daha da yoksullaşan halkın yozlaşma sürecinin önüne geçmek için Türk-İş ne tedbirler öneriyor,

—emperyalizmin her alandaki dayatmaları ile bir iç faktör haline geldiği, egemenlik ve bağımsızlık konularında Türk-İş ne diyor,

İşte Türk-İş bu konulardaki görüşlerini belirleyip, birliği bu konular üzerinde temellendirmelidir. Doğaldır ki bu görüşler belirlenirken savaşım yöntemleri de belirlenecektir.

İLKELERİ SIRALAMAK DA YETMEYECEKTİR

Türk-İş kongresi üst kuruluş kongresi olarak delege yapısı itibariyle ağırlıklı olarak üye sendikaların yönetiminden oluşur. Şu ana kadar yapılan üye sendikaların kongre sonuçlarına baktığımızda, ağırlık merkezini kaydıracak bir yapıda gözlenemiyor. Bu verili koşullarda ilkesellik adına keskin laf edip ayrılıklara yolaçacak zemin üzerinde yol almak da doğru değildir. Bu yapısallık içerisinde Türk-İş içinde rejim karşıtı güçlerin yukarıdaki hedefler doğrultusunda birleşmeleri başarının hedefi yapılmalıdır. Başkanlığa ve diğer yönetim organlarına aday olmak her delegenin doğal hakkıdır. Ancak bugünkü koşullarda savaşım hedefleri savaşım yöntemleri, başa alınmalıdır. Bu uğurda Türk-İş'li, DİSK'li, bağımlı bağımsız ayrımı yapmadan tüm işçi ve emekçi sınıfları harekete geçirebilecek bir platformun yolu izlenmelidir.

Türk-İş'te sınıf bilinci ile hareket edenlere düşen görev de kanıma göre budur.

"Sınıf bilinçli işçiler güçlerini harekete geçirmelidir."

Gültekin Gazioğlu
TÖB-DER (DİSK Onur Üyesi) Genel Başkanı

12 Eylül 1980 askeri darbesinin asıl hedefi hiç kuşkusuz, Türkiye işçi sınıfı idi. Tüm faşist yönetimler gibi, 12 Eylül rejimi de işçi sınıfının politik, demokratik ve sendikal hareketine azgın bir biçimde saldırdı ve ağır darbeler vurdu. Darbenin hemen arkasından açılan TÖB-DER ve DİSK davaları, hazırlanan iddianameler, mahkemelerin teşekkülü ve işletilme biçimi, verilen kararlar, hukuktan asgari ölçüde nasibini alan herkese parmak ısırtacak bir düzeydeydi. Nitekim, hâlâ sona erdirilmemiş olan DİSK davası için, 40 ABD Kongre üyesinin T.Cumhuriyeti Hükümetine yaptığı çağrı —ki bu çağrı bir ültimatom niteliğindedir— Cunta'nın sendikalar üzerindeki uygulamalarına ne kadar geniş bir tepkinin olduğunu kanıtlaması bakımından anlamlıdır.

12 Eylül sonrasında sendikalar yasasında, iş mevzuatında ve en başta anayasada yapılan ve işçi haklarını yok sayan değişiklikler, Türk-İş'in sarı yönetimini bile şimdilerde rahatsız etmiş görünüyor. Gerçi, hem 12 Mart hükümetlerine, hem 12 Eylül hükümetlerine genel sekreterini bakan vererek faşist yönetimlerle suç ortaklığı yapan Türk-İş yöneticilerinin, bugünkü feveran ve feryatları inandırıcı değildir ama, sendikal hakların ne denli budandığını, durumun vahametini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Dünün MESS başkanı bugünün başbakanı Turgut Özal, Şevket Yılmaz'ın da Yılmaz'a uluorta sendika ağası diyebiliyorsa, Şevket Yılmaz'ın da hükümete meydan okuyan demeçleri ard arda geliyorsa, 12 Eylül'ün sendikalar senaryosunun pek tutmadığı düşünülebilir. Fakat bu çatışmanın, Türk-İş kongresi öncesi hesaplarla olan ilişkisini, kayıkçı dövüşüne benzer özelliklerini de gözardı etmemek gerekir.

Görünen odur ki, Türk-İş Kongresi öncesinde sendikalı işçiler son derece rahatsızdır. Sendika, herşeyden önce bir ekonomik mücadele örgütüdür. Mevcut durum karşısında, bugünkü Türk-İş yönetimi o kadarını bile başaramamıştır. İşçiler, hayat pahalılığı altında ezilmektedir. Patronlar durumdan son derece memnundur ve Türkiye bugün dünyada bir ucuz işgücü cennetidir. Grevin her türlüsü adeta yasaklanmıştır. Böylece, yapılan toplu iş sözleşmelerinin uygulanması bile işverenlerin insafına kalmıştır. İşverenler ihbarsız, tazminatsız, istedikleri gibi, tek tek ya da toplu olarak işçi çıkarabilmektedir. Dolayısıyla sendikalar, sıradan işçilerin gözünde pratik yararı olmayan, aksine külfeti olan gereksiz kurumlara dönüşmüştür.

DİSK üyesi işçilerin çok önemli bir bölümünün katılımı ile, bugün Türk-İş tabanında sınıf bilinçli işçiler, nicel ve nitel bakımdan daha da güçlenmiştir. Ancak bu güç, Türk-İş'in sarı yönetimini alaşağı edecek bir boyutta mıdır? Türk-İş içinde öteden beri yönetim yarışında bulunan sosyal demokratlar bu kez, sosyalistlerin, ileri işçilerin daha geniş desteğini bulacaklardır. Ancak bir ittifak kurulabilecek mi? Uzun erimli bir mücadelenin sağlam ve kalıcı adımları atılabilecek mi? Önümüzdeki Türk-İş Kongresi bu ve benzeri daha pekçok soruya açıklık getirecektir.

Türk-İş Kongresi öncesinde, herkes şimdi durum muhakemesi yapıyor. Burjuvazi, uysal ve uzlaşmacı bir Türk-İş yönetimi için bütün imkanlarını kullanacaktır. Sınıf bilinçli işçiler, ileri işçiler, gerçek sendikacılar da güçlerini tam kapasite ile harekete geçirmelidir. Kaybedilen sendikal haklar "söke söke" alınmalıdır. Türk-İş yönetimine yıllar yılı tünemiş olan sermaye yanlısı sahte sendikacılar, Narinlerin, Sabancıların, Koçların yanına gönderilmelidir.

"Tüm namuslu delegelere ve sendikalara görev düşmektedir."

Yaşar Arıkan
DİSK Genel Yönetim Kurulu üyesi

12 Eylül 1980 darbesiyle DİSK ve ona bağlı sendikalar fiilen, hiçbir hukuksal dayanak olmadan yasaklanmış, 600 bin DİSK üyesi işçi örgütsüz bırakılmış ve bunlar sendikalarını özgürce seçme hakkından mahrum edilmişlerdir. Bugünkü sendikal gelişmelerde DİSK, faşist rejimin zorbalığıyla geçici olarak sendikal hareketin "dışında" bırakılmıştır.

12 Eylül darbesinin ardından faşist yönetim özellikle işçi sınıfına yönelik saldırılarını, çalışma ve sendikalar yasasını istediği biçimde düzenleyerek, bu alanda kurumlaşarak pekiştirmiştir. Cunta'nın uygulamaya koyduğu 2821 ve 2822 sayılı Sendikalar ve Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt "yasa"ları ile grev hakkı, sendikalarda özgürce örgütlenme hakkı fiilen uygulanamaz hale getirilmiştir.

Rejimin getirmiş olduğu yeni sendika yasalarına göre bugün, Türkiye'de 2 milyona yakın işçiden 600 binden fazlasının çalıştığı işyeri "grev yasağı" olan işkolundadır. Ayrıca bu grev yasağı dışında kalan işkollarında da yasa ile getirilmiş binbir engelleme sözkonusudur. Buralarda "yasal grev"e gidilse bile, bu grev hem işveren ya da çalışma bakanlığının "bu grev iyi niyet kurallarına aykırıdır, toplum zararına ve milli serveti tahrip edecek şekilde kullanılıyor" gerekçesiyle durdurabilir. Durdurulmasa bile, grev etkili silah olmaktan çıkarılarak, kurşun sıkmaz silah haline getirilmiştir. Bütün bu "yasal" çıkmazlara rağmen, sınıf ve kitle sendikacılığına inanmış sendikalar ve sendikacılar grev yapmaları gerektiğinde bilgi ve becerilerini kullanarak teslimiyetçiliğe hayır demeyi-bildiklerini göstereceklerdir.

Görüldüğü gibi 1982 "Anayasası" ve onu izleyen sendika yasalarıyla toplu sözleşme hakkının en temel dayanağı olan grev hakkı fiilen ortadan kaldırılmıştır. 12 Eylül'den günümüze kadar 1984'te üç işyerinde 244 işçi, 1985'te 29 işyerinde 1996 işçi greve gidebilmiştir. Bu işyerlerinden 14'ünde 530'dan fazla işçinin grevi faşist uygulamalar gereği 6 gün sürmüştür. Bu koşullarda sırtlarını rejime dayayan işveren toplu sözleşme görüşmelerini istedikleri biçimde sonuçlandırmaktadırlar. Nitekim Devlet İstatistik Enstitüsü'nün resmi rakamlarına göre 1963 = 100 kabul edildiğinde 1979'da 23,90 TL. olan gerçek ücretler 1985'te 12,63'e düşmüştür. Yani gerçek ücretler % 50 oranında gerilemiştir, 6 yılda yaklaşık işçi ücretleri yarı yarıya gerçekleşmiştir. Ülkemizde açlık, yoksulluk dayanılmaz boyutlara yükselirken, tüm ulusal gelirin % 50'ye varan kısmını alan bir avuç tekelci görülmedik israf ve çılgınlık içerisinde yaşamaktadır.

TÜRK-İŞ'İN DURUMU

12 Eylül darbesinden sonra Türk-İş üst yönetimi Cunta'yla uzlaşmaktan çekinmemiştir. Daha da ileri giderek, Cunta'nın kukla hükümetine Genel Sekreterini Sosyal Güvenlik Bakanı olarak vermiştir. Onun bakanlığında gaspedilen işçi sınıfımızın haklarını bu kısa yazıda anlatmak olanaksız. Türk-İş yönetiminin başı Şevket Yılmaz, Türk-İş'in 1982 Anayasası'na kefil olduğunu dahi açıklamıştır.

Türk-İş yönetiminin işçi düşmanı sendika yasalarının çıkarılmasına hiçbir tepki göstermemesi, DİSK'e yönelen saldırılara ses çıkarmadığı gibi bunları onaylaması, yalnızca ülke içinde tepki yaratmakla kalmamış; bizzat Türk-İş'in üyesi bulunduğu Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) Türk-İş'i sendikal hakları iyi savunmamakla suçlayarak, üyeliğini askıya almıştır.

TÜRK-İŞ KONGRESİ VE PERSPEKTİFLERİ

DİSK'in faaliyetlerinin "durdurulması" ile örgütsüz kalan yüzbinlerce işçi ağır ekonomik bunalım, yaygınlaşan işsizlik koşulları ve faşist yasaların dayatmasıyla, ya Türk-İş sendikalarına katıldı ya da bağımsız sendikalarda kümelendi.

Mevcut durumda, birçoklarının söylediği gibi, işçi sınıfının sendikal hareketinin birliği Türk-İş'te sağlanmış olmadı. DİSK'li yüzbinlerce işçi, doğal gelişmeler karşısında değil, faşist darbenin yarattığı koşullardan ötürü Türk-İş'e gitti.

Türk-İş 34 yıla varan sarı sendikacılık tarihiyle işçi karşıtı devletle bağlantısı olan, deneyli bir güçtür ve tabandan gelmekte olan demokratikleşme eğilimlerine karşı hem Türk-İş yönetimi hem de devlet-işveren ikilisi duyarlıdır, direnç ildir.

Türk-İş yönetimi DİSK'li işçileri de kucaklamaya istekli olmadığını her fırsatta göstermiştir. Yani bilinçli DİSK'li işçiler Türk-İş sendikalarının çoğunda henüz dışlanmış olarak bulunmaktadırlar.

Aralık 1986'da yapılacak Türk-İş 14. Kongresi ve bu kongre öncesinde yapılan ve yapılmakta olan sendika kongreleri Türk-İş içerisinde demokrasi güçlerinin mücadelesi açısından bir bakıma ölçü teşkil edecektir. Bugüne kadar tamamlanan sendika genel kurulları önemli bir yönetim, kadro değişikliği getirmiş değil. Yapılan delege seçimlerinde akıl almaz usulsüzlükler, hile yöntemleri ile yerlerini koruyan sarı sendika yöneticisi bu şebeke tabandan gelen bu baskıdan dolayı tedirgindir ve delegelerine sahip olamama kaygısı taşıyor. Bugün Türk-İş tabanında bulunan yüzbinlerce işçi siyasal iktidar ve patronlar karşısında etkin olabilecek, işçi sınıfının hak ve menfaatlerini her şart altında savunacak bir yönetimin özlemini çekiyor. Tek başına bir yönetim değişikliği işçi sınıfının bu istemlerini yerine getirecek mi? Türk-İş'in 34 yıllık tarihine bir göz attığımızda bu soruya olumlu yanıt vermek olanaksız.

Bu şartlar karşısında Türk-İş'in 14. Kongresi insan haklarının, sendikal hak ve özgürlüklerin ayaklar altına alındığı bir dönemde yapılıyor. O halde bu teslimiyetçi, Cunta destekçisi Türk-İş yönetiminin değişmesi için faşizm ile uzlaşmayı reddeden tüm namuslu delegelere, sendikalara ve demokratlara büyük görev düşmektedir. Yine bu kongre demokrasi güçleri ile demokrasi karşıtı güçler arasında geçeceğinden, büyük önem taşımaktadır. Çünkü daha kongre öncesi *Tercüman* gazetesinin köşe yazarları zehirli kalemleri ile Türk-İş içindeki demokratik muhalefeti akıl almaz yalanları ile karalamaya başladılar.

Bugün bizlere düşen görev Türk-İş'te ilerici sendikacıların her kademede işbaşına gelmeleri için ortak çalışmalarımızı seferber etmek olmalıdır. Ancak son olarak şunu söylemek isterim ki, bugün içinde bulunduğumuz aşamada, Türk-İş Kongresinde büyük değişikliğe yol açacak şekilde yığınsal bir muhalefetten söz etmek mümkün değil.

"Türk-İş yönetimini değiştirme görevi önde durmaktadır."

Zeki Kılıç
DİSK-Sosyal-İş Sendikası
Merkez Yürütme Kurulu üyesi
Genel Başkan yardımcısı

12 Eylül'de ilk ve en büyük darbelerden birisi Türkiye sendikal hareketine indirildi. İktidara silah zoruyla elkoyduğunun daha ilk saatlerinde diktatörlük, DİSK'in ve ona bağlı sendikaların kapılarına kilit vurdu, yöneticilerini tutukladı. Kısa sürede Türk-İş'in faaliyetleri de içinde, bir bütün olarak sendikaların eli kolu bağlandı. 1982'de halklarımıza dayatılan anayasayla, çıkarılan yeni sendikalar yasasıyla, zorbalık ve keyfilik kurumlaştırıldı. Ve bütün bu uygulamalar, başlangıçta DİSK'i, ardından da öteki sendikaları güçsüzleştirmeyi ve işçilerin gözünde itibarsızlaştırmayı hedef alan bir karalama kampanyası ile atbaşı yürütüldü.

Türk-İş üst yönetimi, Amerikancı generallerin DİSK'in kişiliğinde işçileri sendikalardan soğutmak için başlattığı uğursuz kampanyaya ortak oldu, rejimle işbirliği içerisine girdi. Diktatörlüğün hükümetine genel sekreter Sadık Şide'yi bakan vererek uzlaşmacı tutumunu açıkça sergiledi, 1982 Anayasası'na "evet" oyu verilmesi için çağrı yaptı.

Geride kalan altı yıllık karanlık dönem boyunca işçi sınıfının ve emekçilerin yoksullaşması en alt sınıra dayanırken, sendikaları bunalım içerisine sokulur, zaafa uğratılırken; tekelci sermaye uzun süreden beri arzuladığı bir ortama, cennete kavuştu. Holdingler, öteki bircok alanda olduğu gibi, sendikal hareket üzerinde de üstünlük kurma hesaplarında başarıya ulaştı. Tekeller, hem yasalara istediği biçimleri vererek grev ve toplu sözleşme yapma olanaklarını alabildiğine kısıtladı, hem de karşısına çıkan sendika merkezlerini güçsüz yapıda tutmak, fabrikaları sendikasızlaştırmak, sendikaların iç işleyişlerini geriletmek ve taban örgütlenmelerinin gelişmesini durdurmak için önlem üzerine önlem aldı, alıyor.

Ancak bütün bu olumsuzluklar, zorbalık ve keyfilik, diğer yandan sendikaların, işçi sınıfı ve emekçi yığınların bilincinde önemli değişiklikler yarattı. Diktatörlüğün ve ardındaki tekellerin saldırılarına karşın, yine de hak arama savaşımının önü kesilemedi. Sendikal savaşım ile demokrasi mücadelesinin içiçe geçmişliği iyice belirginleşti. Güçlü bir demokratik harekette birlikte yürütülmeyen, etkin yığın eylemleriyle desteklenmeyen sendikal haklar savaşımının başarıya ulaşamayacağı gerçeği her geçen gün daha geniş kesimleri etkisi altına almakta.

Yığınların bilincindeki bu önemli değişme, sendikal savaşımın politikleşmesi ve radikalleşmesi sürecine hız kattı. Sendikaların bugünkü yönetimlerine rağmen, sendikal mücadelenin antitekel bir temelde sürdürülmesi için uygun önkoşullar olgunlaşmakta. Balıkesir, İzmir, Eskişehir mitingleri, Türk-İş'in daha sonra aldığı miting ve eylem kararları, bunca kısıtlama ve baskıya karşılık gerçekleşebilen grevler, son Otomobil-İş sendikası üyelerinin ve SEKA işçilerinin yaptığı yaygın yemek boykotları, işçi sınıfının bilincindeki ve sendikal anlayıştaki değişimlerin somut sonuçlarıdır.

İşte, Türk-İş'in Aralık sonunda toplanacak 14. Kongresi, bu karmaşık koşullarda yapılıyor. Kongre'de doğru ve sağlam adımlar atmak, kilit sorunlara bakarak çözüm getirmeye ve değişmeleri gözden kaçırmamaya bağlı olacaktır.

Kilit sorunlardan birisi, rejimin ve tekellerin saldırısına karşı koyma ve püskürtme mücadelesidir. Bu, sendikaların güçlenmesini, savaşkanlıklarının artmasını başa koymayı gerektirmektedir. Güçlü, savaşkan sendikacılığın yolu ise, sendikal demokrasiyi gerçekleştirmekten geçmektedir. Çünkü, ancak sendikal demokrasi ile birlik ve eylem birliği egemen bir çizgi haline gelebilir, sendika içi kanallar açılabilir, işçilerin kararlarda ve yönetimde söz ve karar sahibi olmaları sağlanabilir.

Diğeri ise, sendikal birliğin nasıl sağlanacağı sorunudur. İşçi sınıfının sendikal birliği, en büyük konfederasyon olan Türk-İş'te

sağlanmaya yöneliyor. Ne var ki, bu, uzun bir süreç ve sabırlı bir çalışmayla başarılacaktır.

Çünkü Türk-İş yönetimine ve eylem doğrultusuna uzlaşmacılık hakimdir. Bu nedenle de, bugünkü yönetim yapısından sağlıklı bir önderlik beklemek olanaklı değildir. Türk-İş geleneğinin ve taşlaşmış yönetiminin değiştirilmesi ve dağıtılması görevi önde durmaktadır. Bu görev başarılmadan, dayatılan tek federasyondaki birlik, işçi sınıfının gönüllü ve savaşçı birliğine dönüştürülemez.

Türk-İş'e hakim olan sağ, uzlaşmacı anlayışın karşısına, rejimle uzlaşmayı reddeden; demokrasinin kazanılmasını, kaybedilen sendikal hakların geri alınmasını, DİSK'e konan yasağın kaldırılmasını, etkili bir grev ve toplu sözleşme politikasının uygulamaya konmasını isteyen bütün namuslu, dürüst, işçiden yana sendikacılar ve işçi liderlerini kapsayan birlikçi bir muhalefetle çıkılabilir ve sonuç alınabilir. Türk-İş yönetimine gelmek isteyen "demokratik muhalefet", savaşımını bu kongrede böyle bir anlayışa oturtabilirse, sonuçları bakımından 14. Kongre'yle sınırlı olmayacak çok önemli bir gelişmenin yolunu açabilir. Ne istediğini iyi bilen, sağlam ve gönüllü bir birliğin temellerini atabilir. Türk-İş 14. Kongresi'nde görünürdeki kimi değişikliklerden çok, taşlaşmış Türk-İş yönetimi anlayışının karşısına gerçek bir seçenek olarak çıkacak bir muhalefetin oluşturulması hedefine bağlanmış planlı, programlı ve kararlı çıkışlar ve girişimler, önümüzdeki dönemin gelişmeleri üzerinde etkileyici ve belirleyici olacaktır.

Türk-İş 14. Kongresi'nde olanaklara ve zorluklara gerçekçi olarak bakmak gereklidir. 14. Kongre, sendikal hareketin bugünkü bunalımlı durumuna kesin biçimde son verecek, karşı karşıya bulunulan bütün sorunları çözecek bir meydan savaşı gibi görülmemelidir. Ama aynı zamanda 14. Kongre'de rejimle uzlaşmayan namuslu sendikacıları bekleyen çok işin olduğu da bilinmelidir.

Türk-İş 14. Kongresi'nde ölçüt, tabanda yükselen sesin ve yaratılan olanakların tam karşılığını verecek bir yapıyı oluşturmak için nelerin yapılabildiği olacaktır.

"Demokratik muhalefet tutarlı bir program oluşturmalıdır."

Sait Aydoğmuş
DİSK-T.Gıda-İş Sendikası Genel Sekreteri

12 Eylül askeri faşist darbesiyle, faşizmin yöneldiği esas hedeflerden bir tanesi de, başta DİSK olmak üzere, Türkiye ve Kürdistan işçi sınıfının demokratik sendikal hareketiydi. İşçi sınıfının, yılların zorlu mücadelesiyle kazandığı demokratik, sendikal hak ve özgürlüklerin, büyük oranda, yok edilmesi, kazanılmış ekonomik ve sosyal hakların ortadan kaldırılarak işçilerin satın alma güçlerinin 1972'lerin düzeyine düşürülmesi ve işçi sınıfının sınıf ve kitle örgütü olan DİSK'in fiilen "ortadan kaldırılması", geçen süre içinde en önemli kayıplardır.

Türk-İş'in başındaki sarı sendikacı "gangster"lerin faşizmin azgın saldırılar sonucu gerçekleştirdiği yeni sendikal sistemde ve işçi sınıfının içinde bulunduğu bugünkü ağır ekonomik ve sosyal koşullarda, sorumluluğun ötesinde, bizatihi payları sözkonusudur. Bu "gangster"ler Cunta'ya karşı çıkmak bir yana onu desteklemiş, DİSK'e karşı gerçekleştirilen uygulamaları teşvik etmiş, bugünkü yasalitenin temeli olan anayasayı desteklerken, sendikaların elini kolunu bağlayan yasaların çıkışına seyirci kalmışlardı.

Sözde serbest toplu pazarlık dönemine geçildikten sonra, Cunta'nın sendikal düzeninde, hiçbir sendikal hakkın "serbest" olmadığı daha açıkça anlaşılınca, Türk-İş'te işçi sınıfının demokratik sendikal mücadelesi daha bir aktifleşti ve o günden bugüne yükselerek geldi. Şüphesiz Türk-İş'teki bu aktivitede, yeni yasalar ve koşullar sonucunda, Türk-İş'e katılmak zorunda kalan DİSK'li üyelerin taşıdıkları sınıf bilincinin, mücadele geleneğinin ve deneyiminin önemli payı vardır. Tabanda yükselen bu mücadeleye karşılık Evren-Özal çetesi, gelmiş geçmiş tüm hükümetlerle Türk-İş yönetimi arasında alışılagelmiş "işbirliğine" bile yanaşmıyor; Türk-İş yöneticilerinin danışıklı dövüşlerle, zevahiri kurtarmalarına yeteri kadar "yardımcı" olmaya bile gerek görmüyordu. Üstelik Türk-İş ve bağlı sendikalarının genel kurulları da yaklaşmaktaydı.

Türk-İş yönetiminin, daha önce, bizatihi "anarşi"den saydığı "genel grev"i tartışması, "eylem" kararları almaları ve bazı mitingler düzenlemeleri, yukarıda belirtilen nedenlerle bağlantı içinde değerlendirilmelidir. Şüphesiz kendi niyetleri ne olursa olsun, bu tartışma ve mitinglerin, faşizme karşı demokrasi mücadelesini ve sendikal mücadeleyi olumlu etkilediği tartışma götürmez.

Bütün bunlar, işçi sınıfının demokratik sendikal muhalefetinin önündeki en önemli görevlerin kendi karşısında "tahkim" edilen antidemokratik mevzileri ortadan kaldırmak, ekonomik ve sosyal durumunu düzelterek, geliştirmek; sınıf ve kitle sendikacılığı temelinde sendikal birliğini sağlamak olduğunu gösteriyor. Bu görevleri başarmak, Evren-Özal çetesiyle Türk-İş'in başındaki çetenin alaşağı edilmesinden geçiyor; bu çetelerden birine karşı kazanılacak mevzi diğerini tamamlıyor.

Son birkaç yıl ve Türk-İş genel kurulu hazırlık çalışmaları, işçi sınıfının ekonomik, demokratik ve sendikal hakları uğruna mücadele azim ve kararlılığını açıklıkla ortaya koyarken Türk-İş ve sendikalarının başına çöreklenen sarı sendikacıların işçi ve demokrasi düşmanlığı da tekrar kanıtlanmış oldu.

Demokratik sendikal muhalefete mensup muhtelif güçler, üzerinde, merkezi olarak anlaşma sağlanan ortak bir program ve bunun gereği ortak bir örgütlenmeden yoksun olmalarına rağmen işyerlerinde temsilcilik ve delege seçimleriyle, şube kongrelerinde, önemli ölçüde ortak tutumlar takınabilmişlerdir. Buna karşılık sendikaların başına çöreklenen sarı sendikacılar, mevcut antidemokratik yasaları bile çiğneyerek, her türlü zor, hile ve cambazlıklara başvurarak işçi düşmanı konumlarını korumaya çalışmışlardır. Belirtilen nedenlerle, kimi başarılara rağmen demokratik sendikal muhalefetin potansiyel gücü, büyük ölçüde, seçim sonuçlarına yansıyamamıştır.

Türk-İş'te yıllara dayalı Amerikancı-gerici kurumlaşmanın ve kurumlaşmanın başındaki "gangster"lerin hakkından gelmek kolay bir iş değil. Demokratik sendikal muhalefetin kendi arasında bile henüz yeterli bir diyalog sağlayamadığı mevcut ağır faşizm koşullarında, bu görevin, bugünden yarına başarılamayacak kadar zor bir görev olduğu bilinmelidir. Bu kongrede asıl önemli olan demokratik sendikal muhalefet temsilcilerinin, demokratik ve sendikal haklar ve görevler konusunda tutarlı bir programla ortaya çıkmaları, faşizme ve "ganster" sarı Türk-İş yönetimine karşı, bu programı kararlı bir biçimde savunmasıdır. Türkiye ve Kürdistan işçi sınıfının sınıf mücadelesine dayalı sendikal birliğinin Türk-İş'te sağlanmasının veya koşullara göre daha değişik yollar izlenmesinin güncel somut görevi budur.

"Güçlerin birleştirilmesi hayati önem taşımaktadır."

Mehmet Yıldırım
DİSK-Tek Ges-İş Sendikası
Merkez Yürütme Kurulu üyesi

12 Eylül faşist darbesinden bu yana altı yıl geçti. Altı yıl, süre olarak pek uzun sayılmasa da, bu yılları yaşayan işçiler açısından hiç de kısa denemeyecek bir zaman parçası. Altı yıl boyunca topyekün halkımız acıyı, açlığı, işsizliği, korkuyu, sefaleti yaşadı; örgütsüzlüğün acısını etinde kemiğinde duydu; geçmişte iyi kötü varolan hakların bir gecede ve tek bir emirle elinden alınması sırasında yeterince örgütlü olmadığı için gösteremediği tepkinin ve karşı koyamamanın verdiği ezikliği yaşayarak bugünlere geldi.

12 Eylül'ü yapanların amacı belliydi: Tekelci burjuvazinin bunalımına çare bulmak. Buldukları çare de belliydi: Demokrasinin canına okumak. Demokratik hakları en son belirtilerine varıncaya kadar ortadan kaldırmaları gerekiyordu, öyle de yaptılar. Cuntacı faşist generaller, diğer birtakım ülkelerde de benzeri görüldüğü üzere, kendilerine uşaklık yapacak kişileri bulmakta güçlük çekmediler. İşte önümüzdeki günlerde 14. Kongresi yapılacak olan Türk-İş'in yönetimi de Cunta'nın işbirlikçileri arasında yer almaktan geri durmadı. Türk-İş'de örgütlü işçilerin istek ve iradesini hiçe sayarak, tüm demokrat kamuoyunun şiddetli tepkisini çekerek Cunta'ya hizmet eden Türk-İş yönetiminin zaten başından beri işçi sınıfı düşmanı olduğu biliniyor. Ne var ki, 12 Eylül'den sonra gerçek yüzü apaçık sergilenmiş oldu. Şimdilerde Şevket Yılmaz ve avanesinin "demokrasi" lâfları etmesi ve mevcut hükümeti işçi düşmanlığıyla suçlaması, onları temize çıkarmaz, kimseyi de onların "demokrat" olduğuna inandıramaz. Şevket Yılmaz'ların 14. Kongre öncesi huzursuz olduğu bir gerçektir. Türk-İş tabanının dayatmasıyla birşeyler yapmak gerektiğini çok iyi hissetmektedir. Kitleler nazarında ipliği iyice pazara çıkmış bu hükümete karşı —Kongre arifesinde— yaptığı çıkışlarla koltuğunu sağlama alma çabasındadır.

Oysa işçiler, emekçiler, ilericiler, demokratlar Türk-İş yönetiminin özellikle 12 Eylül'den sonraki lekeli politikasını çok iyi bilmektedirler. Bu leke, işçiyi burjuvaziye satmaktır. Bu leke, tekelci sermaye uşaklığıdır. Bu leke, işçilerin haklarını ödün vermeden savunan, sınıf ve kitle sendikacılığını kararlılıkla yürüten, Evren cuntası tarafından yasaklanarak ağır baskılara hedef olan ve yöneticileri idam talebiyle yargılanan DİSK'i, kraldan fazla kralcı geçinerek Evren ve şürekâsının ağzıyla suçlamadır. Bu leke, altı yıldır patronlar toplu sözleşme, grev, kısaca tüm sendikal ve toplu sözleşmelerle kazanılmış olan hakları hoyratça gaspederken ses çıkarmamak; üstelik Genel Sekreterini generallerin emrine bakan olarak vererek suç ortaklığı yapmaktır, dahası Cunta'nın sözde anayasasına kefil olmaktır.

İşçiler lekenin silinmesinin ancak bugünkü yönetimin uzaklaştırılması, Türk-İş'in işçi düşmanı politikasına bir son verilmesi ve sendikaların gerçekten kendi çıkarlarına hizmet etmesinin sağlanmasıyla mümkün olduğunu bilmektedirler.

DİSK'in yasaklanarak yüzbinlerce işçinin sendikasız bırakılması ve Türk-İş'e üye olmaya zorlanması sonucunda,yıllardır sınıf ve kitle sendikacılığı bilinciyle mücadele veren işçiler bugün aynı mücadeleyi Türk-İş bünyesinde DİSK'in mücadele geleneğini ona taşımak üzere var güçleriyle sürdürmektedirler. DİSK'li işçilerin, Türk—İş'li sınıf kardeşleriyle güçlerini birleştirerek sürdürdükleri bu ortak ve kararlı mücadele bugün değilse yarın meyvasını mutlaka verecektir. Bu gelişmeleri burjuvazi ve Türk-İş'in mevcut yönetimi kaygıyla izlemektedir. Nitekim 14. Kongre'ye giderken işyeri temsilcilik seçimleri, şube seçimleri ve sendika yöneticilik seçimlerine giden süreçte kendi bildikleri tedbirleri almayı ihmal etmediler. DİSK'ten gelen ya da Türk-İş'li ileri sendikal kadroların işyerinden tasfiye edilmesinden, polise ve jandarmaya ihbarcılığa ve her türlü tehdide kadar her yola başvurdular. Böylece işçilerin sınıf çıkarları temelinde birliğinin sağlanmasını önlemek için ellerinden geleni ardlarına koymadılar. Bu propaganda ve girişimler pekçok işyerinde sökmedi, ama başarılı oldukları işyerleri de var. Şevket Yılmaz ve ekibi kuşkusuz kongrede de her türlü tezgaha başvuracaktır. Bunun karşısında ve faşizmin siyasi görüşü, inancı ne olursa olsun tüm işçilere düşman olduğunun bu denli açık seçik sergilendiği koşullarda işçi sınıfının gerçek çıkarları doğrultusunda bir yönetimin işbaşına getirilmesi için güçlerin birleştirilmesi hayati önem taşımaktadır. Bugün 14. Kongre'de hiç değilse Türk-İş'in demokratikleştirilmesi yolunda böyle bir ortak muhalefetin şekillenmesi etkilerini ve meyvalarını hiç kuşkusuz yarın duyuracaktır.

Türk-İş Genel Kurulu'na giderken

Cevdet Selvi
Petrol-İş Sendikası Genel Başkanı

Türk-İş Genel Kurulu, yalnızca Konfederasyona bağlı işçilerin değil, tüm işçi sınıfının ve halkımızın geleceğini etkileyecek ölçüde önem taşımaktadır. Tüm kurum ve kuralları ile işlerlik kazanacak bir demokrasinin oluşup korunması için de, emekçileri ezen ve yoksullaştıran ekonomik politikanın değiştirilme uğraşı için de, bu kongrenin alacağı kararlar büyük ölçüde belirleyici ve yol gösterici olacaktır.

Tüm sendikalar ve kongre delegeleri, kuşkusuz bu sorumluluklarının bilincinde olacaklardır, olmak zorundadırlar. Çalışma yaşamındaki etkisizlikten, sendikal haklara vurulan prangadan şikayet edenler, Türk-İş yönetiminin pasif ve sonuç alıcı olmayan tutumundan memnun olmayanlar, işçi haklarını budayan Anayasaya sahip çıkışlarını, yasalara karşı etkin uğraş vermeyişlerini kınayanlar, bu kongreye kesin kararlı ve bilinçli olarak gelmek zorundadırlar.

Her delege ve özellikle sendikaların merkez yönetimleri, geride kalan üç yılı gerçekçi biçimde değerlendirmek ve Türkİş yönetiminin görevini gereğince yapıp yapmadığına, temsil ettikleri binlerce işçi adına karar vererek kongreye gelmelidir.

Kongrede aynı yönetimi desteklemenin, aynı yönetime oy verip yeniden seçmenin bugüne kadarki uygulamayı aynen onaylamak anlamına geleceğini her delege iyice bilmeli, akıldan uzak tutmamalıdır.

Başkanlar Kurulunda, ara toplantılarda, kongrelerde, seminerlerde basına verdikleri demeç ve haberlerde Türk-İş yönetimini eleştirenler, eleştirdiklerine sahip çıkma çelişkisine düşmekten kaçınmak zorundadır.

Sendika yönetimleri kısmen değişmiş, yeni genel kurul, bir önceki genel kurul delegelerinden de oluşmuş olabilir. Ama işçiler aleyhine değişen koşullar o kadar büyük boyutlara ulaşmıştır ki, bu sürekli olan ve alışkanlık haline gelen olumsuzlukları geçiştirmek olası değildir. İşçilerin, bu genel kuruldan umutla çıkış yolu bekleyen örgütlerin gerçek sahiplerinin beklenti ve özlemlerinin büyük ölçüde değiştiği unutulmamalıdır. Üyelerimizin, artık kendilerini gittikçe yoksullaştıran, kazanılmış haklarını sözleşmelerle geri alan, her an işten atılma korkusu ile kendilerini de, çocuklarını da bunaltan uygulamalara "dur" diyecek güçlü bir ses bekledikleri akıldan çıkarılmamalıdır. Delegelerin, geçmiş fikir bağlantıları ve ilişkileri ne olursa olsun, tabanın bu beklentilerini gözardı edemeyeceklerini, olaya, tarihsel sorumluluklarına sahip çıkarak bilinçle eğileceklerine inanıyor, inanmak istiyorum.

Yönetimdeki değişimin yalnızca kişisel değil, fikir yapısı ve yöntem doğrultusunda da olması gerçeği, verilecek kararlara egemen olmalıdır. Mevcut yönetimle, aynı partilerüstü anlayışı savunan, demokratik uğraşlar yerine diyalog ve ricalarla sonuç alacağı yanılgısında olan, bu yönetimin fikir ve yöntem olarak devamı niteliğini taşıyan değişimlerin, tabanın özlemlerine yanıt olamayacağı unutulmamalıdır. Böylesine yüzeysel ve oyalayıcı değişimlerle işçilerin avutulabileceğini düşünmek ise, onları küçümsemek ve bilinç düzeylerine inanmamak olur. Böyle bir yol ise, işçi sınıfı ve örgüt çıkarları için olduğu kadar, kendileri için de büyük bir yanılgı demektir.

Genel Kurula, delege çoğunluğunun böylesine bilinç ve kararlılıkla gideceğine, işçi sınıfının yazgısını olumlu yolda değiştireceğine inanıyorum. *(GÜN, Kasım 1986)*

Muhalefet programının metni
"Nasıl bir Türk-İş?"

Türk-İş'in yapılacak 14. Kongresi'nde mevcut yönetime muhalefetin bir ifadesi olarak, Yol-İş sendikası genel kurulunda alınan kararlar doğrultusunda hazırlanıp, aralarında Basın-İş, BASS, Ağaç-İş, Harb-İş, Deri-İş, Kristal-Çitser-İş, TGS, Petrol-İş ve Hava-İş'in bulunduğu sendikalara tartışılmak üzere gönderilen taslakta, Türk-İş yönetiminin 1980 sonrası sorumluluklarını yerine getirmediği vurgulanıyor. Bir program taslağı olarak sunulan belgede (Yeni Gündem, 16-22 Kasım) özetle şu görüşlere yer veriliyor:

1) Ekmek ve demokrasi mücadelesi ayrılmaz bir bütündür.

● Türk-İş, tüm yasaklama ve sınırlandırmalardan arındırılmış, sendikaları şimdiki gibi suç yuvası saymayan, ulusun özgür iradesi üstünde veya dışında yerli-yabancı hiçbir güce ayrıcalık tanımayan bir anayasa için mücadele etmelidir.

● Sendikacılık hareketi, demokrasinin çağdaş içeriğiyle ülkemizde yerleşmesini gündeminin birinci maddesi yapmalıdır.

● Sendika hareketi bir bütündür. Türk-İş ve üye sendikalar için talep ettiğimiz hak ve özgürlüklerden bizim dışımızdaki sendikal örgütler de yararlanabilmelidir.

2) Sendikacılık hareketinin güçlenmesi, yalnızca Türk-İş'e üye işçilere değil, diğer tüm işçilerin, işsizlerin, emeklilerin, ve diğer emekçi sınıf ve tabakaların sorunlarına sahip çıkılmasıyla mümkündür.

● Türk-İş ülkemizdeki 3 milyonu aşkın sendikasız işçiyi sendikalaştırmak için güçlü bir örgütlenme kampanyasına öncülük etmelidir.

● Türk-İş, memurların örgütlenebilmesi için kampanya başlatmalıdır.

● Türk-İş işsizlerin örgütlenmesine destek olmalıdır.

● Türk-İş emekli dernekleriyle dayanışmasını geliştirip onların sorunlarına sahip çıkmalıdır.

3) 1982 Anayasası ve diğer mevzuat, toplu pazarlık ve grev haklarını kağıt üzerinde bırakmıştır.

● Türk-İş alternatif yasalar hazırlayıp kamuoyuna maletmelidir.

● Türk-İş, toplu iş sözleşmeleri ve grevlerde sendikalar arasında etkili bir koordinasyon sağlamalı ve gerektiğinde toplu grevler örgütlenmelidir.

● Yasalar çerçevesinde yapılan demokratik eylemlerden sonuç alınamaması halinde, genel grevi gündeme getirebilmelidir.

4) Türk-İş, eğitim yapısını yeniden gözden geçirmelidir.

● Türk-İş eğitimlerinde, işveren lehine yazılar yazan, işverenler lehinde konuşmalar yapan ve açıklamalarda bulunan, demokrasiye inanmadığını söz ve davranışlarıyla gösteren kişilere konuşma hakkı tanınmamalıdır.

● Türk-İş, bir eğitim fonu oluşturarak eğitim çalışmalarını tümüyle bu fondan finanse etmelidir. Yerli veya yabancı sermayedarların, TC Devleti'nin veya başka ülkelerin parası kullanılmamalı, Asya-Amerika Hür Çalışma Enstitüsü (AAFLI) ile ilişkiler kesilmelidir.

5) İşverenlerin ve onlardan yana hükümetlerin işçilere ve sendikalara karşı saldırılarında dayanılacak ana güç, sendikaların kendi örgütlü ve bilinçli güçleridir.

● Türk-İş, siyasal partilerden bağımsızlığını koruyarak, işçilerin, sendikaların ve demokrasinin açık düşmanı olduğu iyice açığa çıkmış bulunan partiler karşısında açık tavır almalıdır.

● Türk-İş, işçi haklarını çiğneyen, temel hak ve özgürlüklere karşı saygısızca davranan işverenlere karşı tüketici boykotları düzenlemelidir.

6) Sendikaların işverenlerle, siyasal partilerle ve hükümetlerle girdikleri diyalog, ana temel ilkelerden taviz verme pahasına sürdürülen şirin görünme çabalarına değil işçilerin gücüne dayanmalıdır.

● Türk-İş işçilerin üretici, tüketici ve seçmen olarak gücünü örgütlemeli ve gerektiğinde kullanmalıdır.

7) Sendikaların uluslararası düzeydeki dayanışması güçlendirilmelidir.

● Türk-İş, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Türkiye tarafından onaylanmayan sözleşmelerinin onaylanması için kampanya açmalıdır.

● Türk-İş, Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu ile ilişkilerini güçlendirmelidir.

● Türk-İş Avrupa Sendikalar Konfederasyonu'na üye olmak için ciddi girişimlerde bulunmalıdır.

● Türk-İş'in özellikle çeşitli bağlantılar içinde bulunduğumuz Batı ve Kuzey Avrupa ülkelerinin sendikal merkezleriyle olan ilişkileri geliştirilmelidir.

Basından... Basından... Basından... Basından... Basından... Basından...

Gorbaçov gelecek konusundaki forumda iyimserdi

Francis X. Clines
New York Times

Londra-Mikhail S. Gorbaçov, bu ay, bir grup yabancı kültür adamına, silahlanmanın kontrolü konusunda hâlâ iyimser olduğunu söyledi.

Aralarında Amerikalı yazarlar Arthur Miller ve James Baldwin'in de bulunduğu diğer 10 kişiyle birlikte 20 Ekim'de Kremlin'e varan aktör ve yazar Peter Ustinov, Sovyet liderinin Başkan Reagan'dan İzlanda görüşmesinin kesilmesi hakkında "özellikle geçmişe bakarak, canının hiç de sıkılmadığını vurguladığını" söyledi.

Aydınlar Sovyet romancı Cengiz Aytmatov'un davetiyle Kırgızistan'da Orta Asya gölü Issyk-Kul'da dünya sorunlarını tartışmak üzere biraraya geldiler.

Ustinov bir soruyu, "Üçbininci yıldan ne beklediğimizin tartışıldığı serbestçe biraraya gelişti" diye yanıtladı.

Forum Gorbaçov ve Reagan'a mesajlar yolladı. Sovyet lideri mesajı, grubu kendisini görmeye davet ederek cevapladı.

Ustinov'a göre, (Gorbaçov) propagandadan uzak bir biçimde, İzlanda toplantısı ruhunun yanlış anlamalarla kaybolması endişesini belirtti.

Ustinov "(Gorbaçov) sonradan sıkça tahrifat yapıldığını, o gerçeğe belki de çok yakın, ancak ne söylendiğini tam olarak anlamamış kişiler tarafından o ruhun tahrif edildiğini söyledi" dedi.

Ustinov, "Reykjavik'ten sonra hiç de karamsar olmadığını ancak kendi konumunu tamamiyle açıklığa kavuşturmak zorunda olduğunu da söyledi" diye ekledi.

"Bu görüşmelerin devam etmesine çalışıyor. Ben kendi hesabıma, Reykjavik'in herkesin beklediğinden hızlı geçtiğini ve bazı izleyiciler arasında endişe yarattığı izlenimini edindiğimi söyleyebilirim."

Ustinov Sovyet liderinin daha çok ziyaretçilerin görüşlerini dinlediğini ve Reagan'den yalnızca dolaylı olarak söz ettiğini söyledi.

Ustinov, "Açıktır ki, kişisel olarak, sonucu ne olursa olsun, mutabakata varılabilir bir toplantı oldu" dedi. "(Gorbaçov) sonuçtan hayal kırıklığına uğramış olabilir ama geleceğin getireceklerinden umutsuz da değil. Bu, onun, kendi görüşlerini açığa dökmede emin olduğu demek değil, ancak şu an için bir uzlaşmaya varılamayacağını düşündüğü anlamına da gelmiyor. Bunun imkansız olduğunu söylemedi."

ABD'den Alvin Toffler, Fransa'dan Claude Simon, Türkiye'den Yaşar Kemal, Küba'dan Lisandro Ortero, İspanyol eğitimci Federico Mayor, Türk besteci Zülfü Livaneli, Etiyopyalı ressam Afework Tekle, Roma Klubü başkanı Alexander King'in oluşturduğu Issyk-Kul grubu tarafından dünya sorunları tartışıldı.

Ustinov, "sözlerinin arasında, dünyada pekçok eksikliğin olduğunu ve en büyük eksikliğin de yeni düşüncenin yokluğunun olduğunu söyledi." dedi.

Ustinov "yaratıcı sanatçılar, ya da orada söylendiği gibi 'kültür ustaları' Sovyetler Birliği'nde başka hiçbir yerde olmadığı kadar iyi durumdadalar" dedi.

Onun (Gorbaçov'un) hakkındaki izlenimlerimi soruyorsanız, "Çok dost, açık, sert, davranışta soğuk ama çok sıcak bir kişiliği var. Hepsinin ötesinde çok zeki."

KİMLER KATILDI?

Yaşar Kemal-Yazar	Türkiye
Zülfü Livaneli-Besteci	Türkiye
James Baldwin-Yazar ve Oyuncu	ABD
Arthur Miller-Yazar	ABD
J.Miller-Ressam	ABD
Alvin Toffler-Felsefeci	ABD
Peter Ustinov-Yazar, oyuncu	İngiltere
Alexander King-Roma Kulubü Başkanı	İngiltere
Frederico Mayor-Eğitimci	İspanya
Naeroyan Menon-Besteci	Hindistan
Luis Otero-Şair	Küba
Claude Simon-Yazar (1985 Nobel Ödülü)	Fransa
Afework Tekle-Ressam	Etiyopya
Augusto Forti- UNESCO Programcısı	İtalya

Herald Tribune
31 Ekim 1986

---

2 Kasım 1986 **nokta**

"Emret Komutanım"

M.Ali Birand'ın "Emret Komutanım" adlı yeni kitabı, Milliyet gazetesinde özetlendikten sonra geçtiğimiz günlerde piyasaya çıktı. Birand, Nokta dergisinin kitabıyla ilgili olarak kendisiyle yaptığı mülakatta şöyle diyor: "Benim en çok üzülerek karşılayacağım iki tip tepki var. Bir: Orduyu düşmanca vurmak isteyenlerin, kitabın içinden belirli bir bölüm alıp, 'Birand'ın da yazdığı gibi' diye orduya hücum etmeleri. İkincisi de, 'Vatanı satıyor, orduyu satıyor' yaklaşımı." (Nokta, S. 43)

Birand'ı korktuğuna uğratmaktansa, şimdilik Nokta'nın aynı sayısında yer alan çizimli özet bilgileri aktarmakla yetinelim!

EĞİTİM MALİYETİ

1 Kara teğmeni **7 Milyon TL.**
1 Deniz teğmeni **23 Milyon TL.**
1 Hava teğmeni **184 Milyon TL.**
(+ 1,5 yıllık eğitim ile uçucu pilot brövesi takan teğmen)
1 Üniversite mezunu (ortalama) **600 bin TL.**

Ordu Piramidi

General-Amiral	285
Subay	32 bin
Astsubay	38 bin
Er	700 bin

Türk Silahlı Kuvvetleri Bütçesinin Dağılımı

Modernizasyon (Silah sistemleri, yedek parça alımı)	% 45
Cephane ve küçük malzeme	% 20
İnşaat	% 15
İşletme, personel gideri	% 20

• TSK Bütçesi, Türkiye Bütçesi'nin dörtte birini oluşturuyor: 1 trilyon 307 milyon TL.

Savaş Gereçlerinin Fiyatları:

Bir jet uçağı **40 milyon dolar**
Bir Harpoon füze **1 milyon dolar**
Bir firkateyn **200 milyon dolar**
40 terminalli bilgisayal **800 bin dolar**
Bir simülatör **150 milyon dolar**
(Tatbikatı "gerçek" gibi yapma olanağı veren komputerize eğitim odası)

ASKERİ ÖĞRENCİ AİLELERİ

Serbest meslek	% 30-40
Devlet memuru	% 20-30
İşçi-Çiftçi	% 15-20
Subay-Astsubay	% 8-11
Avukat-Doktor-vb.	%2-4

HESAPLI TATİL

Dinlenme Kampları

Kamp sayısı	25
Toplam yatak sayısı	12.266
Kişi başına haftalık yatak ücreti	1.800 TL.
2 kişi yemek dahil iki haftalık tatil	20 bin TL.

UCUZ VE KALİTELİ

Ordu Pazarı
• 15 il ve ilçedeki toplam Ordu Pazarı sayısı **20**
• Piyasadan **% 15** daha ucuz.
(1984 yılı genel satış cirosu 10 milyar TL'nin üstünde)

BİRİNCİ SINIF AĞIRLAMA

• **40** ilde Orduevi, kalan **27** ilde de askeri gazinolar var.
• Toplam yatak kapasitesi **9.600**

Oda fiyatları	150-950 TL.
2 kişi içkili yemek	2.500-3.000 TL.
Pilavlı döner	285 TL.
Çorbalar	30-80 TL.
Saç kesme	50 TL.
Kadın saç boyama ve mizampli	3.000 TL.

BARINMADA KOLAYLIK

Lojman
• 1990'da Türk Silahlı Kuvvetleri personelinin **% 70**'ine lojman verilecek. (Bugün bu programın **% 72**'si gerçekleşti.)
• Lojmanların; $m^2 = 100$ TL, $100\ m^2 = 10.000$ TL.

---

19 Kasım 1986

anka günlük ekonomi bülteni

TOPRAK DAĞILIMINDA BÜYÜK EŞİTSİZLİK...

Türkiye'de 1.7 milyon çiftçi ailesi topraksız...

ANKARA - Türkiye'deki toprak dağılımında büyük bir eşitsizlik olduğu, 5 milyon 572 bin 870 çiftçi ailesinin yüzde 30.94'ünü temsil eden 1 miyon 724 bin 279 ailenin hiç toprağı bulunmadığı belirlendi.

ANKA muhabirinin 1981-1985 yıllarını kapsayan "Köy Envanteri Etüdleri" verilerine dayanarak yaptığı hesaplamalara göre, Türkiye'deki toplam çiftçi ailelerinin yüzde 39.83'ünü oluşturan 2 milyon 219 792 ailenin işlettiği arazinin boyutu, ortalama 11.8 dönüm dolayında. 0 ile 25 dönüm arasında araziye sahip olan bu kesimin toplam işlenebilir arazi içindeki payı ancak yüzde 16.57 düzeyinde. Buna karşılık, 500 dönümün üzerinde araziye sahip olan ve çiftçi aileleri içinde yüzde 0.23'lük bir oran oluşturan 12 bin 400 aile, toplam arazinin yüzde 7.15'ini işliyor. 200 dönümün üzerinde araziye sahip olan yüzde 1.55'lik bir kesim de, toplam arazinin yüzde 20.4'ünü elinde bulunduruyor.

Köy Envanteri Etüdleri'ne göre, topraklı çiftçi ailelerinin yüzde 57.68'i 0 ile 25 dönüm arasında, yüzde 20.73'ü 26 ile 50 dönüm, yüzde 13.42'si 51 ile 100 dönüm arasında toprağa sahip bulunuyor. Topraklı çiftçiler içinde bin dönümden fazla araziye sahip olan çiftçi ailelerinin oranı yüzde 0.09, 501 bin dönüm arasında toprağa sahip olan ailelerin oranı da yüzde 0.23 düzeyinde.

Bu arada, köy dışında oturan ve tarım gelirine sahip olan aile sayısının 509 bin olduğu, bunların toplam topraklı çiftçi ailesine oranının yüzde 13, bu ailelere ait toplam arazinin de 17 bin dönüm dolayında bulunduğu belirlendi.

Köyde yaşayan çiftçi aileleri için toprak dağılımı şöyle: (Dönüm)

Arazi Dağılımı	Aile Sayısı	Yüzde	İşledikleri Arazi	Yüzde
0	1.724.279	30.94		
0-25	2.219.792	39.83	26.247.127	16.57
26-50	797.779	14.31	29.672.062	18.73
51-100	516.419	9.27	37.597.544	23.73
101-200	228.754	4.10	32.586.469	20.57
201-500	73.442	1.32	20.990.523	13.25
501-1000	8.942	0.16	6.088.424	3.86
1000 ve üzeri	3.463	0.07	5.209.737	3.29
TOPLAM	5.572.870	100.00	158.391.886	100.00

Toprak Dağılımına ilişkin görüşlerini açıklayan Türkiye Ziraatçılar Derneği Genel Başkanı İbrahim Yetkin, Türkiye'de büyük bir toprak adaletsizliği olduğunu hatırlatarak, topraksız köylüye toprak dağıtılması gerektiğini söyledi.

Yetkin, Türkiye için gerçek anlamda bir toprak reformuna gereksinim bulunduğunu ancak, bunun yetmeyeceğini ve topraklandırılan köylüleri tarımsal girdilerle donatıcı bir yapılanmayı sağlamak gerektiğini belirtti. Toprak reformunun tarım reformuyla birlikte ele alınması gerektiğini kaydeden Yetkin, "Ancak bugünkü iktidar bunu yapamaz. ANAP iktidarı büyük toprak sahiplerini gözeten bir politikaya sahiptir" dedi.

Ibrahim Yetkin, köylülerin sorunlarının çözümü yolunda "demokratik halk kooperatifleri"nde örgütlenmesi gerektiğini de bildirdi.

---

nokta *9 Kasım 1986*

Valinin ettikleri

"Göreve başladığı tarihten bu yana mesai bitiminde evine gittiği, geceleri hiçbir yere çıkmadığı, kendisine yöneltilen soruları evet veya hayır gibi kelimelerle geçiştirdiği, hiçbir gazete ve dergi ile ilgilenmediği, içine kapanık bir kişi intibaını verdiği; Türkiye Komünist Emek Partisi'nin 'Faaliyetlerine devam et fakat sessiz kal' prensibinin uygulanmakta olduğu anlaşıldığından görevine son verilmiştir..."

Altında imzası bulunan yukarıdaki işten çıkarma gerekçesinden sonra, Çanakkale Valisi Erdinç Büyükakalın'ın şöhreti ilinin sınırlarını aştı ve Tunceli Valisi Kenan Güven'den sonra gazete yazarlarının köşelerine konuk olmayı başaran ikinci vali sıfatını kazandı. "İcraat"larının en çarpıcısı olan H.C. adlı memurun işten çıkartılması hakkındaki yukarıdaki yazıdan başka, Büyükakalın hakkında çok sayıda iddia ve suçlama, basın, muhalefet partisi sözcüleri ve milletvekilleri tarafından dile getiriliyor.

Nokta: Son olarak sessiz sedasız yaşadığı için görevine son verdiğiniz memura gelelim.

Büyükakalın: Stajyer memurlar memur olmaya müsaitse, asaletleri onaylanır. Bu kişinin durumu incelenmş ve memur olması uygun görülmemiştir. Bu kişi bölge idare mahkemesine müracaat etmiş, yürütmeyi durdurma kararı çıkartınca da görevine başlatılmıştır. Sonradan bize yazdığı yazıda, "Amirlerimden çok ilgi görmekteyim, huzur içindeyim" diyor. Ben olayı bir hata olarak kabul etmiyorum. Eğer bende bir kasıt olsa, alırım bu çocuğu, başka yere gönderirim. Hiçbir şey yapmamışım.

Nokta: İçine kapanık olmasından Türkiye Komünist Emek Partisi'nin talimatlarını uyguladığı sonucunu nasıl çıkardınız?

Bayükakalın: Yaptığımız detaylı tahkikatlar var. Daha evvel bu memur sıkıyönetim makamlarınca bulunduğu ilden çıkartılmıştır.

Nokta: Ancak Devlet Memurları Yasası'nda "içine kapanık, sessiz yaşayan kişiler memur olamaz" denmiyor.

Büyükakalın: Memur hakkında pek çok bilgilere sahibiz. Evveliyatında bazı durumlar var. Şu anda iyiniyetle çalışmakta. Yarın ne yapar, onu bilemem●

"ELVEDA PROLETARYA" MI?

(EK-III. sayfadan devam)

lemesinin bu sınıfın yokolabileceğini göstermeyen kanıtlarına da dayanmaktadır. Burjuva propagandası, kendisi için yararlı olduğu için, kimi rakamları şişirmeye yatkındır. Ama gelin burada gerçek duruma bir göz atalım.

Sovyet iktisatçısı A.Melnikov "Robotların Devrimi ve İstihdam Sorunu" konulu bir yazı kaleme aldı[20]. A.Melnikov bu yazısında, robotların aslında nasıl işler başarabileceği sorusu konusunda ısrarlı çalışmalardan sonra robotların "7 milyon türde çalışma işlemi —ABD'de sanayi alanında bütün işlemler toplamının üçte birini— gerçekleştirebileceği" sonucuna varan "Carnegie-Mellon" Üniversitesi'nden iki Amerikan araştırmacının değerlendirmelerini ele alıyor.

Madem ki bu böyledir, biz de kendi adımıza şu soruları sorabiliriz:

Bir: Geri kalan üçte iki işlemi kim gerçekleştirecek?

İki: Robotların kendilerini kim üretecek?

Üç: Bu robotları kim çalıştıracak ve onların işler durumda olmasıyla ilgili bakım işlerini kim yapacak?

Bunlar küçümsenecek sorular değildir. Bunlar, yalnız sosyalist ülkelerde değil, kapitalist ülkelerde de araştırmacıların aklını zorlayan sorulardır.

Öyleyse, insan, burjuva ideologların onu üretim sürecinden kovmak istemesine rağmen, gelecekte de üretim sürecinde kalacaktır. İşçi sınıfının, üretimin bir alanından başka alanlarına belirli ölçüde akacağı doğrudur, ama bu durum, tarihin nesnel ilerici seyrini değiştirmediği gibi, tersine, bunu hızlandıracaktır.

***

Buraya kadar söylenenlerden sonra, burjuva toplum biliminin bu defa da, kendini tarih tarafından aldatılmış bulacağı sonucunu çıkarabiliriz. Proletarya politika sahnesinden yokolmuyor, tersine büyüyor. Tarihsel sürecin istemleri, bu esas sınıfı daha da kalabalık ve daha da öğrenimli sınıfa dönüştürüyor. Çağdaş kapitalizmin yaşamakta olduğu can çekişme sarsıntıları, işçi sınıfının toplumdaki rolünü daha da yüksek düzeye çıkaracak. Bundan dolayı proletaryaya "elveda!" demekte acele eden burjuva toplum bilimcilerinden farklı olarak, Marksist-Leninistler "Merhaba Proletarya!" diyor.

---

20 *Pravda* gazetesi, 8 Temmuz 1984.

Basından... Basından... Basından... Basından... Basından... Basından...

Can Yücel

Mizur geliyor, muzır

Kırk yıllık bir gaybubetten sonra, MİZURİ denen Belâ-yı Âzam, demir attı Boğazımıza... 46'nın yer yeri oynatan şamatası yok bu sefer. Hoş, Abanoz da kalmadı badana edilsin, bütün şehre yayıldı çünki o hayat sahası. Ne de Fazıl Hüsnü eski Dağlarca, öyle kaleme sarılıp şeamet güvercinine barış demleri çeksin... Yine de Amerikalılar bilgi ve leylâ-sayarlarını seferber edip, o Harp Azmanının teşrifini Atatürk'ün vefatı tarihinin Ertegünü'ne rastlatmayı bilmişler... Amerikan Büyükelçisi Mr. Hula-Hupe da (6. Filo'nun son Mersin ziyaretleri için beyan ettiği üzre) bahriyelilerinin Kapalı ve Açık Çarşılarda harcayacağı dolarları USA'nın Türkiye'ye bu yılki yardımının önemli bir kalemi olarak kaydetmeği ihmal etmeyecektir elbet... Diyeceğim, ilk ziyaretten yirmi yıl sonraki soğuk duşun etkisi bütün bütüne giderilmiş değil galiba. Tüm protokol ve portakal yaldızlarına karşın, arada limonî bir burukluk var gibi... Belki de bizler için herzaman hayırlı şeyler düşünen Büyüklerimiz, bu Muziri Olayının muhtemel faturasını ölçünmekten rahat nefes alamıyorlar... Bayram değil, seyranı değil, Sam Amca, çelik zırhlı dudaklarıyla yine niye öpüyor ki Dolmabahçe yanağımızdan, değil mi ya!.. Üstelik, NATO'nun ne kadar kodaman kafası varsa hepsi, akşama sabaha, memleketimizde toslaşacaklarmış... Savunma Bakan Yardımcısı Perle denen pırlanta da aralarında. Hani şu her ağzını açışta bize NATO-dışı sevkülceyş hedefleri gösteren zât-ı muhterem... Öte yandan İncirlik'te bir kığıştıdır gidiyor, F-16'lar kalkıyor, C-4'ler iniyor... Hava alanı Suriye hükümeti tarafından alelacele kapatıldığı için, Şam'ın şekeri üzerine konamayan bal uçakları Arabın yüzünü göremeden, Konya'ya tersyüzüne dönüyorlar... Barzanî, Kassemin, Talabanî korolaşmış, *Kerkük* deyu şakıyorlar, Hümeyni ile Rafsancani de hababam sırtlarını sıvazlıyor. Doğramacı'ya yeni bir üniversite açtırmak için değil elbet... Dün gece kötü bir düş gördüm: Bağrımda koskocaman çelik kutu, çelik bir mahfaza, nefes alamıyorum, itiyim dedim, üstümden, kapağı açıldı, içinden bir alay kurşun asker, deniz piyadesi uğradı, hepsi de çevik mi çevik, iniyorlar ayak ucuma doğru, güneye, güneye, can havliyle gözlerimi açtım ki, uyumuyormuşum meğer... □

YeniGündem
16-22 Kasım 1986

YENİ DÜŞÜN *Kasım 1986*

Türkiye'de Üniversiteli ve Demokratik Öğrenci Hareketi

Ahmet Levent Özbay(*)

Üniversiteli, 12 Eylül sonrası demokratik hak arama eylemlerine, bunun alanlarına getirilen kısıtlamalar ile, özerk-demokrat üniversite istemine karşın gelen YÖK ile, susturulmuş, baskı altına alınmıştı. Bu sürece, kitle iletişim araçlarıyla tüm topluma duyurulan üniversitelilerin işçiler gibi "kötü geçmiş"ten sorumlu olduklarına dair ideolojik propaganda eşlik ediyordu. Böylece, üniversite gençliğinin bir bölümünün eski demokrasi tutkusu, antidemokratlığa direnci, yerini felsefi idealizme, "yeni" görüşlere (eylemsizliği, kendiliğinden gelmeciliği, bireyi öne alan; bireyin kurtuluşunu, özgürlüğünü toplumdan soyutlayan "yeni" görüşlere) doğru artan bir eğilme bırakmıştır.

YÖK ile birlikte üniversiteler ağır, katı bir bürokratik merkeziyetçilikle yönetilmeye başlanmış, üniversitenin daha önce de kısıtlı olan özerkliği, demokratlığı ortadan kaldırılmış, bilimsel araştırma-**hoşgörü geleneği yok edilmiştir.** Öğretim üyeleri görevlerinden çıkartılmış, çıkmak zorunda bırakılmış, kalanlar da daha öncekilerin akıbeti ile korkutulmuştur. Öğrenci, atılma-harç-ağır ders, vize, disiplin yönetmeliği kaosuna sokulmuş, sosyal-kültürel etkinlikler sıfır düzeye indirgenmiştir. Öğrenci, bırakın özerk-demokrat üniversite istemini, en acil, pratik sorunları karşısında duyarsız kılınmaya çalışılmıştır. Kısacası YÖK ve uygulayıcıları, üniversiteleri aykırı-muhalif seslerin olmadığı dikensiz gül bahçesine çevirmek istemişlerdir, ama tarihsel gerçek gereği üniversite uzun vadede bunu da aşmayı başaracaktır.

Öğrenci gençlik, içinde bulunduğu çıkmazdan kurtulmanın araçlarını aramış ve sorunlarının çözümü, hak arama eylemleri için en uygun araç olan (anayasada da var olan) kendi öz örgütlerini, "Öğrenci Dernekleri"ni (ÖD) yaratmıştır. Bu yasaklarla ve fiili durumla mücadelenin olamayacağı, güdük kalaçağı, gençliğin ilgisiz kalacağını sürekli öne süren "yeni" görüşler, yaşamın pratiğinde gerilemişlerdir.

Yasakçı, antidemokratik zihniyet, bu oluşumun karşısında tüm gücüyle kendini göstermiştir. Öğrenci derneklerinin kuruluşunun engellenmesi, yaşamaması için yazılar yazılmış, yönetmelikler değiştirilmiş, güvenlik güçleri yoluyla keyfi baskıya, zora başvurulmuştur. Adı geçen zihniyetin baskısı, demokratik öğrenci hareketini durduramamış, Ö.D. kurularak ve kitlesiyle kucaklaşarak tarihin devingenliğini gericiliğe ispat etmiştir.

Bu yeni oluşum, öğrenci gençliği eskisine oranla çok daha büyük bir renkliliğe, hareketliliğe kavuşturmuştur. Tartışmalar örgütlenmenin, mücadelenin nasıl ve hangi biçimlerle olacağı boyutlarına kaymıştır. Özellikle örgütlenme biçimi konusunda "yeni" görüşlerin temsilcileri, tümüyle şekilsiz, öndersiz, kendiliğindenci yapının ön plana alınmasını isterken; genelde kabul gören ve -yaşam içinde doğruluğu sınanmış olan demokratik merkeziyetçilik ilkesinin savunucularının savları çoğunlukça benimsenmiştir. Kuşkusuz asıl güzel olan, tartışmalardaki görüşlerin savunucularının ayrımcı, verimsiz olmayıp, birlikteliği sağlamaları, hoşgörülü ve esnek davranmaları olmuştur.

BİRLİKTELİK VE BİRLİKTELİĞİN ARAÇLARI

Ö.D., bireylerin, sorunları teker teker çözemeyeceği anaverisinden yola çıkılarak oluşturuldu. Ve yine sorunların, bir bütün olarak eğitim sisteminden kaynaklandığı, bu sistemin disiplinli yapısı karşısında verilecek mücadelenin de kararlı bir bütünlük ve disiplin içinde yapılması gereğini ortaya koydu. Yolun başında iken dayanışma eşgüdüm içerisinde hareket eden Ö.D. kurucuları ve kitlesi bu sorun karşısında da aynı sorumluluğu gösterdi. Birlikteliğin **araçları neydi, nasıl yaratılabilirdi? Anayasada var olan federasyon ve konfederasyonlaşma maddeleri aşılması çok güç ve katı (hele bunu taze Ö.D.'inin aşmasının olanaksız olduğu) engeller vardı. Tartışmalar yapıldı, birleşmek için çok değişik öneriler ortaya kondu. Sonunda, yazımından basımına, yayın kurulundan dağıtımına kadar, tüm Ö.D.nin ortak katılıp ortak üreteceği bir dergi önerisi genel kabul gördü. Bu dergi birlikteliğin ilk** adımı olmanın yanı sıra Ö.D. konusunda, öğrenci sorunları, tartışmaları kamuoyuna sunacak ve onun desteğini kazanmada kullanılacaktı. Nihayet dergi, Öğrenci Postası adıyla maddi imkansızlıklar ve büyük bir coşku ile çıktı.

Öğrenci Postası demokratik öğrenci hareketinin en somut, en önemli kazanımlarından biridir. Çünkü yakın geçmişte başarısızlığın temel nedenlerinden biri, en geniş kesimlerce desteklenen merkezi-sendikal bir öğrenci birliğinin yaratılamamış olmasıdır. Dergi sayesinde sağlıklı iletişim kurabilen, sorunlarını, çözüm önerilerini ve konularını, hem kendi ve hem de tüm kamuoyuna ortak bir dilde sunan öğrenci hareketi tek ve en geniş bir öğrenci birliğini de en kısa zamanda kuracaktır.

SONUÇ, ÇIKARIMLAR

Bugün Ö.D.nin çoğu tüzel kişilik kazanma savaşımı veriyor. Kuşkusuz bu mücadele hiç bitmeyecek aşılan engellerin yerini yenileri alacaktır. Ancak bu sonsuza dek sürecek bir kara yazgı değildir, kaldı ki aynı savaşımı diğer tüm ilerici-demokrat kesimlerin hak arama mücadelesi de paylaşmakta, yürütmektedir. Ve var olan demokratik muhalefet önündeki açmazları ne kadar çözer, ne kadar geniş ve tutarlı bir şekile büründürürse demokratik öğrenci hareketi de gerçek anlamını ve şeklini bulacaktır. Bir motor dişlileriyle çalışır, biri olmazsa çalışmaz. Volan kayışları da dişliler arası irtibatı sağlar, irtibat sağlanmazsa gene çalışmaz. Motor demokratik muhalefettir, bunun çalışması da her kesimin kendi demokratik hareketi ve birbirleri arasındaki irtibat, eşgüdüm ile olanaklıdır.

Bugün öğrenci derneklerinin başarması gereken en önemli konu, demokratik öğrenci hareketinin ve özünde öğrencinin tek ve gerçek meşru temsilcisi olduğunu ispatlamasıdır. Bu ispat ise öğrencinin duyumsadığı veya duyumsayamadığı sorunları saptamak ve çözümü için kollektif üretkenliği, örgüt içi demokrasiyi kurmaktan geçer. Genel ve temel istem "Özerk-Demokrat Üniversite"dir. Kollektif üretkenlik kendini salt akademik-demokratik mücadelede değil, sosyal-kültürel etkinliklerde de gösterir ki, öğrenci yaratıcılığıyla kültürde ve sanatta gericiliğin taarruzundan kendini koruyacak, gericilikle her yerde mücadele edecektir.□

(*) İstanbul Tıp Fakültesi Öğrenci Derneği (İSTFÖD) Kurucusu

Bilim ve Sanat, Kasım 1986

---

nokta *5 Ekim 1986*

ÖRTÜLÜ ÖDENEK

Bütçede gizli para

Başbakanların emrine verilen örtülü ödenek miktarında en büyük artış Ulusu ve Özal dönemine rastlıyor

Eğer Yassıada'da Adnan Menderes'ten hesabı sorulmasaydı Türkiye'de çoğu kimse başbakanların emrinde "gizli bir fon" olduğunu bilmeyecekti. Devlet parasının nereden gelip nereye gideceğini en küçük ayrıntılarına kadar gösteren ve "açıklık" ilkesiyle hazırlanan bütçede yer alan bu "gizli para"nın kanunlardaki adı örtülü ödenekti... Devlet adına para toplama ve harcama yapma yetkisini genel deyimle yürütme organına veren bütçe ve diğer kanunlar, bu açık bütçe içinde bir miktar parayı da "gizlilik" kaydıyla başbakanın emrine veriyorlardı. Ödeneğin en önemli özelliği "örtülü" olmasıydı. Bu gizlilik aynı zamanda büyük bir serbestlik anlamına da geliyordu. Çünkü, devlet parasının her kuruşunun harcanması çok uzun bürokratik işlemlere ve çok sıkı denetimlere tabi olduğu halde, sadece başbakanın emrinde bulunan bu "gizli fon" hiçbir organ tarafından denetlenemezdi. Bunun tek istisnası "devr-i sabık" yaratılıp, her şeyin hesabının sorulduğu dönemlerdi.

Menderes: Örtülü ödenekten yargılanan tek başbakan

Melen: "Kapalı istihbarata harcanır"

Ulusu: Döneminde artış var

Ne diyorlar? Nokta'nın, örtülü ödeneğin nerelere harcandığını saptamak için yaptığı araştırma, bu ödeneğin genellikle "gizli istihbarat ve emniyet" hizmetleri için kullanıldığını gösteriyordu. Harcamaların detayını öğrenmek ise olanaksızdı. Ama, yapılan araştırmada "gizli ödeneğin" daha çok 1050 sayılı kanunda ifade edilen "kapalı istihbarat ve kapalı savunma hizmetleri"ne ayrıldığı sonucuna varılıyordu. Eski Başbakanlardan Ferit Melen, kendi döneminde bu ödeneğin yüzde 95'ine yakın kısmının bu hizmetler için harcandığını belirtiyordu. Melen geri kalan meblağın ise "eskiden devlete büyük hizmetleri geçmiş olan" bazı kişilere "yardım" şeklinde verildiğini de sözlerine ekliyordu. Eski başbakan ayrıca, bu yardımın kendisi tarafından başlatılmadığını, eskiden beri diğer başbakanlar tarafından da uygulandığını belirtiyor, ancak, bu kişilerin kimler olduğunu açıklamıyordu.

Bu açıklamalar örtülü ödeneğin Türkiye'de genel olarak "gizli istihbarat" hizmetleri için kullanıldığının bir işareti olarak kabul edilebilirdi. Aynı mahiyette Fransa'da yapılan bir araştırma ise, bu ülkede örtülü ödeneğin başbakan dışında bakanlara da verildiğini ve harcama alanlarının daha geniş tutulduğunu gösteriyordu. Söz konusu araştırmaya göre, Fransız başbakan ve bakanları bu ödenekten, yakın çalışma arkadaşı olarak seçtikleri siyasi ve teknik danışmanlara da "ücret" gibi ödemeler yapabiliyorlardı. Fransızların bu uygulaması, Özal hükümetiyle birlikte Türkiye'de de yaygınlaşan "danışman" kadrosunun böyle bir "yardım" alıp almadığı sorusunu akla getiriyordu. **Nokta**'nın bu soruyu yönelttiği Başbakanlık Başdanışmanı Adnan Kahveci, kendisinin ve diğer danışmanların örtülü ödenekten herhangi bir "yardım" almadıkları yanıtını veriyordu. Kahveci, Ferit Melen'in açıklamasını dinledikten sonra da diğer başbakanların da daha farklı bir harcama biçimi uyguladıklarını "sanmadığını" belirtiyor ve bu tür harcamaların geleneksel bir şekil almış olacağını belirtiyordu...

Özal: Rakam küçük ama rekor büyük

Özal'ın Örtülü Ödeneği. Örtülü ödeneğin nerelere ve nasıl harcandığı kadar "kaç lira" olduğu da merak konusuydu. **Nokta**, yaptığı araştırmada örtülü ödenek miktarlarını saptadı. Dikkati çeken husus örtülü ödeneğin uzun yıllar önemli bir artış göstermediğiydi. Ancak, ortaya çıkan tablo Başbakanlık "gizli fon"unun Bülend Ulusu ve Turgut Özal döneminde sıçramalar kaydettiğiydi. Enflasyonun en şiddetli olduğu 1977-1980 dönemlerinde yaklaşık 15 milyon lira olan örtülü ödenek, 1982 yılında 50 milyon liraya, 1983 yılında 60 milyon liraya çıkmıştı. Örtülü ödenek Başbakan Turgut Özal'ın ilk bütçesi olan 1984 yılında yüzde 100'e yakın bir artışla 60 milyondan 115 milyon liraya ulaşıyordu. Bu yükseliş, izleyen yıllarda da devam ediyor ve örtülü ödenek 1985 yılında 210 milyon liraya, 1986 yılında da 375 milyon liraya yükseliyordu. Bu dönemde dikkati çeken bir diğer nokta örtülü ödenekle aynı harcama kalemi kodunu taşıyan MİT gizli hizmetler ödeneğinin de olağanüstü artışlar göstermesiydi. Söz konusu ödenek en fazla 1984 yılında artış göstermişti. 1980-1983 yıllarında ortalama 250 milyon lira civarında olan gizli hizmetler ödeneği 1984 yılında iki ayrı ödenek türünde 4'er milyar liraya yükseltiliyordu. Bu ödenek 1985 yılında yaklaşık 6, 1986 yılında da 10 milyar liraya kadar çıkıyordu.

Gerek Başbakanlık gerekse MİT'in "830" harcama kalemindeki bu hızlı ve ani yükselişler söz konusu yıllarda "gizli istihbarat" faaliyetlerinin önemli ölçüde yoğunlaştığını gösteriyordu. Bu gelişme özellikle daha önceki yıllarla karşılaştırıldığında daha çarpıcı bir şekilde görülüyordu.

Nokta'nın araştırması, örtülü ödeneğin niteliği ve miktarları ile harcanabileceği yerleri ortaya koymuş ve genellikle istihbarat ve emniyet hizmetlerinde kullanıldığı anlaşılmıştı. Ancak, bu ödenekten yapılan diğer ödemeler "kasada bile saklanamayacak cinsten" devlet sırları olduğu için başbakanların "hafızalarında" gömülü kalmıştı...

Neden gizli? Kapalı rejimlerle yönetilmeyen ülkelerde böyle bir "gizli fon"a neden gerek duyulmuştu? Bu soruya eski Cumhurbaşkanlarından Celal Bayar'ın "Devletin öyle sırları vardır ki kasada bile saklayamazsınız" sözü ilginç bir yanıttı. İşte, örtülü ödenek de bu tür işler için sadece başbakanın emrine verilen ve harcanmasında hiçbir belge aranmayan "özel" bir fondu. Hükümetler değiştiğinde bile bu fonun harcandığı yerler ve harcanma biçimleri konusunda en ufak bir araştırma veya açıklama yapılamazdı... Bu yetki ve gizlilik başbakana söz konusu fonun harcanmasında büyük bir serbestlik tanıyordu, ama, başbakanlar bu parayı, yaygın deyimle "babalarından kalmış" gibi istedikleri yere harcayabilirler miydi? Bu soruya hemen "evet" yanıtını vermek olanaksızdı. Çünkü, örtülü ödeneği düzenleyen kanun istismarları önlemek amacıyla bazı sınırlamalar getirmiş ve dolaylı olarak örtülü ödeneğin nerelere harcanabileceğini de belirlemişti...●

ÖRTÜLÜ ÖDENEK MİKTARLARI (TL)

Yıllar	Başbakanlık	MİT Müs.
1971	4.275.000	6.000.000
1972	4.275.000	6.000.000
1973	4.275.000	14.587.000
1974	4.275.000	15.365.320
1975	4.500.000	15.745.000
1976	4.500.000	24.796.000
1977	9.500.000	45.290.000
1978	12.000.000	90.300.000
1979	12.800.000	111.000.000
1980	15.000.000	231.812.000
1981	15.000.000	231.812.000
1982	50.000.000	235.350.000
1983	60.000.000	250.000.000
1984	115.000.000	4.076.000.000
	50.000.000	4.150.000.000 (xx)
1985	210.000.000	6.062.614.000
-	50.000.000 (x)	80.000.000 (xx)
1986	375.000.000	10.274.000.000
	50.000.000	100.000.000 (xx)

(x) Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğine verilen ödenek
(xx) İkinci bir ödenek türü olarak verilen miktar

Kardeşleri Lenin'i Anlatıyor

-7-

İlyiç'in tutuklanmasından önce ve sonra, bu yıllarda çalışmalarını sürdürürken, "hiçbir hile yoktur ki, bir diğeri tarafından hükümsüz kılınmasın" demekten zevk duyduğunu hâlâ hatırlıyorum. Bu söylediğini kendine özgü buluşlarıyla uyguluyordu. Bildiriler yazmış ve daha sonra Lahta basımevinin ortaya çıkarılmasıyla müsadere edilmiş olan "Grevler Üzerine" adlı broşürü hazırlamıştı. (Metni Nadejda Konstantinovna görünür hale getirmiş ve kopya etmişti). Nadejda Konstantinovna'nın tutuklanmasından sonra da, bizzat ben, Vladimir İlyiç'in hazırladığı parti programı ve bunun ayrıntılı açıklamalarının bir kısmını kopya etmiştim. Ne ki bu program yayınlanamadı. Kopya etme işini bitirdikten sonra A.N. Potressov'a teslim etmiştim. Onun tutuklanmasından sonra ise program, Potressov'un saklanmak üzere teslim ettiği kişi tarafından imha edilmiş. Bu işin dışında, bir de Nadejda Konstantinovna'dan illegal materyal saklamaya elverişli bir "zula" teslim almıştım. Bu, kardeşimin fikriyle, bir marangoz yoldaşımızın hazırladığı yuvarlak küçük bir masaydı. Masanın benzerlerine göre biraz kalın olan tek bir yuvarlak bacağı vardı ve bu bacak vidalanıp, sökülebiliyordu. Söküldüğünde ortasındaki oyuğa irice bir paket yerleştirmek mümkündü. Akşamları, lambada ısıtarak çözdüğüm ve kopyasını çektiğim, sonra da orijinallerini özenle yok ettiğim yazıların hepsini saklıyordum. Bu masanın bize çok faydası oldu. Daha önce Vladimir İlyiç, sonra da Nadejda Konstantinovna kullanırken, arama yapıldığında masa kimsenin gözüne çarpmamıştı. Böylelikle programın Nadejda Konstantinovna tarafından kopya edilen bölümü de ele geçmekten kurtuldu ve Konstantinovna'nın annesi tarafından masayla birlikte bana teslim edildi. Masanın görüntüsü kimsede kuşku uyandırmıyordu, ne var ki, sonraları sık sık sökülüp takılmaktan dolayı ayağın vidaları yalama oldu ve artık eski sağlamlığı kalmadı.

Önceleri Vladimir İlyiç sütle kopyasını çıkardıktan sonra bildiri ve diğer illegal yazıların müsveddelerini özenle imha ederdi. Cezaevinde bir bilim adamı itibarı görmeye başladıktan sonraysa bu taslakları üzerleri minicik yazısıyla örtülmüş olan istatistik özetlemelerinin ya da diğer çalışmalarının üzerinde olduğu gibi bırakmaya başladı. Hatta, parti programı üzerine uzun uzun açıklamaları bile —bunlar henüz taslak halindeyken, hepsini bir günde temize çekemeyeceğinden— imha etmeye yanaşmıyordu. Ayrıca, bunlar üzerinde tekrar tekrar düşünüp düzeltmeler, tamamlamalar da yapması sözkonusuydu. Bir ziyaretimde bana, kendine özgü şakacılığıyla, olağan bir hücre araması sırasında bir jandarma subayının bir süre köşedeki kocaman kitap yığını içinden kitapları, istatistik cetvelleri ve icmalleri taradıktan sonra, bu işten vazgeçip kendisine, "bugün, istatistik araştırmalar için hava çok sıcak" diye imada bulunduğunu anlatmıştı. Böylesi bir yığın içinden hiçbir şey bulunamayacağı için hiç de endişeye kapılmadığını söylemiş ve gülerek eklemişti: "Ben, Rus imparatorluğunun herhangi bir vatandaşından daha iyi durumdayım. Beni tutuklayamazlar." Gerçi onun neşesi yerindeydi, ama ben gene de endişeliydim. Ondan daha dikkatli olmasını istedim ve her ne kadar tevkif edilmese de(!), şansı kötü giderse cezasının önemli ölçüde sertleşeceğine ve cezaevinde illegal yazılar yazma gibi bir cüretkârlığın, onun çalışma kampına gönderilmesine yol açabileceğine işaret ettim.

Bu yüzden, ondan içinde gizli yazılar bulunan bir kitabı geri alacağım zaman içimi korku kaplıyordu. İçinde parti programının açıklamaları bulunan ve bildiğim kadarıyla içi baştan sona satır araları süt yazısıyla dolu kitabı geri alırken özellikle heyecanlanmıştım. Cezaevi yönetiminin bir şeylerden kuşkulanabileceğinden korkuyordum. Ayrıca, bazen olduğu gibi —örneğin süt koyuysa— harfler aradan bir süre geçtikten sonra, kendiliğinden görünür hale geliyorlardı. Yukarıda sözünü ettiğim kitapları bir aksilikle, zamanında geri alamadım. Tüm diğer tutukluların yakınlarına, perşembe günü teslim edilen kitaplar gene perşembe günü geri verilirken ve az önce yanından geldiğim kardeşim kitapları bana iade edilmek üzere geri verdiğini söylemişken, gardiyanın bana verilmek üzere hiçbir şeyin bulunmadığını söylemesi beni yıkmıştı. Bu ilk gecikmeydi ve İlyiç'in yakalandığını sandım. Kitapları geri vermekte olan gardiyanın gittikçe kararan bakışları bana özellikle karanlık geliyordu. Kitapları vermesi için elbetteki kimseyi zorlayamazdım. Parti programını içeren kitap da dahil olmak üzere bana kitaplar bir gün sonra teslim edilinceye dek azap dolu saatler yaşadım.

Kardeşimin gereksiz yere endişeye kapıldığı da olurdu. 1896 kışındaki bir tevkifattan sonra (bu, sanırım Potressov'un tutuklanmasıydı) görüşmeye tesadüfen geç gelmiş ve son görüşmeci grubuyla içeri girmiştim. Böyle bir durum o zamana dek hiç olmamıştı. Vladimir İlyiç benim tutuklandığıma iyice inanmış ve bitirdiği taslaklardan birini imha etmişti. Böylesi heyecan verici durumlar pek ender, o da, yeni tutuklamalar gibi istisnai zamanlarda, oluyordu. Kardeşim genel olarak sakin ve davranışlarında rahattı. Ziyaretlerimde bize de yansıyan neşesiyle endişelerimizi dağıtıyordu.

Biz tutuklu yakınları, davanın nasıl bir kararla sonuçlanacağını bilemiyorduk. Narodniklere bakılarak, sosyal-demokratlar genel olarak pek ağır cezalandırılmıyorlardı. Ne ki son olarak Petersburg'da M.İ. Bruşnev'in davası yaşanmıştı ve bu dava gerçekten kötü sonuçlanmıştı. Davanın baş sanığı 3 yıl ağır hapis cezasına ve 10 yıl Doğu Sibirya'ya sürgüne mahkum oldu.

Pekçok tutuklunun dayanamayacağı ve böylesi bir durumda kardeşimin sağlığının da herhalükârda zarar göreceği uzun hapis cezalarından korkuyorduk. Daha şimdiden Saporoşe —daha sonra tedavisi mümkün olmayan bir ruh hastalığı olduğu anlaşılan— ağır bir sinir hastalığına yakalanmıştı. Vaneyev iyice zayıflamıştı ve öksürüyordu (hapisten çıkmasından bir yıl sonra sürgünde veremden öldü). Aynı şekilde Krşişanovski ve diğerleri de az çok asabiydiler. Bu yüzden Doğu Sibirya'ya üç yıllık sürgün cezası, bizi ferahlatmıştı. Üç yılın uzun bir süre olmadığını, Minussinsk ilçesindeki iklimde Volodya'nın sağlığının düzeleceğini ve kendi davası bittikten sonra Nadejda Konstantinovna'nın da onun yanına gideceğini (o sıralarda bir davanın nasıl sonuçlanacağını kestirmek artık mümkün oluyordu) ve böylelikle yalnız kalmayacağını söyleyerek annemi teskin ettiğimi hatırlıyorum.

Vladimir İlyiç'in sürgün cezasını çekmek üzere Minussinsk'e gitmesi, annemizin polis müdürlüğüne yaptığı bir başvuruyla mümkün olmuştu. Gene bu başvurunun sonucunda, İlyiç'in oraya yol masraflarını kendisinin karşılayarak gitmesi için izin alınmıştı. İlyiç'in cezaevinden salıverildiği güne kadar annem ve ben Sergiyevskaya caddesinde bir oda tutmuştuk. Sanırım numarası 15'ti. Kardeşimin serbest bırakıldığı gün, yoldaş Yakubova'nın annemle benim kaldığım odaya şimşek gibi dalıp, onu hem ağlayıp hem gülerek öpücüklere boğuşu belleğimdedir.

Kardeşimi ilk kez atlı tramvaya bindiği sıradaki zayıf, solgun ama güleç yüzü ve bana tramvayın üstünden başıyla yaptığı işaretle net olarak hatırlıyorum. Tüm serbest bırakılan "Dekabristler"e yola çıkmazdan önce üç gün Petersburg'da ailelerinin yanında kalma izni verildiğinden, atlı tramvayla Petersburg caddelerinde gezip, yoldaşlarını ziyaret edebiliyordu. Bu olağandışı kolaylığı ilk önce Y.O. Zederbaum'un (Martov) annesi, polis müdürü Svolyonski ile olan tanışıklığından yararlanarak oğlu için sağlamıştı. Böylelikle bir emsal durum yaratılmıştı ve polis müdürü de bu durumdaki diğerlerine aynı kolaylığı sağlamayı reddedemeyeceğini düşünüyordu. Bunun sonucunda hapisten çıkanların hepsi birbirini yeniden gördüler, birlikte fotoğraf çektirdiler (şu meşhur grup resmi!). İlki Stefan İvanoviç Radçenko'da, sonraki Zederbaum'da olmak üzere iki uzun akşam toplantısı düzenlediler. (Sosyal-demokratların Petersburg'da serbest dolaşmalarına izin vermekle hata yaptığını ve bunların öyle zararsız olmadıklarını polisin sonradan kavradığı söylenir. Svolyonski'nin bu yüzden ihtar aldığı da söylendi. Her neyse, sonraları genel olarak böylesi kolaylıklar artık gösterilmedi. Şurada burada, hapisten çıktıktan sonra sürgüne gitmeden önce böyle serbest bırakılanlar olduysa da bunlar ya gerçekten hasta olanlar ya da özel bir iltimastan yararlananlardı.)

Vladimir İlyiç'lerin Petersburg'da bulundukları sırada yapılan her iki toplantı da "yaşlı" ve "genç"lerin buluşmasıydı. Taktik sorunlar tartışıldı. Özellikle Radçenko'daki ilk toplantı su katılmamış bir siyasi toplantıydı. Zederbaum'daki ikinci toplantı ise daha heyecanlı ve gürültülü oldu.

İlk toplantıda "Dekabristler"le "Raboçaya Mysl"* yandaşları arasında bir tartışma patlak verdi. Tüm "yaşlı"ların desteklediği İlyiç, heyecandan gözleri yaşaran Yakubova ile karşı karşıya geldi. Öylesine değer verdiği, hapisten salıverilmesine öylesine sevindiği İlyiç'le çatışmak zorunda kalması Yakubova'yı gözle görülür biçimde rahatsız ediyordu. Ne ki, o kendi görüşlerini savunmak zorundaydı, yapacağı başka birşey yoktu. Yakubova, gazetenin tam anlamıyla bir işçi gazetesi olması, işçiler tarafından çıkarılması ve onların görüşlerini ifade etmesi gerektiğini söylüyordu; işçilerin insiyatifinin yayılıp, kitle karakteri almasından memnunluk duyuyordu. İlyiç ise, herkesten önce kendisinin farkına vardığı Ekonomizm tehlikesine işaret ediyordu. Tartışma, ikisi arasında çatışmaya dönüştü. Yoldaş Yakubova için üzülüyordum. Onun devrime nasıl sınırsız bir özveriyle bağlı olduğunu, tutuklu bulunduğu sürede kardeşimle, insanı duygulandıran bir özenle bizzat ilgilendiğini biliyordum ve bana İlyiç, "gençler"in sapmasını abartıyor gibi geliyordu. Daha o zamandan hasta olan Saporoşe'yi, bu çatışma —"hemen hapisten salıverilir salıverilmez çıkan görüş farklılıkları"— üzüyordu.

Üçüncü gün, ailece Moskova'ya gittik. Şu an iyi hatırlamıyorum, idari makamlar mı ihtarda bulunmuştu, yoksa kendimiz mi düşünmüştük, her nasılsa yolculuğu geciktirmedik. Ancak bana, bir kez polis gözetiminde kalmış kimselerin özel izin olmaksızın başkentlerde kalamayacağı bildirildiğinden, o günlerde Petersburg polis müdürlüğüne gidip kalış süremi günbegün uzattırmak zorundaydım. Elbette bu benim durumuma uydurulmuş bir yorumdu. Çünkü o zamana kadar geçerli olan hüküm şöyleydi: "Polis gözetimi altında bulunmuş kimseler, bunu izleyen bir yıl süre içinde başkentlerde oturma hakkına sahip değildirler". 1 Mart 1887 tarihli ceza davasında aldığım polis gözetimi cezası 1892'de bitmiş, bir yıl sonra 1893'te Moskova'ya taşınmıştım. Kardeşimin tutukluluğu sırasında ise aralıklarla bir tam yıl Petersburg'da oturmuştum. Herhalde kardeşimin davası ve benim Moskova ve Petersburg'daki kişisel tanışıklıklarım nedeniyle böyle bir yorum birden akıllarına gelmiş!.

Vladimir İlyiç'in Moskova'daki yakınlarıyla geçirmek üzere ayrıca üç günlük izni daha vardı. Buradaki yoldaşlarıyla görüştükten sonra, aslında Moskova'da kendisini tutuklatıp, yola onlarla birlikte devam etmek istiyordu. O zamanlar Krasnoyarsk demiryolu yeni tamamlanmıştı ve kafileler halinde mahkum nakilleri —yalnızca Moskova ve Krasnoyarsk'taki iki cezaevine uğranılacağından— artık eskisi gibi zahmetli değildi. Diğerlerinden ayrıcalıklı muamele görmek ona ters geliyordu. Annemizin canı bu duruma çok sıkıldı, çünkü Volodya'nın kendi parasıyla yolculuk yapması için aldığı izin onun için teselli kaynağı olmuştu. Petersburg'takiler olağandışı gücünü böyle harcamaması için İlyiç'in kendi parasıyla özel yolculuk yapmasında ısrar ediyorlardı. A.M.Kalmikova bu masrafları karşılamak üzere para vermeye hazır olduğunu bildirdi. Ne ki, annemiz bu yardımı kabul etmeyip benimle ona haber gönderdi ve bu yardımın daha muhtaç durumda olanlara, örneğin Krşişanovski'ye iletilmesini, kendisinin V.İlyiç'i yolcu edebilecek paraya sahip olduğunu belirtti. Tüm bunlardan sonra, kendi parasıyla yolculuk yapma izni almanın ne denli önemli olduğunu ona gösterdikten ve eski bir sürgünün "sürgün cezasına bir kez daha katlanabilirim, ama kafile halinde nakledilmeye asla" sözlerini aktardıktan sonra, gelin görün ki, V.İlyiç güç bela elde edilen bu izni eliyle itip, gönüllü olarak tekrar cezaevine girmeyi istiyordu!

Mesele gene de iyi sonuçlandı. Petersburg'da üç günlük iznin sonunda yeniden tutuklanan "Dekabristler" daha Moskova'ya gelmemişlerdi. Ne ki bu arada rahatsız olan Moskova gizli polisi V.İlyiç'i çağırıp bir ültimatom verdi: Ya hemen ertesi gün yola çıkacak, ya da hemen tutuklanacaktı. Yakınlarıyla bile vedalaşamadan hemen oracıkta cezaevine girmek zorunda kalmak ve orada belirsiz bir süre yoldaşlarının gelmesini beklemek ihtimali —bu somut Rusya gerçekliği, daha da kötüsü, bu gerçekliğin Petersburg'dakine kıyasla daha da az ıslah edilmiş olan ve müstebit Prens Sergey'in damgasını taşıyan Moskova'daki hali— onun canını iyice sıkmış ve yoldaşlarıyla birlikte yolculuk etme kararında onu tereddüde düşürmüştü. Diğerlerinden daha iyi koşullara sahip olmamak adına beyhude yere güç harcamak yerine, sağlıklı insan beyninin doğal direnişini, gücünü gerçek savaşa saklamak ve şövalyece davranışlarla harcamamak gerektiği bilinci giderek canlanmaya, üstün gelmeye başladı ve İlyiç ertesi gün yola çıkmaya karar verdi.

Annem, Maria, ben ve kocam Mark Timofeyeviç Tula'ya kadar ona refakat ettik. İlyiç düzenli olarak yazacağına söz verip, bizden ayrıldı ve bu sözünü de tuttu.** Onunla en düzenli mektuplaşmayı üç yıl devam eden bu sürgünü sırasında yaptık. V.İlyiç sürgüne pekçok kişi tarafından tanınan bir lider olarak gitti. 1898'deki ilk Parti Kongresi onu parti yayın organının redaktörlüğüne getirdi ve parti programını yazmakla görevlendirdi. Sosyal demokrat hareketimiz partileşmek ve gerçekten kitle hareketi olmak yolundaki ilk ve bu yüzden de en zor adımı o zaman atmıştı. Sonra hemen tüm önde gelen aktivistler tutuklanmış, I. Parti Kongresi'ne katılanlar istisnasız denebilecek şekilde adım atamaz hale getirilmişti, ama temel atılmıştı bir kez. Hareket artık ilk aşamayı geride bırakmıştı.

(Sürecek)

---

* Raboçaya Mysl (İşçi Düşüncesi) —Ekim 1897'den Aralık 1902'ye kadar yayınlanmıştır. Ekonomistlerin gazetesidir. 3-11. sayıları ile 16. sayısı Berlin'de ve ötekiler St.Petersburg'da olmak üzere 16 sayı yayınlanmıştır. Lenin, İskra'da çıkan bazı yazılarında, Raboçaya Mysl'ın savunduğu fikirleri, uluslararası oportünizmin değişik bir biçimi olarak eleştirir.

** Vladimir İlyiç'in sürgünden mektuplarına önümüzdeki sayılarda yer vereceğiz.